

John Hersey

Hiroshima

„Orice om care știe să citească ar trebui
să parcurgă această carte.”
Saturday Review of Literature

METEOR
PUBLISHING

CÂND A CĂZUT BOMBA

6 august 1945

Domnișoara TOSHINKI SASAKI, funcționară în departamentul resurse umane al Fabricii de Cositor East Asia, tocmai întorsese capul ca să se adreseze fetei de la biroul vecin.

Medicul MASAKAZU FUJII tocmai se așezase ca să citească ziarul pe veranda spitalului său privat.

Doamna HATSUYO NAKAMURA, văduva unui croitor, privea un vecin prin fereastra de la bucătărie.

Părintele WILHELM KLEINSORGE, pastor german, era întins pe un pat din clădirea Misiunii și citea o revistă iezuită.

Tânărul chirurg TERUFUMI SASAKI mergea pe coridorul unui spital cu o probă de sânge pentru o analiză Wasserman.

Reverendul KIYOSHI TANIMOTO, pastor al Bisericii Metodiste Hiroshima, se pregătea să descarce o cotigă cu haine la reședința unui bogătaș din suburbii.

O SUTĂ DE MII DE OAMENI AU FOST UCIȘI DE EXPLOZIA BOMBEI ATOMICE. ACEȘTIA ȘASE S-AU NUMĂRAT PRINTRE SUPRAVIEȚUITORI. JOHN HERSEY VĂ SPUNE POVEȘTILE LOR, IAR ÎN ACEASTĂ EDIȚIE ADĂUGITĂ A REVENIT PENTRU A-I CĂUTA DUPĂ PATRUZECI DE ANI... CA SĂ VĂ SPUNĂ DESTINELE LOR.

John Hersey

HIROSHIMA

O EDIȚIE NOUĂ CU UN CAPITOL FINAL
SCRIS LA PATRUZECI DE ANI DUPĂ EXPLOZIE

Traducere din limba engleză
de *Mihai-Dan Pavelescu*

METEOR
PUBLISHING

CUPRINS

UNU: UN FULGER SILENȚIOS

DOI: FOCUL

TREI: SUNT INVESTIGATE DETALIILE

PATRU: MEI ȘI SPILCUȚĂ

CINCI: URMĂRI

DESPRE AUTOR

UNU: UN FULGER SILENȚIOS

ÎN DIMINEAȚA ZILEI de 6 august 1945, la 8:15, ora Japoniei, când bomba atomică a fulgerat deasupra Hiroshimei, domnișoara Toshiko Sasaki, funcționară în departamentul de resurse umane al Fabricii de Cositor East Asia, tocmai se așezase la biroul ei și întorsese capul, ca să se adreseze fetei de la biroul vecin. În același moment, medicul Masakazu Fujii se instala picior peste picior ca să citească ziarul *Asabi* din Osaka pe veranda clinicii lui private, cu vedere spre unul dintre cele șapte brațe de estuar care străbat Hiroshima. Doamna Hatsuyo Nakamura, văduva unui croitor, stătea la fereastra bucătăriei și privea un vecin care-și demola casa deoarece se găsea pe aliniamentul unui coridor de foc al defensivei aeriene a orașului. Părintele Wilhelm Kleinsorge, pastor iezuit german, era întins în lenjerie intimă pe un pat de la ultimul nivel al clădirii cu două etaje a Misiunii sale și citea revista iezuită *Stimmen der Zeit*. Doctorul Terufumi Sasaki, un chirurg tânăr din spitalul mare și modern al Crucii Roșii din oraș, mergea pe un coridor al spitalului ținând în mână o probă de sânge pentru o analiză Wassermann, iar reverendul Kiyoshi Tanimoto, pastor al Bisericii Metodiste Hiroshima, se oprise la ușa reședinței unui bogătaș din suburbia Koi din vestul orașului și se pregătea să descarce o cotigă plină cu obiecte pe care le evacuale din oraș, temându-se de raidul bombardierelor B-29 pe care toți îl așteptau să se abată asupra Hiroshimei. O sută de mii de oameni au fost uciși de explozia bombei atomice, iar cei șase de mai sus s-au numărat printre supraviețuitori. Și azi se întreabă de ce au trăit, în timp ce atât de mulți au murit? Toți își amintesc acel moment în care șansa sau decizia – un pas făcut exact în clipa aceea, hotărârea de a intra în casă, urcarea într-un tramvai, iar nu în următorul – i-a salvat. Iar acum toți știu că, supraviețuind,

au trăit zeci de vieți și au văzut mai multă moarte decât crezuseră vreodată posibil. Însă la momentul acela, niciunul nu avea habar de nimic.

* * *

ÎN DIMINEAȚA ACEEA, reverendul Tanimoto s-a trezit la ora 5. Era singur în casa parohială, fiindcă, de ceva vreme, soția lui făcea naveta cu pruncul lor de un an, pentru a petrece nopțile la o prietenă din Ushida, o suburbie din nord. Dintre toate orașele importante ale Japoniei, numai Kyoto și Hiroshima nu fuseseră bombardate de *B-san* – „domnul B.”, așa cum numeau japonezii avioanele B-29, cu un amestec de respect și familiaritate nefericită –, iar domnul Tanimoto, ca toți vecinii și prietenii lui, era teribil de îngrijorat. Auzise relatări detaliate care-l nelinișteau, despre raiduri în masă asupra orașelor Kure, Iwakuni, Tokuyama și alte localități din apropiere, și era sigur că în curând va sosi ceasul Hiroshimei. Dormise prost în noaptea anterioară, deoarece alarma antiaeriană sunase de câteva ori. De mai multe săptămâni, alarmele se auzeau aproape în fiecare noapte, fiindcă bombardierele B-29 foloseau lacul Biwa, din nord-estul așezării, ca punct de rendez-vous și, indiferent ce oraș intenționau americanii să atace, superfortărețele zburătoare se revărsau peste coastă în apropiere de Hiroshima. Frecvența alarmelor și reticența „domnului B.” de a ataca Hiroshima îi nelinișteau pe locuitori; se zvonea că americanii intenționau ceva special pentru orașul lor.

Domnul Tanimoto era un bărbat scund, care nu se sfia să vorbească, să râdă sau să plângă, după caz. Părul negru îi era pieptănat cu cărare pe mijloc și destul de lung; fruntea care se bomba proeminent imediat deasupra sprâncenelor, asociată mustăcioarei; gurii și bărbiei mici îi conferea un aspect straniu, bătrânicos și în același timp tineresc, băiețos, totuși înțelept, slăbuț, dar energic. Gesturile îi erau agitate și rapide, însă aveau o reținere care sugera un om prevăzător și atent. Își demonstrase de altfel toate aceste însușiri în zilele neliniștite dinaintea exploziei bombei atomice. Pe lângă faptul că soția lui își petrecea nopțile în Ushida, domnul Tanimoto dusese toate lucrurile deplasabile din biserica sa, aflată în populatul cartier rezidențial Nagaragawa, la casa unui fabricant de viscoză din Koi, la trei kilometri de centrul orașului. Acest fabricant, pe nume Matsui, își pusese la dispoziție casa respectivă, pe atunci nelocuită, multor prieteni și cunoștințe,

pentru a-și putea evacua bunurile la o distanță sigură de probabila zonă-țintă a bombardamentului. Domnul Tanimoto își transportase, de unul singur, scaune, cărți de imnuri, bibliei, obiecte de altar și arhiva bisericii, folosindu-și cotiga, dar avusese nevoie de ajutor pentru orgă și pian. Cu o zi în urmă, prietenul lui, Mats, îl ajutase să ducă pianul la Koi și, în contrapartidă, el îi promisese că-l va ajuta azi să transporte obiectele fiicei sale. De aceea se trezise atât de devreme.

Domnul Tanimoto și-a pregătit singur micul dejun. Se simțea foarte obosit. Efortul mutării pianului din ziua anterioară, somnul superficial de peste noapte, săptămânile de temeri și alimentația dezechilibrată, grijile parohiei – toate se cumulasera și-l făceau să se simtă aproape incapabil de o nouă zi de muncă. Mai exista și un alt aspect: domnul Tanimoto studiasse teologia la Colegiul Emory din Atlanta, statul american Georgia, pe care-l absolvise în anul 1940, vorbea excelent limba engleză, se îmbrăca în haine americane, corespundase cu mulți prieteni americani până la declanșarea războiului și, în mijlocul unui popor obsedat de spioni – poate el însuși aproape obsedat în această privință –, se simțea tot mai neliniștit. Poliția îl chestionase în câteva rânduri și, cu câteva zile în urmă, auzise că o cunoștință influentă, domnul Tanaka, fost ofițer în compania maritimă Toyo Kisen Kaisha, anticreștin și faimos în Hiroshima pentru acțiunile caritabile ostentative, dar și pentru manifestările de tiranie, le-ar fi spus oamenilor că nu pot avea încredere în Tanimoto. De aceea, pentru a demonstra public că era un bun japonez, domnul Tanimoto preluase funcția de președinte al *tonarigumi* („Asociația vecinilor”) locale, funcție care adăuga la îndatoririle și problemele sale și organizarea apărării antiaeriene pentru aproximativ douăzeci de familii.

În dimineața respectivă, domnul Tanimoto a pornit spre casa domnului Matsuo înainte de ora 6. Când a ajuns acolo, a aflat că urmau să transporte un *tansu*, un scrin japonez mare, plin cu haine și obiecte casnice. Cei doi bărbați au pornit la drum. Dimineața era senină și deja atât de călduroasă, încât ziua se anunța insuportabilă. La câteva minute după plecare, s-a auzit sirena antiaeriană: o rafală lungă de un minut, care anunța apropierea unor avioane, dar care le indica locuitorilor Hiroshimei un grad redus de pericol, fiindcă o auzeau în fiecare dimineață la ora aceea, când un avion meteorologic american trecea pe deasupra orașului. Bărbații au tras și împins cotiga pe străzi. Hiroshima este un oraș în formă de evantai și se

întinde în mare parte pe cele șase insule formate de șapte brațe de estuar care se desfac din râul Ota; principalele cartiere comerciale și rezidențiale, ce acopereau zece kilometri pătrați în centrul orașului, adăposteau trei sferturi din populație, care, în urma unor programe de evacuare, fusese redusă la aproximativ 245.000 de locuitori, de la apogeul de 380.000, atins în timpul războiului. Orașul era înconjurat de fabrici și alte cartiere rezidențiale, numite suburbii. Spre sud se aflau docurile, un aeroport și Marea Interioară, presărată cu insule. Celelalte trei laturi ale estuarului erau înconjugate de un lanț muntos. Tanimoto și Matsuo au trecut prin centrul comercial, deja aglomerat, apoi au traversat două brațe de estuar, îndreptându-se către străzile în pantă ale suburbiei Koi, apoi au urcat spre periferie și poalele munților. Încetarea alarmei a sunat când ei ajunseseră într-o vale aflată departe de cartierele cu case dese. (Detectând doar trei avioane, operatorii de radar japonezi presupuseseră că acestea se aflau în misiune de recunoaștere.) Împingerea cotigii până la casa domnului Matsui fusese obositoare, așa că, după ce au manevrat-o pe aleea de acces și au adus-o la treptele din față, bărbații s-au odihnit puțin. Între ei și oraș se ridica o aripă a casei. Ca majoritatea locuințelor din partea aceasta a Japoniei, clădirea avea scheletul și pereții din lemn, cu acoperiș din țigle grele. Încăperea de la intrare, ticsită cu haine și așternuturi rulate în suluri, semăna cu o peșteră rece, plină de perne. În dreapta ușii din față a casei, se afla o grădină din pietre, mare și pretențioasă. Nu se auzea niciun zumzet de avioane. Dimineața era tăcută și aerul nemișcat; locul era răcoros și plăcut.

Apoi un fulger colosal de lumină a străbătut cerul. Domnul Tanimoto își amintește limpede că fulgerul a scăpărat de la est spre vest, de la oraș către dealuri. Semăna cu o bucată de soare. Atât el, cât și domnul Matsuo au reacționat îngroziți – și au avut timp să reacționeze, deoarece se aflau la 3200 de metri de epicentrul exploziei. Domnul Matsuo s-a repezit pe trepte, a intrat în casă și s-a aruncat printre așternuturi, îngropându-se acolo. Domnul Tanimoto a făcut patru-cinci pași și s-a trântit între două stânci mari din grădină, lovindu-se în plin cu abdomenul de una dintre ele. Deoarece avea chipul lipit de piatră, n-a văzut ce s-a întâmplat. A simțit o apăsare, apoi peste el au început să cadă așchii și bucăți de scânduri, dar și fragmente de țigle. N-a auzit niciun vuiet. (Aproape nimeni din Hiroshima nu-și amintește să fi auzit vreun zgomot produs de bombă. Un pescar aflat în sampan pe Marea Interioară în apropiere de Tsuzu, cel cu care locuiau

soacra și cumnata domnului Tanimoto, a văzut însă fulgerul și a auzit o explozie puternică; el se găsea la aproape treizeci de kilometri de Hiroshima, dar detunătura fusese mai tare decât atunci când avioanele B-29 bombardaseră Iwakuni, aflat la numai opt kilometri depărtare.)

După un timp, domnul Tanimoto a cutezat să ridice capul și a văzut că locuința domnului Matsui se prăbușise. S-a gândit că o bombă căzuse direct pe ea. Norii de praf care se înălțaseră erau atât de denși, încât părea a fi în amurg. Cuprins de panică, fără să se gândească pentru moment la domnul Matsuo care fusese prins sub ruine, s-a repezit afară, pe stradă. În timp ce alerga, a observat că zidul din ciment al curții se prăbușise înspre casă. Primul lucru pe care l-a văzut pe stradă a fost o grupă de soldați, care săpaseră în versantul dealului unul dintre miile de adăposturi subterane în care, aparent, japonezii intenționau să reziste invaziei, deal cu deal, om cu om; soldații ieșeau din borta unde ar fi trebuit să fie în siguranță, dar pe fețele lor, pe piepturi și pe spinări curgea sânge. Erau tăcuți și amețiți.

Sub ceea ce părea a fi un nor de praf local, ziua se întuneca tot mai mult.

* * *

ÎN ZIUA ANTERIOARĂ exploziei bombei, crainicul de la postul de radio al Hiroshimei anunțase aproape de miezul nopții că aproximativ două sute de avioane B-29 se apropiau de sudul insulei Honshu și-i sfătuiseră pe locuitorii orașului să se retragă în zonele ce fuseseră desemnate „sigure”. Doamna Hatsuyo Nakamura, văduva unui croitor, care locuia în districtul Nobori-cho, și care avusese dintotdeauna obiceiul de a asculta ordinele primite, și-a sculat cei trei copii – Toshio, băiatul de zece ani, și cele două fete, Yaeko și Myeko, de opt, respectiv de cinci ani –, i-a îmbrăcat și au plecat spre zona militară cunoscută ca „Terenul oriental de paradă”, de la marginea nord-estică a orașului. Acolo ea a așezat câteva rogojini, pe care s-au întins copiii. Au dormit până la ora 2, când au fost treziți de vuietul avioanelor ce zburau peste Hiroshima.

După trecerea avioanelor, doamna Nakamura s-a întors acasă cu copiii. Au ajuns în jurul orei 2:30 și au deschis imediat radioul, care, spre disperarea ei, tocmai emitea un nou avertisment. Când i-a privit pe copii și a văzut cât de obosiți erau, și când s-a gândit la numărul de drumuri, toate inutile, pe care le făcuseră în ultimele săptămâni spre Terenul oriental de

paradă, a decis că, în ciuda instrucțiunilor auzite la radio, îi era imposibil să ia totul de la început. I-a culcat pe copii pe saltelele puse direct pe podea, la ora 3 s-a întins și ea, și a adormit instantaneu, atât de adânc, încât n-a auzit zgomotul avioanelor ce au zburat ceva mai târziu pe deasupra lor.

Sirena a trezit-o în jurul orei 7. S-a sculat, s-a îmbrăcat repede și s-a dus în grabă spre casa lui Nakamoto, șeful Asociației vecinilor de care aparținea, pe care l-a întrebat ce să facă. Bărbatul i-a spus să nu plece dacă nu se auzea semnalul de alertă maximă: o serie de rafale intermitente de sirenă. Doamna Nakamura s-a întors acasă, a aprins plita din bucătărie și a pus orezul la fiert, după care s-a așezat să citească *Chugoku*, ziarul din Hiroshima apărut în dimineața aceea. Spre ușurarea ei, la ora 8 a răsunat încetarea alarmei. I-a auzit pe copii foindu-se, așa că s-a dus și i-a dat fiecăruia câte un pumn de arahide, apoi le-a spus să mai rămână pe saltele, deoarece erau obosiți după călătoria din toiu noptii. Sperase că cei mici vor adormi pe loc, dar vecinul lor dinspre sud a început să facă o gălăgie înfiorătoare, bătând cu ciocanul, rupând și despicând lemnărie. Convinsă, ca toți locuitorii Hiroshimei, că orașul va fi atacat în curând, prefectura începuse să insiste, cu amenințări și avertismente, să se realizeze niște coridoare largi de foc, care, se spera, ar fi putut acționa în conjuncție cu brațele de estuar pentru a izola focurile declanșate de bombardamentele incendiare, iar vecinul își sacrifică acum, fără chef, casa în folosul siguranței colective. Cu o zi în urmă, prefectura ordonase ca toate elevele de gimnaziu apte de muncă să ajute în următoarele zile la degajarea coridoarelor respective, așa că ele începuseră treaba la scurt timp după încetarea alarmei.

Doamna Nakamura s-a întors în bucătărie, a aruncat o privire la orezul de pe foc și apoi s-a uitat la vecin. Inițial, zgomotul o iritase, după care fusese mișcată aproape până la lacrimi. Emoția era îndreptată în mod explicit spre vecinul care-și demonta casa, scândură cu scândură, într-un moment când existau atâtea distrugerii, dar, fără îndoială „femeia simțea și o compătimire generală față de comunitate, alături de mila față de ea însăși. Doamna Nakamura nu avusese o viață ușoară. Soțul ei, Isawa, fusese mobilizat în armată imediat după nașterea lui Myeko, și mult timp nu mai avusese nicio veste de la el sau despre el, până când, pe 5 martie 1942, primise o telegramă de șapte cuvinte: „Isawa a murit cu onoare la Singapore.” Mai târziu a aflat că soțul ei murise pe 15 februarie, ziua cuceririi orașului

Singapore, și că avusese gradul de caporal. Isawa nu fusese un croitor tocmai prosper și unicul său capital era o mașină de cusut marca Sankoku. După moartea lui, când solda încetase să-i mai sosească, doamna Nakamura a început să coasă ea însăși la mașină și, de atunci, și-a întreținut familia, foarte modest, din croitorie.

Pe când stătea la fereastră și-și privea vecinul, totul din jur s-a luminat în alb – un alb cum doamna Nakamura nu mai văzuse niciodată. N-a observat ce s-a întâmplat cu bărbatul de dincolo de gard, fiindcă reflexul matern a împins-o către copiii ei. Făcuse un singur pas (casa se găsea la 1250 de metri de epicentrul exploziei), când a fost ridicată în aer și părea să zboare în camera de alături peste platforma pentru culcare, urmată de bucăți din casă.

Fragmente de cherestea au căzut în jurul ei, apoi o ploaie de țigle; totul s-a întunecat, deoarece fusese îngropată sub ruine. Sfărâmăturile n-au acoperit-o însă cu un strat gros. S-a ridicat și s-a eliberat. A auzit un copil țipând:

— Mamă, ajutor!

A văzut-o pe mezină – Myeko, care avea cinci ani – îngropată până la piept și incapabilă să se miște. Doamna Nakamura a pornit disperată spre ea, printre dărâmături, fără să-i poată vedea sau auzi pe ceilalți copii.

* * *

ÎN ZILELE PRECEDENTE exploziei bombei atomice, doctorul Masakazu Fujii, un om prosper, hedonist și, la momentul respectiv, nu foarte ocupat, își îngăduise luxul de a dormi până la ora 9 sau 9:30, dar, în dimineața exploziei bombei, a fost nevoit să se trezească devreme, pentru a conduce un musafir la gară. S-a sculat la ora 6 și, după o jumătate de oră, și-a însoțit prietenul la gara aflată nu foarte departe, dincolo de două brațe de estuar. S-a întors la ora 7, tocmai când sirena își începuse vaierul de avertizare. A luat micul dejun, după care, întrucât dimineața se dovedea deja călduroasă, s-a dezbrăcat în lenjeria intimă și a ieșit pe verandă să citească ziarul. Veranda aceea – de fapt, întreaga clădire – avea o construcție aparte. Doctorul Fujii era proprietarul unei instituții specific japoneze: un spital privat cu un singur medic. Clădirea, care se ridica pe malul brațului Kyo, lângă podul cu același nume, conținea treizeci de

camere pentru treizeci de pacienți și rudele lor – deoarece, potrivit obiceiurilor din Japonia, când cineva se îmbolnăvește și este internat în spital, unul sau mai mulți membri ai familiei sale îl însoțesc pentru a-i găti, a-l spăla, a-l masa și a-i citi, și pentru a oferi permanenta compasiune familială, fără de care pacienții japonezi s-ar simți nefericiți. Doctorul Fujii nu avea paturi – doar saltele din paie – pentru pacienții săi. Pe de altă parte, însă, avea multe echipamente moderne: un aparat cu raze X, un aparat de diatermie și un laborator elegant, placat cu gresie și faianță. Două treimi din clădire fuseseră construite pe uscat, iar o treime pe piloni deasupra brațului Kyo. Partea de deasupra apei, în care locuia doctorul Fujii, avea un aspect mai neobișnuit, însă era răcoroasă vara, iar de pe verandă, care era dispusă cu spatele spre centrul orașului, panorama ambarcațiunilor de pe apă era întotdeauna relaxantă. Doctorul Fujii trecuse, de câteva ori, prin momente de neliniște când râul Ota și brațele sale crescuseră amenințând să inunde zona, totuși solul era aparent destul de ferm și locuința rezistase mereu.

De vreo lună, spitalul său fusese relativ gol, deoarece în iulie, pe măsură ce numărul orașelor japoneze nebombardate se micșora, iar Hiroshima părea să devină inevitabil o țintă, doctorul Fujii începuse să refuze pacienții, spunându-le că nu i-ar fi putut evacua în cazul unui atac cu bombe incendiare. Acum mai avea doar doi internați: o femeie din Yano, rănită la umăr, și un bărbat de douăzeci și cinci de ani aflat în convalescență după arsuri suferite în urma bombardării combinatului siderurgic de lângă Hiroshima, în care lucrase. Doctorul Fujii avea șase infirmiere care îngrijeau pacienții. Soția și copiii îi erau în siguranță; soția și un fiu locuiau lângă Osaka, iar un alt fiu și două fiice se găseau în zona rurală, pe insula Kyushu. Cu el locuiau o nepoată, o cameristă și un servitor. Medicul nu avea multe de făcut, dar asta nu-l deranja, deoarece economisise bani frumoși. La cincizeci de ani, era sănătos, sociabil și calm, și-i plăcea să-și petreacă serile bând whisky cu prietenii, întotdeauna cumpătat și mai mult de dragul conversației. Înainte de război, preferase brandurile importate din Scoția și America; acum era perfect mulțumit cu Suntory, cea mai bună marcă japoneză.

Purtând doar lenjeria intimă, doctorul Fujii s-a așezat turcește pe rogojina imaculată de pe verandă, și-a pus ochelarii și a început să citească *Asahi*, care apărea în Osaka. Îi plăcea să citească știrile din Osaka, pentru că soția lui se afla acolo. A văzut fulgerul și, deoarece stătea cu spatele spre centrul

orașului și citea ziarul, i s-a părut galben-strălucitor. Surprins, a dat să se scoale în picioare. În momentul acela (se afla la 1400 de metri de epicentru), spitalul s-a înclinat și, cu trosnete teribile, s-a răsturnat în râu. Medicul, care nu apucase să se ridice complet, a fost azvârlit înainte, apoi peste cap și într-o parte; l-a lovit un curent puternic de aer și n-a mai reținut nimic din ce se întâmpla, atât de rapid s-au succedat evenimentele. Apoi a simțit apa.

Doctorul Fujii abia a avut timp să-și spună că murea înainte să-și dea seama că era în viață, prins între două bârne lungi care formaseră un „V” peste pieptul lui, ca o bucată de mâncare suspendată între două bețișoare: ținut în poziție verticală, astfel încât nu se putea clinti, cu capul în mod miraculos deasupra apei, iar trunchiul și picioarele în râu. Rămășițele spitalului se vedeau de jur împrejur într-un amestec de lemne rupte și materiale analgezice. Umărul stâng îl durea teribil și-și pierduse ochelarii.

* * *

ÎN DIMINEAȚA EXPLOZIEI, părintele Wilhelm Kleinsorge din Ordinul Iezuit se găsea într-o stare destul de proastă. Regimul alimentar japonez în vreme de război nu-i pria și-l afecta stresul de a fi străin într-o țară tot mai xenofobă; după înfrângerea Vaterlandului, până și germanii deveniseră nepopulari în Japonia. La treizeci și opt de ani, părintele Kleinsorge avea aspectul unui băiat care crescuse prea repede: ascuțit la față, cu mărul lui Adam proeminent, piept scobit, brațe care se bălăngăneau pe lângă corp și picioare mari. Mergea stângaci, aplecându-se ușor înainte. Se simțea permanent obosit. Pe lângă toate acestea, suferea de două zile, împreună cu un alt iezuit, părintele Cieslik, de o diaree neplăcută, care fusese pusă pe seama rațiilor de fasole și pâine neagră pe care erau nevoiți să le mănânce. Alți doi pastori care locuiau în complexul Misiunii, aflat în districtul Nobori-cho – părintele superior Lasalle și părintele Schiffer – scăpaseră de boală.

În dimineața exploziei bombei, părintele Kleinsorge s-a trezit la ora 6, iar după o jumătate de oră – întârziase din cauza bolii – a început să citească liturghia în capela Misiunii, o clădire micuță din lemn în stil japonez, lipsită de strane, deoarece credincioșii îngenuncheau pe obișnuita podea cu rogojini, cu fața la altarul împodobit cu mătasuri superbe, alămuri,

argintărie și broderii bogate. În dimineața aceasta de luni, singurii enoriași prezenți erau studentul la teologie Takemoto, care locuia în clădirea Misiunii, domnul Fukai, secretarul diocezei, doamna Murata, cucernica menajeră a Misiunii, și colegii pastori. După liturghie, în timp ce părintele Kleinsorge citea rugăciunile de mulțumire, a sunat sirena. El a oprit slujba și misionarii s-au retras prin curte spre clădirea mai mare. Acolo, în camera lui de la parter, în dreapta ușii din față, părintele Kleinsorge s-a schimbat în uniformă militară pe care o achiziționase când predase la școala medie Rokko din Kobe și pe care o purta în timpul alarmelor aeriene.

După ce înceta alarma, părintele Kleinsorge obișnuia întotdeauna să cerceteze cerul, iar acum, când a ieșit din clădire, a fost încântat să vadă doar avionul meteorologic care zbura zilnic deasupra Hiroshimei cam pe la ora aceasta. Satisfăcut că nu se va întâmpla nimic, a intrat înapoi și a luat micul dejun alături de ceilalți pastori, cu surogat de cafea și pâine raționalizată, pe care, în starea lui, o detesta. Pastorii au discutat între ei o vreme, până la ora 8, când a încetat alarma, apoi s-au risipit prin clădire. Părintele Schiffer s-a retras în odaia lui, ca să scrie, părintele Cieslik s-a așezat în camera sa într-un scaun cu spătar drept și și-a pus o pernă peste stomac, pe care o ținea apăsată pentru a-și alina durerile. Părintele superior Lasalle a stat la fereastra încăperii lui, cufundat în gânduri. Părintele Kleinsorge s-a dus într-o odaie de la etajul al doilea, și-a scos toate hainele cu excepția lenjeriei intime, s-a întins pe partea dreaptă pe un pat și a început să citească *Stimmen der Zeit*.

După fulgerul teribil – care, și-a dat seama mai târziu părintele Kleinsorge, i-a reamintit de o lectură din copilărie despre un meteorit uriaș care lovise Pământul –, a mai avut timp (întrucât se afla la 1300 de metri de epicentru) să se gândească doar că o bombă căzuse direct peste ei. Apoi nu și-a mai amintit nimic din următoarele câteva secunde sau minute.

Părintele Kleinsorge n-a știut niciodată cum a ieșit din casă. Când și-a venit în fire, rățăcea prin grădina de zarzavat a Misiunii, sângerând din câteva răni superficiale de pe partea stângă a corpului; toate clădirile din jur se prăbușiseră, mai puțin clădirea iezuită, care fusese demult consolidată și re consolidată de pastorul Gropper, pe care îl îngroziseră cutremurele; ziua se transformase în noapte, iar Murata-san, menajera, plângea în apropiere, repetând întruna:

— *Shu Jesusu, awaremi tamail* Doamne Iisuse Hristoase, fie-ți milă de noi!

* * *

ÎN TRENUL CARE sosea în Hiroshima din zona rurală, unde locuia împreună cu mama lui, doctorul Terufumi Sasaki, chirurg în spitalul Crucii Roșii, se gândea la coșmarul neplăcut de peste noapte. Casa mamei lui se afla în Mukaihara, la cincizeci de kilometri de oraș, și avea nevoie de două ore, mergând cu trenul și tramvaiul, să ajungă la spital. Dormise agitat peste noapte și se trezise cu o oră mai devreme ca de obicei, după care, simțindu-se ușor febril și molatic, se întrebese dacă să se mai ducă la spital; până la urmă, simțul datoriei învinsese, și luase un tren care pleca mai devreme decât cel pe care îl folosea de obicei. Visul îl înspăimântase, fiindcă fusese strâns asociat, cel puțin în aparență, cu o realitate tulburătoare. Doctorul Sasaki nu avea decât douăzeci și cinci de ani și absolvise Universitatea de Medicină Orientală din Tsingtao, China. Era idealist și fusese tulburat de lipsa dotărilor din unitățile medicale din Mukaihara. Pe cont propriu și fără nicio autorizație, el începuse să viziteze bolnavi, seara, după programul de opt ore din spital și cele patru ore petrecute cu naveta. Recent, aflate că sancțiunea pentru practicarea medicinei fără autorizație era severă; un coleg pe care-l consultase în această privință îl mustrase serios, totuși el continuase să acorde asistență medicală. În coșmar, se afla la căpătâiul unui pacient de la țară, când poliția și colegul pe care-l întrebese dăduseră buzna în odaie, îl înhățaseră, îl târâseră afară și-l bătuseră cu sălbăticie. În tren fusese cât pe-aici să renunțe la activitatea din Mukaihara, deoarece simțea că-i va fi imposibil să obțină o autorizație, întrucât autoritățile ar fi susținut că intra în conflict cu îndatoririle pe care le avea în spitalul Crucii Roșii.

După ce a coborât în gară, a prins aproape imediat un tramvai. (Ulterior, doctorul Sasaki a calculat că dacă ar fi luat trenul obișnuit în dimineața aceea și ar fi trebuit să aștepte câteva minute pentru un tramvai, așa cum se întâmpla de obicei, ar fi fost aproape de epicentrul exploziei și ar fi murit cu certitudine.) A sosit la spital la ora 7:40 și s-a prezentat la chirurgul-șef. După câteva minute, s-a dus într-un salon de la parter și a recoltat sânge din brațul unui bărbat pentru a-i face analiza Wassermann. Laboratorul cu incubatoare pentru analiză se găsea la etajul al doilea. Ținând proba de

sânge în mâna stângă și mergând oarecum distrat, senzație pe care o simțise toată dimineața, el a pornit pe coridorul principal, către scară. Mai avea un pas până să ajungă în dreptul unei ferestre deschise, când lumina bombei a fost reflectată, ca un bliț fotografic gigantic, pe coridor. Doctorul Sasaki s-a lăsat imediat într-un genunchi și și-a spus, așa cum numai un japonez ar fi făcut-o:

— Sasaki, *gambarel* Fii curajos!

În clipa următoare (clădirea se găsea la 1500 de metri de epicentru), șocul exploziei a străbătut spitalul. Ochelarii i-au zburat de pe nas, eprubeta cu sânge s-a spart de un perete, papucii lui japonezi i-au lunecat din picioare, dar în rest, mulțumită locului în care se găsisese, a scăpat teafăr.

Doctorul Sasaki a strigat numele chirurgului-șef și a pornit în goană spre cabinetul acestuia. L-a găsit acoperit de tăieturi cauzate de cioburile de sticlă. Spitalul era în haos: pereți despărțitori și plafoane grele căzuseră peste pacienți, paturi fuseseră răsturnate, ferestre se spărseseră spre interior și tăiaseră oamenii, pe pereți și podele era împrăștiat sânge, instrumente se vedeau peste tot, pacienți alergau de colo-colo țipând, iar și mai mulți zăceau morți. (Un coleg care lucra în laboratorul spre care se îndreptase doctorul Sasaki murise; pacientul lui, pe care tocmai îl părăsise și care cu câteva momente în urmă fusese îngrozit de posibilitatea de a avea sifilis, murise de asemenea.) Doctorul Sasaki a constatat că era singurul medic din spital care scăpase nevătămat.

Doctorul Sasaki, care credea că americanii bombardaseră doar clădirea în care se afla el, a luat pansamente și a început să bandajeze răniții din spital; în același timp, în toată Hiroshima, schilozi și muribunzi își îndreptau pașii nesiguri spre spitalul Crucii Roșii – era începutul unei invazii care avea să-l facă pe tânărul chirurg să dea uitării pentru mult timp coșmarul lui privat.

* * *

ÎN DIMINEAȚA CÂND a explodat bomba, domnișoara Toshiko Sasaki, funcționară în departamentul de resurse umane al Fabricii de Cositor East Asia, care nu era înrudită cu doctorul Sasaki, s-a trezit încă de la ora 3. Avea de făcut activități suplimentare. Cu o zi în urmă, fratele ei, Akio, în vârstă de unsprezece luni, suferise o tulburare stomacală destul de serioasă și mama lor îl dusesese la spitalul pediatric Tamura, unde fuseseră internați

împreună. Domnișoara Sasaki, care încă nu împlinise douăzeci de ani, trebuise să prepare micul dejun pentru tatăl ei, un frate, o soră și pentru ea însăși, și – fiindcă din cauza războiului, spitalul nu putea asigura hrană pentru pacienți – să pregătească mâncare pentru toată ziua pentru mamă și frățior, la timp pentru ca tatăl lor, care lucra într-o fabrică de dopuri auriculare din cauciuc pentru artileriști, să o poată duce în drum spre serviciu. După ce terminase, spălase și aranjase vesela, se făcuse aproape ora 7. Familia locuia în Koi, și domnișoara Sasaki avea de parcurs un drum de patruzeci și cinci de minute până la Fabrica de cositor din districtul Kannonmachi, unde se ocupa de datele personale ale muncitorilor. A plecat din Koi la ora 7 și, imediat după ce a ajuns la fabrică, a mers împreună cu alte fete din departamentul de resurse umane în sala de conferințe a fabricii. Un important membru local al marinei, fost angajat al fabricii, se sinucisese în ziua anterioară, aruncându-se înaintea unui tren – o moarte considerată îndeajuns de onorabilă pentru a merita un serviciu memorial, care urma să se țină în fabrică la ora 10. În sala mare, domnișoara Sasaki și celelalte fete au făcut pregătirile necesare pentru eveniment. A stat acolo aproximativ douăzeci de minute.

Domnișoara Sasaki s-a întors în biroul ei și s-a așezat să lucreze. Se afla destul de departe de ferestre, care se găseau în stânga, și avea în spate două corpuri înalte de rafturi ce conțineau toate cărțile din biblioteca fabricii, care cădea tot în grija departamentului de resurse umane. A pus niște lucruri în sertar și a aranjat hârtii. S-a gândit că înainte de a începe să completeze listele de nou-angajați, pensionați și mobilizați pentru armată, ar fi bine să flecărească nițel cu fata din dreapta ei. În clipa când s-a întors cu spatele la fereastră, încăperea s-a umplut cu o lumină orbitoare. A încremenit de spaimă, rămânând câteva secunde neclintită în scaun (fabrica se afla la 1450 de metri de epicentru).

Toate din jurul ei au căzut, și domnișoara Sasaki și-a pierdut cunoștința. Tavanul s-a prăbușit brusc, podeaua din lemn de deasupra s-a rupt, iar cei care lucrau acolo au căzut, acoperișul clădirii a cedat; rafturile din spatele ei s-au năruit peste ea, iar cărțile au doborât-o, răsucindu-i și rupându-i în mod oribil piciorul stâng. În prima clipă a epocii atomice, în Fabrica de Cositor, o ființă omenească a fost strivită de cărți.

DOI: FOCUL

DUPĂ CE IEȘISE în goana mare din curtea reședinței Matsui și se uitase stupefiat la soldații însângerați din gura tunelului pe care-l săpaseră, reverendul Kiyoshi Tanimoto s-a apropiat înțelegător de o bătrână care umbla singură, amețită, apăsându-se cu mâna stângă pe cap, susținând cu mâna dreaptă un băiețel de trei-patru ani pe care-l ducea în spate și țipând:

— Sunt rănită! Sunt rănită! Sunt rănită!

Domnul Tanimoto l-a luat pe copil pe umerii lui, a prins-o pe bătrână de mână și a pornit pe strada întunecată de o trâmbă locală de praf. I-a dus pe cei doi la o școală primară din apropiere, care fusese desemnată anterior ca spital temporar pentru urgențe. Prin comportamentul acela grijuliu, domnul Tanimoto a scăpat pe loc de propria lui teroare. Când a ajuns la școală, a fost foarte surprins să vadă cioburi de sticlă pe toată podeaua și cincizeci-șaizeci de persoane rănite, care așteptau deja să fie tratate. Și-a spus că, deși sunase încetarea alarmei și el nu auzise niciun avion, probabil că fuseseră aruncate mai multe bombe. S-a gândit că în grădina casei Matsui exista o colină micuță de unde ar fi putut să vadă toată suburbia Koi – de altfel, toată Hiroshima – și a pornit în fugă înapoi.

Din vârful colinei, domnul Tanimoto a văzut o panoramă uluitoare. Nu doar o parte din Koi, așa cum se așteptase, ci cât de mult putea zări din Hiroshima prin aerul îmbâcsit care degaja o miasmă grea și oribilă. Prin praful atotpătrunzător începuseră să răzbată imagini de nori, aflați atât aproape, cât și departe. S-a întrebat cum fusese posibil ca o distrugere de asemenea amploare să se fi abătut dintr-un cer perfect tăcut; ar fi trebuit să se audă chiar și numai câteva avioane aflate foarte sus. Casele din apropiere ardeau, și când au început să cadă picături uriașe de apă, al căror diametru

ajungea până la doi centimetri, domnul Tanimoto s-a gândit într-o doară că era posibil să provină de la furtunurile pompierilor care se luptau cu incendiile. (În realitate, erau picături de umiditate condensată, ce cădeau din coloana turbulentă de praf, căldură și fragmente de fisiune, care se ridicase deja la mulți kilometri deasupra Hiroshimei.)

Auzindu-l pe domnul Matsuo strigând, întrebându-l dacă pățise ceva, domnul Tanimoto s-a întors cu spatele de la acea priveliște. Așternuturile depozitate în holul de la intrarea casei ce se prăbușise îl protejaseră pe domnul Matsuo, care acum reușise să iasă afară. Domnul Tanimoto nu i-a răspuns. Se gândea la soția și copilul lui, la biserica lui, la casa și enoriașii lui, care se aflau toți și toate în obscuritatea aceea înspăimântătoare. A pornit din nou în fugă – de data aceasta spre oraș.

* * *

DUPĂ CE IZBUTISE să iasă de sub ruinele locuinței și o văzuse pe Myeko, cea mai mică dintre cei trei copii ai ei, îngropată până la piept în dărâmături și incapabilă să se miște, doamna Hatsuyo Nakamura, văduva croitorului, s-a târât peste mormanele de moloz, a tras lemne și a azvârlit țigle în lături, în efortul grăbit de a-și elibera fiica. Apoi, parcă de undeva de la mare adâncime sub ea, a auzit două glăscioare care țipau:

— *Tasukete! Tasukete!* Ajutor! Ajutor!

Femeia a strigat numele fiului de zece ani și al fiicei de opt ani:

— Toshio! Yaeko!

Vocile de dedesubt i-au răspuns.

Doamna Nakamura a abandonat-o pe Myeko, care cel puțin putea să respire, și a început să sape cu disperare printre dărâmături deasupra glasurilor ce țipau. Copiii dormiseră la trei metri unul de celălalt, dar acum vocile lor păreau să răsună din același loc. Toshio părea să se bucure de oarecare libertate de mișcare, deoarece îl putea simți săpând de asemenea prin mormanul de lemne și țigle. În cele din urmă, i-a văzut capul și s-a grăbit să-l prindă și să-l tragă afară. O plasă împotriva țânțarilor i se încălcise atât de complicat în jurul picioarelor, încât părea că ar fi fost înfășurată cu grijă. Toshio a spus că fusese azvârlit de cealaltă parte a camerei și ajunsese deasupra surorii Yaeko. De dedesubtul lui, fata a strigat

că nu se putea mișca, fiindcă avea picioarele acoperite cu ceva. Doamna Nakamura a degajat un spațiu deasupra ei și a început s-o tragă de braț.

— *Itai!* Mă doare! a țipat Yaeko.

— Nu-i momentul să spui dacă te doare sau nu! s-a răstit doamna Nakamura și a smucit-o în sus pe fiica ei, care continua să scâncească.

După aceea a eliberat-o și pe Myeko. Copiii erau murdari și acoperiți de vânătași, dar niciunul nu avea nicio tăietură sau zgârietură.

Doamna Nakamura i-a scos apoi pe stradă. Erau îmbrăcați doar în chiloși și, deși ziua era foarte călduroasă, femeia s-a îngrijorat, oarecum confuz, ca ei să nu răcească, așa că s-a întors la locuință, a scotocit prin ruine, a găsit o bocceluță de haine pe care o pregătise pentru urgențe și i-a îmbrăcat cu pantaloni, bluze, pantofi, căști *bokuzuki* pentru bombardamente, căptușite cu bumbac, ba chiar și, în mod irațional, cu pardesiuri. Copiii erau tăcuți, cu excepția lui Myeko, care avea cinci ani și întreba întruna:

— De ce s-a făcut deja noapte? De ce a căzut casa noastră? Ce s-a întâmplat?

Doamna Nakamura, care nu știa ce se întâmplase (oare nu sunase încetarea alarmei?), a privit în jur și a văzut prin obscuritate că toate clădirile din cartierul ei se prăbușiseră. Casa de alături, cea pe care vecinul o dezasmbla pentru coridorul de foc al defensivei antiaeriene, era acum demolată complet, chiar dacă grosolan; proprietarul ei, care-și sacrificase locuința pentru binele comunității, zăcea mort. Doamna Nakamoto, soția șefului Asociației locale a vecinilor, care se ocupa cu apărarea antiaeriană, a traversat strada cu capul însângerat și a spus că copilul ei fusese grav rănit; avea cumva doamna Nakamura vreun pansament? Doamna Nakamura nu avea, dar s-a târât din nou printre dărâmăturile casei, a recuperat niște materiale albe pe care le folosisese în munca de croitoreasă, le-a rupt în fâșii și le-a dat doamnei Nakamoto. Când căutase cârpele acelea, își zărise și mașina de cusut; s-a întors după ea și a tras-o afară. Era imposibil s-o poată transporta cu ea, așa încât, în mod reflex, fără să gândească, și-a ascuns simbolul modului ei de existență în locul care, vreme de săptămâni, fusese pentru ea simbolul siguranței: rezervorul din ciment pentru apă din fața casei, pe care toate locuințele fuseseră obligate să le construiască în eventualitatea unui raid cu bombe incendiare.

O vecină speriată, doamna Hataya, a strigat-o să meargă împreună în pădurea din parcul Asano, aflat nu departe, lângă brațul Kyo, care aparținea

bogatei familii Asano, cea care, cândva, deținuse compania maritimă Toyo Kisen Kaisha. Parcul fusese desemnat ca zonă de evacuare pentru cartierul lor. Văzând focul care izbucnise într-o ruină din apropiere (cu excepția epicentrului, unde explozia bombei atomice în sine declanșase incendii, majoritatea conflagrației vaste din oraș a fost cauzată de sfărâmături inflamabile care au căzut pe plite aprinse sau pe cabluri de înaltă tensiune), doamna Nakamura a propus să încerce să-l stingă. Doamna Hataya a replicat:

— Nu fi naivă! Dacă revin avioanele și mai aruncă alte bombe?

De aceea, doamna Nakamura a pornit spre parcul Asano, împreună cu copiii și cu doamna Hataya, purtându-și rucsacul cu haine de urgență, o pătură, o umbrelă și o valiză cu lucruri pe care o ascunsese în adăpostul antiaerian. Pe când mergeau în grabă, au auzit de sub multe dărâmături strigăte înăbușite de ajutor. Singura clădire pe care au văzut-o în picioare pe drumul spre parcul Asano a fost cea a Misiunii Iezuite, de lângă grădinița catolică, la care doamna Nakamura o trimisese pentru o vreme pe Myeko. Când au trecut pe acolo, femeia l-a văzut pe părintele Kleinsorge, în lenjerie intimă pătată cu sânge, ieșind în fugă cu o valioară în mână.

* * *

IMEDIAT DUPĂ EXPLOZIE, în timp ce părintele Wilhelm Kleinsorge din Ordinul Iezuit rătăcea în lenjerie prin grădina de zarzavat, părintele superior Lasalle a apărut de după colțul clădirii. Corpul, mai ales pe spinare, îi era plin de sânge; în momentul fulgerului, se întorsese în mod reflex cu spatele la fereastră și fusese împroșcat de cioburi mici de sticlă. Încă buimăcit, părintele Kleinsorge a izbutit să întrebe:

— Unde sunt ceilalți?

Aproape în același moment s-au ivit și ceilalți doi pastori care locuiau în clădirea Misiunii: părintele Cieslik, nevătămat, îl susținea pe părintele Schiffer. Acesta era plin de sânge, provenit dintr-o tăietură de deasupra urechii stângi, și era foarte palid. Părintele Cieslik era destul de mulțumit de sine, deoarece, după fulger, se repezise sub o ușă, pe care o considerase locul cel mai sigur din Misiune, și nu fusese deloc rănit de suflul exploziei. Părintele superior Lasalle i-a cerut să-l ducă pe părintele Schiffer la un medic pentru a-i opri hemoragia, și l-a sugerat pe doctorul Kanda, care

locuia la cea mai apropiată intersecție, sau pe doctorul Fujii, aflat la șase cvartale depărtare. Cei doi bărbați au părăsit curtea Misiunii și au plecat pe stradă.

Fiica domnului Hoshijima, catihetul misiunii, a venit în fugă la părintele Kleinsorge, plângându-se că mama și sora ei fuseseră îngropate sub ruinele casei lor, care se învecina cu clădirea iezuiților; tot atunci pastorii au constatat că locuința educatoarei de la grădinița catolică din fața curții lor se prăbușise peste femeie. În timp ce părintele superior Lasalle și doamna Murata, menajera Misiunii, o dezgropau pe educatoare, părintele Kleinsorge s-a dus la casa catihetului și a început să îndepărteze dărâmăturile. De dedesubt nu se auzea nimic; părintele era sigur că cele două femei muriseră. În cele din urmă, a zărit capul doamnei Hoshijima sub un colț al fostei bucătării. Crezând-o moartă, a tras-o de păr, dar, brusc, ea a zbierat:

— *Itai! Itai!* Doare! Doare!

Bărbatul a continuat s-o dezgroape și a ridicat-o de acolo. A reușit după aceea s-o găsească și pe fiica ei sub ruine și s-o elibereze. Niciuna nu fusese grav rănită.

O baie publică de lângă Misiune luase foc, însă, pentru că vântul sufla dinspre sud, pastorii au crezut că incendiul nu se va întinde spre clădirea lor. Ca măsură de precauție, părintele Kleinsorge a intrat totuși pentru a-și lua unele obiecte pe care le dorea neapărat. Și-a găsit odaia într-un dezordine stranie și illogică. O trusă de prim-ajutor atârna neatinsă pe un cârlig din perete, dar hainele lui, care fuseseră pe cârligele învecinate, nu se zăreau nicăieri. Masa îi fusese transformată în așchii de lemn, care fuseseră risipite peste tot, însă un geamantan din carton simplu, pe care-l pusese sub ea, stătea cu mânerul în sus, fără nicio zgârietură, chiar în prag. Ulterior, părintele Kleinsorge a ajuns să considere aceste ciudățenii ca pe o intervenție a Providenței, întrucât geamantanul conținea breviarul lui, registrele contabile ale diocesei și o cantitate mare de bani care aparținea Misiunii și pentru care era răspunzător. A ieșit în goană din clădire și a depozitat geamantanul în adăpostul antiaerian.

Cam tot atunci, părintele Cieslik și părintele Schiffer, care continua să sângereze, s-au întors și au anunțat că locuința doctorului Kanda fusese transformată în ruine, iar focul îi împiedicase să iasă din zona de distrugere locală, așa cum presupuneau ei, pentru a ajunge la spitalul privat al doctorului Fujii de pe malul brațului Kyo.

* * *

SPITALUL DOCTORULUI Masakazu Fujii nu se mai afla pe malul lui Kyo, ci chiar în apă. După prăbușirea clădirii, doctorul Fujii fusese complet amețit. Grinzile ce-i prinseseră pieptul îl apăsau atât de tare, încât la început nu s-a putut clinti și a stat locului cam douăzeci de minute în dimineața care se întunecase. După aceea, gândul că fluxul va avansa în curând prin estuar și-i va acoperi capul l-a împins să se miște; s-a zbatut, s-a răsucit și a împins cu toată puterea (deși nu se putea folosi de brațul stâng, din cauza durerii din umăr), și, în scurt timp, s-a eliberat din menghina aceea. După câteva clipe în care și-a tras sufletul, s-a ridicat pe mormanul de cherestea și, găsind o bârnă lungă care ajungea pe malul râului, s-a urcat pe ea cu greutate.

Doar în lenjerie de corp, doctorul Fujii era ud learcă și murdar. Maieul i se rupsese și pielea îi sângera din tăieturi urâte, pe bărbie și spinare. În starea aceea, s-a urcat pe podul Kyo lângă care fusese spitalul său. Podul nu se prăbușise. Fără ochelari, bărbatul putea să vadă doar ca prin ceață, totuși suficient de bine ca să fie uimit de numărul mare de case dărâmate din jur. Pe pod s-a întâlnit cu un prieten, doctorul Machii, pe care l-a întrebat derutat:

— Ce crezi c-a fost?

— Probabil o *Molotoffano hanakago*, a răspuns doctorul Machii.

„Coșul de flori Molotov” era denumirea japoneză subtilă pentru „coșul de pâine”: bomba aeriană care împrășca de jur împrejur proiectile incendiare.

Inițial, doctorul Fujii n-a văzut decât două incendii: unul pe celălalt mal al râului față de spitalul lui și altul mai departe către sud. În același timp însă, el și prietenul său au observat un amănunt care i-a mirat și pe care l-au discutat din punct de vedere medical: deși deocamdată se zăreau foarte puține incendii, pe pod trecea un alai nesfârșit de răniți suferinzi, dintre care mulți aveau arsuri teribile pe chipuri și brațe.

— De la ce crezi că pot fi arsurile? a întrebat doctorul Fujii.

Până și o ipoteză nefondată era cumva liniștitoare în ziua aceea, iar doctorul Machii n-a abandonat-o pe a sa.

— Poate că a fost un „coș de flori Molotov”, a răspuns el.

În timpul dimineții, când doctorul Fujii fusese la gară pentru a-și conduce prietenul, vântul nu suflase deloc, dar acum se simțeau rafale puternice care loveau pe neașteptate din toate direcțiile; pe pod, vântul bătea dinspre est. Apăreau incendii noi, care se extindeau rapid și, în scurt timp, din cauza rafalelor de aer fierbinte și a ploilor de cenușă, a fost imposibil să mai rămână pe pod. Doctorul Machii a pornit în fugă spre malul opus al râului, apoi pe o stradă încă neafectată de foc. Doctorul Fujii a intrat în apa de sub pod, unde se adăpostiseră deja vreo douăzeci de refugiați, printre care și servitorii săi, care se eliberaseră dintre dărâmături. De acolo, el a zărit o infirmieră care atârna spânzurată de picioare prin lemnăria distrusă a spitalului său, apoi pe alta, ținută dureros peste piept. Doctorul Fujii a apelat la ajutorul unor oameni de sub pod și le-a eliberat pe amândouă. Pentru o clipă, i s-a părut că aude vocea nepoatei sale, însă n-a putut-o găsi; n-a mai revăzut-o niciodată. Patru infirmiere și cei doi pacienți din spital au murit, de asemenea. Doctorul Fujii s-a întors în apa râului și a așteptat să se domolească furia focurilor.

* * *

SOARTA DOCTORILOR Fujii, Kanda și Machii imediat după explozie – și, de altfel, a majorității medicilor și chirurgilor din Hiroshima –, cărora le-au fost distruse cabinetele și spitalele, le-au fost risipite echipamentele și care au suferit ei înșiși răni ce le-au afectat capacitățile, explică motivul pentru care n-au fost tratați atât de mulți răniți și pentru care au murit atât de mulți oameni care ar fi putut supraviețui. Din cei o sută cincizeci de doctori din oraș, șaiszeci și cinci au murit în urma exploziei, iar o mare parte din cei rămași au fost răniți. Din 1780 de infirmiere, 1654 au murit sau au fost prea grav rănite ca să mai poată lucra. În spitalul cel mai mare, al Crucii Roșii, au putut să lucreze doar șase doctori din treizeci, și doar zece infirmiere din peste două sute. Singurul medic nevătămat din spitalul Crucii Roșii a fost doctorul Sasaki. Imediat după explozie, el a fugit la o magazie, pentru a scoate bandaje. În camera aceea era haos, ca de altfel peste tot în spital, după cum văzuse când alergase într-acolo: sticlele de medicamente căzuseră de pe rafturi și se spărseseră, unguentele se întinseseră pe pereți, iar instrumentele se împrăștiaseră peste tot. El a înhățat mai multe pansamente și o sticlă de Mercurocrom, s-a întors la chirurgul-șef să-i

panseze tăieturile. După aceea a ieșit pe coridor și a început să-i bandajeze pe pacienții, doctorii și infirmierele rănite. A băjbăit aproape orbește, până a luat o pereche de ochelari de pe fața unei infirmiere rănite; deși îi compensau doar pe sfert neajunsurile vederii, erau mai buni decât nimic. (Avea să depindă de ochelarii aceia pentru mai bine de o lună.)

Doctorul Sasaki a lucrat dezorganizat, ocupându-se mai întâi de răniții cei mai apropiați de el, și, în scurt timp, a observat că coridorul părea să devină tot mai aglomerat. Alături de tăieturile și rănilor suferite de majoritatea celor din spital, au început să apară arsuri groaznice. Abia atunci și-a dat seama că răniții veneau din exterior. Erau atât de mulți, încât a început să-i ignore pe cei cu răni superficiale; a decis că nu putea spera să facă altceva decât să oprească hemoragiile fatale. În scurt timp, tot mai mulți pacienți stăteau întinși sau ghemuiți pe podelele saloanelor, laboratoarelor și tuturor celorlalte încăperi, dar și pe coridoare, pe scări, în holul de la intrare și sub streășina lată a acoperișului, pe treptele din piatră, pe aleea de acces și în curte, întinzându-se după aceea pe multe cvartale în ambele direcții pe stradă. Oamenii răniți îi sprijineau pe cei schilodiți; familii desfigurate se sprijineau reciproc. Mulți vomitau. Un număr uriaș de școlărițe – unele dintre cele care fuseseră mobilizate pentru a munci la degajarea coridoarelor de foc – au intrat în spital. Într-un oraș cu 245.000 de locuitori, aproape 100.000 fuseseră omorâți sau condamnați la moarte rapidă dintr-o singură lovitură; alți 100.000 erau răniți. Cel puțin 10.000 de răniți s-au îndreptat spre cel mai bun spital din oraș, care era complet neadecvat unui asemenea asediu, întrucât avea numai 600 de paturi ce fuseseră deja ocupate. Oamenii din mulțimea care se sufoca înăuntrul spitalului plâneau și strigau, ca să fie auziți de doctorul Sasaki:

— *Sensei!* Domnule doctor!

Cei răniți mai puțin grav îl trăgeau de mânecă, implorându-l să vină în ajutorul celor cu răni grave. Smucit într-o parte și în alta, umblând numai în ciorapi, stupefiat de numărul uriaș al suferinzilor și de atâtea răni deschise și oribile, doctorul Sasaki a pierdut orice înțeles al profesiei sale și a încetat să mai lucreze ca un chirurg iscusit și om milos; a devenit un automat, care ștergea și tampona în mod mecanic, ștergea și tampona, ștergea și tampona.

* * *

MULȚI DINTRE RĂNIȚII din Hiroshima nu s-au putut bucura de luxul discutabil al ajungerii la spital. În biroul de resurse umane al Fabricii de Cositor East Asia, domnișoara Sasaki zăcea ghemuită și inconștientă sub maldărul uriaș de cărți, tencuială, lemn și tablă ondulată. Și-a revenit din leșin după aproape trei ore (așa cum a apreciat ea ulterior). Prima senzație pe care a încercat-o a fost una de durere îngrozitoare în piciorul stâng. Sub cărți și dărâmături, era atât de întuneric, încât linia de demarcație între conștientă și leșin era foarte subțire; se pare că ea a trecut-o de câteva ori, pentru că durerea părea să apară și să dispară. În momentele de maximă intensitate, domnișoara Sasaki avea impresia că piciorul îi fusese retezat imediat sub genunchi. Mai târziu a auzit pe cineva mergând prin ruine deasupra ei și glasuri speriate au strigat din dezastrul care o înconjura:

— Ajutor, vă rugăm! Scoateți-ne de-aici!

* * *

PĂRINTELE KLEINSORGE a bandajat pe cât s-a priceput de bine tăietura părintelui Schiffer cu pansamente primite de pastori cu câteva zile în urmă de la doctorul Fujii. După ce a terminat, a reintrat în clădirea Misiunii și a căutat tunica uniformei militare și o pereche veche de pantaloni gri. S-a îmbrăcat și a ieșit. O vecină a venit în fugă la el, strigând că soțul îi fusese îngropat sub casă și ruinele luaseră foc; părintele Kleinsorge trebuia să vină să-l salveze.

— Nu avem mult timp la dispoziție, a răspuns părintele Kleinsorge, care începuse deja să devină apatic și amețit de atâtea nenorociri adunate.

Aproape toate casele din jur ardeau și vântul se întetise serios.

— Știți exact sub care parte din casă se află? a întrebat el.

— Da, da. Veniți repede!

Au pornit spre casa ale cărei dărâmături ardeau violent, însă când au ajuns acolo s-a dovedit că femeia nu știa unde se găsea soțul ei. Părintele Kleinsorge a strigat de câteva ori:

— Este cineva pe-aici?

N-a primit niciun răspuns și atunci i-a spus femeii:

— Trebuie să ne-ndepărtăm, altfel vom muri toți.

S-a întors în curtea grădiniței catolice și l-a anunțat pe părintele superior că focul se apropia purtat de vântul care-și schimbase direcția și bătea acum dinspre nord; era momentul să plece.

În clipa aceea, educatoarea de la grădiniță le-a arătat pastorilor pe domnul Fukai, secretarul diocezei, care stătea în cadrul ferestrei sale de la etajul întâi al clădirii Misiunii și privea în direcția exploziei, plângând. Deoarece bănuia că treptele interioare nu mai puteau fi folosite, părintele Cieslik a ocolit în fugă clădirea, căutând o scară portabilă. În spate, a auzit strigăte de ajutor de sub un acoperiș care se năruise în apropiere. A apelat la oamenii care alergau pe stradă pentru a-l ajuta să ridice acoperișul, dar nimeni nu l-a băgat în seamă, și a fost nevoit să-i lase în voia sorții pe nefericiții prinși dedesubt. Părintele Kleinsorge a intrat în clădirea Misiunii, a suit scara interioară, care se strâmbase și era acoperită cu bucăți de tencuială și sfărâmaturi, și l-a strigat pe domnul Fukai din pragul odăii sale.

Domnul Fukai, un bărbat foarte scund, în vârstă de cincizeci de ani, s-a întors încet cu o privire stranie în ochi și a zis:

— Lasă-mă aici.

Părintele Kleinsorge a intrat în cameră, l-a prins de gulerul hainei și a rostit:

— Dacă nu vii cu mine, o să mori.

— Lasă-mă aici, să mor, a spus domnul Fukai.

Părintele Kleinsorge a început să-l tragă și să-l împingă afară din cameră. Atunci a apărut și studentul la teologie, care l-a apucat de picioare pe secretarul diocezei; părintele Kleinsorge l-a prins de umeri și, împreună, l-au coborât pe scară, scoțându-l din clădire.

— Nu pot să umblu! a strigat domnul Fukai. Lăsați-mă aici!

Părintele Kleinsorge a luat într-o mână geamantanul din carton cu bani, l-a luat pe domnul Fukai în cârcă și au pornit toți către Terenul oriental de paradă, desemnat ca „zona sigură” a cartierului lor. Când au ieșit pe poartă, domnul Fukai, care se comporta acum ca un copil, l-a lovit cu pumnii în umeri și a strigat:

— N-o să plec! N-o să plec!

Fără nicio legătură cu situația existentă, părintele Kleinsorge s-a întors către părintele superior Lasalle și i-a zis:

— Ne-am pierdut toate bunurile, dar nu și simțul umorului.

Strada era acoperită cu bucăți din casele ce alunecaseră peste ea, cu stâlpi telefonici și cabluri prăbușite. La fiecare două-trei locuințe se auzeau glasuri de oameni îngropați și abandonați, care strigau în mod invariabil cu politețe formală:

— *Tasukete kure!* Ajutați-mă, vă rog!

Pastorii au recunoscut câteva ruine din care se auzeau astfel de țipete ca fiind casele unor prieteni, dar din cauza incendiilor era prea târziu ca să le mai poată da o mână de ajutor. Pe tot parcursul drumului, domnul Fukai a scâncit:

— Lăsați-mă să rămân.

Când au ajuns la un cvartal de locuințe prăbușite ce se transformaseră într-un singur incendiu imens, au fost siliți să cotească la dreapta. La podul Sakai, pe care ar fi trebuit să treacă spre Terenul oriental de paradă, au văzut că malul opus era o pătură de flăcări; n-au mai îndrăznit să traverseze și au decis să se refugieze în parcul Asano, aflat în stânga lor. Părintele Kleinsorge, slăbit de două zile din cauza diareii acute, a început să se clatine sub povara care-i protesta în spate și, când a încercat să escaladeze niște ruine care le blocau drumul spre parc, s-a împiedicat, l-a scăpat pe domnul Fukai și s-a rostogolit peste cap spre malul râului. Când s-a ridicat, l-a zărit pe secretarul diocesei fugind cât îl țineau picioarele. Părintele Kleinsorge a strigat spre niște soldați care stăteau lângă pod să-l oprească, apoi a vrut să pornească după el, dar părintele superior Lasalle i-a spus:

— Haide, nu mai pierde timpul!

Părintele Kleinsorge s-a mulțumit atunci să-i roage pe soldați să aibă grijă de domnul Fukai. Ei au încuviințat, însă bărbatul micuț, cu mintea rătăcită, le-a scăpat, și pastorii l-au văzut pentru ultima dată îndreptându-se înapoi către incendiu.

* * *

ÎNGRIJORAT DE SOARTA familiei și a bisericii lui, domnul Tanimoto a alergat la început într-acolo pe drumul cel mai scurt, în lungul șoselei care trecea prin Koi. Era singura persoană care intra în oraș; s-a întâlnit cu sute și sute de oameni care fugeau din Hiroshima și toți păreau să fi fost răniți într-un fel sau altul. Sprâncenele unora erau arse și pielea le atârna de pe fețe și brațe. Din cauza durerilor, alții țineau brațele ridicate, ca și cum ar fi

transportat ceva în mâini. Unii vomitau în timp ce mergeau. Mulți erau goi sau în zdrențe. Pe unele corpuri dezbrăcate, arsurile întipăriseră urma bretelelor de maiouri și a suspensoarelor, iar pe pielea unor femei (întrucât culoarea albă a reflectat căldura degajată de explozia bombei, iar hainele negre au absorbit-o și au condus-o spre piele), formele florilor de pe chimonouri. Deși răniți, mulți sprijineau rude aflate într-o stare mai gravă. Aproape toți mergeau cu capetele plecate, priveau drept înainte, tăcuți și lipsiți de orice expresie.

După ce a traversat podurile Koi și Kannon, alergând pe toată distanța respectivă, domnul Tanimoto a observat că, pe măsură ce se apropia de centru, toate casele fuseseră distruse și multe ardeau. Aici copacii erau desfrunziți și trunchiurile le erau carbonizate. În câteva rânduri, a încercat să se apropie de unele ruine, dar flăcările l-au oprit de fiecare dată. Sub multe case, oamenii strigau după ajutor, însă nu-i ajuta nimeni; în general, supraviețuitorii și-au ajutat în ziua aceea doar rudele sau vecinii apropiați, fiindcă nu puteau înțelege sau tolera un cerc mai mare de suferință și dezastru. Răniții șchiopătau, ignorând țipetele – la fel și domnul Tanimoto, care a continuat să fugă. Creștin fiind, nutrea compasiune pentru cei prinși sub dărâmături, iar ca japonez, era copleșit de rușinea de a fi teafăr și se ruga în timp ce alerga: „Doamne Dumnezeule, ajută-i și scoate-i din foc.”

S-a gândit să ocolească incendiile prin stânga. S-a întors la podul Kannon și a mers pentru o vreme în lungul unui braț de estuar. A încercat să apuce pe câteva străzi perpendiculare, însă toate erau blocate, așa încât a cotit mult la stânga și a alergat către Yokogawa, o haltă de pe o cale ferată care ocolea orașul într-un semicerc larg, și a mers pe lângă șine până a ajuns la un tren care ardea. Dimensiunile dezastrului îl impresionaseră de acum în așa măsură, încât a fugit trei kilometri spre nord, până la suburbia Gion de la poalele dealurilor. Pe tot drumul a depășit oameni cu arsuri îngrozitoare și carnea sfâșiată și, copleșit de vinovăție, se întorcea în stânga și în dreapta în timp ce alerga și le spunea unora:

— Iertați-mă că nu sunt la fel de suferind ca dumneavoastră.

În apropiere de Gion a început să întâlnească țărani care veneau spre oraș pentru a da ajutor. Când l-au văzut, câțiva dintre ei au exclamat:

— Priviți, unul care nu-i rănit!

După ce a ajuns la Gion, domnul Tanimoto s-a îndreptat spre malul drept al râului principal Ota și a alergat în lungul lui până când înaintarea i-a fost

din nou blocată de foc. Pe celălalt mal al râului nu se vedeau incendii, așa încât și-a scos cămașa și pantofii și s-a aruncat în apă. La mijlocul albiei, unde curentul era destul de puternic, epuizarea și spaima l-au copleșit până la urmă – alergase vreo unsprezece kilometri – și n-a mai putut înota.

— Te rog, Doamne, s-a rugat el, ajută-mă să trec dincolo. Ar fi absurd să mă-nec, când sunt singurul teafăr.

A reușit să mai dea de câteva ori din brațe și a ieșit pe o limbă de pământ din aval.

A suit după aceea pe mal și a fugit de-a lungul lui, până a întâlnit o altă barieră de foc, în apropierea unui templu șintoist mare. A cotit la stânga, ocolind-o, și atunci, printr-o coincidență incredibilă, s-a întâlnit cu soția lui, care o purta în brațe pe fetița lor. Domnul Tanimoto era atât de sleit emoțional, încât nimic nu-l mai putea surprinde. Nu și-a îmbrățișat soția, ci i-a spus pur și simplu:

— Aha, ești sănătoasă.

Ea i-a povestit că, după noaptea petrecută în Ushida, ajunsese acasă exact în momentul exploziei; fusese îngropată sub casa parohială cu fetița în brațe. I-a povestit cum fusese prinsă sub dărâmături și cum plânsese copila. Văzuse un petic de lumină și, ridicând un braț, mărise treptat gaura aceea. După o jumătate de oră, auzise pârâiturile și trosniturile lemnului ce ardeau. Gaura ajunsese până la urmă suficient de mare pentru a împinge fetița afară, apoi se târâse ea însăși de sub ruine. Acum intenționa să se întoarcă în Ushida. Domnul Tanimoto i-a spus că dorea să vadă ce se întâmplase cu biserica și să aibă grijă de Asociația vecinilor pe care o conducea. S-au despărțit la fel de neceremonios – la fel de buimăciți – pe cum se întâlniseră.

Drumul ocolit pe care-l descria domnul Tanimoto în jurul incendiilor l-a purtat peste Terenul oriental de paradă, care, fiind o zonă destinată evacuării, oferea o imagine îngrozitoare: nenumărate șiruri de oameni arși și sângerând. Cei arși gemeau:

— *Mizu, mizu!* Apă, apă!

Domnul Tanimoto a găsit un lighean pe o stradă din apropiere, a localizat un robinet care continua să funcționeze în scheletul strivit al unei case și a început să aducă apă suferinzilor. După ce a dat de băut la vreo treizeci de oameni, a înțeles că dura prea mult.

— Iertați-mă, s-a adresat cu glas tare celor din apropiere, care întindeau mâinile spre el și strigau însetați. Trebuie să mă îngrijesc de mulți alții.

A plecat apoi în fugă. Continuând să țină ligheanul în mâini, s-a dus din nou la râu și a sărit pe un banc de nisip. Acolo a văzut sute de oameni, atât de grav răniți, încât nu se puteau ridica pentru a se îndepărta de orașul care ardea. Când au zărit un bărbat nevătămat, care mergea, ei au început din nou să implore:

— *Mizu, mizu, mizu.*

Domnul Tanimoto nu a putut rezista și le-a adus apă din râu, ceea ce a fost o greșeală, deoarece provenea din flux și nu era potabilă. Câteva bărcuțe transportau răniți peste râu din parcul Asano, iar când una dintre ele a atins bancul de nisip, domnul Tanimoto și-a cerut din nou scuze cu glas tare și a sărit înăuntru. Printre tufișurile de pe malul de vizavi, din parc, a găsit câțiva membri ai Asociației vecinilor pe care o conducea și care veniseră aici în conformitate cu instrucțiunile lui; a văzut de asemenea multe cunoștințe, printre care părintele Kleinsorge și ceilalți catolici. Nu l-a zărit însă pe Fukai, care-i fusese prieten apropiat.

— Unde-i Fukai-san? a întrebat el.

— N-a vrut să vină cu noi, a spus părintele Kleinsorge. S-a întors acasă.

* * *

CÂND A AUZIT glasurile oamenilor care fuseseră prinși ca și ea sub ruinele fabricii de cositor, domnișoara Sasaki a început să le vorbească. Cel mai aproape se găsea o elevă de liceu, care fusese recrutată pentru munca în fabrică și care i-a spus că avea spinarea ruptă. Domnișoara Sasaki a răspuns:

— Nici eu nu mă pot clinti. Cred că piciorul stâng mi-a fost retezat.

După un timp, a auzit pe cineva pășind pe deasupra, apoi deplasându-se în lateral, după care necunoscutul a început să degajeze dărâmăturile. El a eliberat câteva persoane și, când a ajuns la eleva de liceu, aceasta a descoperit că de fapt nu avea spinarea ruptă și s-a târât afară. Domnișoara Sasaki a vorbit cu salvatorul, care a început să sape în direcția ei. A îndepărtat o mulțime de cărți, până a creat un tunel. I-a zărit chipul transpirat și a îndemnat-o:

— Hai afară, domnișoară.

Ea a încercat.

— Nu mă pot clinti, i-a spus.

Bărbatul a mai săpat o vreme și a sfătuit-o să încerce din toate puterile să iasă. Cărțile o apăsau însă foarte tare pe umeri și bărbatul a văzut până la urmă că peste cărți căzuse un corp de rafturi, iar peste acela era o grindă masivă.

— Așteaptă, i-a spus, mă duc să caut o rangă.

Bărbatul a lipsit mult timp și, când a revenit, era nervos, de parcă toate suferințele domnișoarei Sasaki erau numai vina ei.

— N-avem oameni să te-ajute! i-a strigat prin tunel. Trebuie să ieși singură.

— Imposibil, a răspuns ea. Piciorul meu stâng...

Dar bărbatul a plecat.

Mult mai târziu, au sosit alții, care au tras-o afară pe domnișoara Sasaki. Piciorul stâng nu-i era retezat, însă fusese rupt într-adevăr, era acoperit de tăieturi și îndoit nefiresc sub genunchi. Bărbații au dus-o afară în curte. Ploua. Ea a stat pe pământ, sub ploaie. Când rafalele s-au întetit, cineva i-a îndrumat pe răniți să se refugieze în adăposturile antiaeriene ale fabricii.

— Haidem, i-a spus o femeie acoperită de răni. Poți să țopăi.

Domnișoara Sasaki nu se putea însă mișca și a așteptat în ploaie. Un bărbat a ridicat o bucată mare de tablă ondulată și a proptit-o de un zid ca un adăpost improvizat, apoi a luat-o în brațe și a dus-o acolo. Femeia i-a fost recunoscătoare, până când același bărbat a mai adus alți doi oameni cu niște răni oribile – o femeie cu un sân complet retezat și un bărbat cu chipul transformat în carne vie din cauza arsurilor –, cu care să împartă adăpostul. După aceea n-a mai apărut nimeni. Ploaia s-a oprit și după-amiaza înnorată era fierbinte; înainte de căderea nopții, cele trei făpturi grotești de sub bucata de tablă contorsionată au început să miroasă tot mai neplăcut.

* * *

FOSTUL ȘEF al Asociației vecinilor din Nobori-cho de care aparțineau pastorii era un bărbat energic, pe nume Yoshida. Pe când condusese apărarea antiaeriană a districtului, el se lăudase că incendiile puteau să înghită toată Hiroshima, dar n-ar fi ajuns niciodată în Nobori-cho. Bomba i-a dărâmat casa, și o grindă i-a strivit picioarele în fața Misiunii Iezuiste de

peste drum chiar sub ochii oamenilor care alergau pe stradă. Doamna Nakamura, cu copiii ei, și părintele Kleinsorge, purtându-l pe domnul Fukai în spinare, abia dacă l-au observat în fuga lor; el făcea parte pur și simplu din pâcla generală de suferință umană prin care înaintau. Țipetele lui după ajutor n-au primit niciun răspuns din partea lor; atât de mulți oameni strigau, încât nu i-au putut distinge glasul. Ei, și toți ceilalți, au trecut mai departe. Nobori-cho a devenit practic pustiu, iar incendiile au cuprins districtul. Domnul Yoshida a văzut cum clădirea din lemn a Misiunii – singura rămasă în picioare din zonă – a dispărut în vâlvătăi și căldura i-a pârlolit chipul. După aceea flăcările au trecut pe partea lui de stradă și i-au pătruns în casă. Într-un paroxism de forță dată de spaimă, el s-a eliberat și a pornit în fugă pe străzile din district, urmărit de focul despre care nu crezuse că va ajunge vreodată acolo. A început imediat să se comporte ca un bătrân; după două luni, albise complet.

* * *

ÎN TIMP CE doctorul Fujii stătea în apă până la gât pentru a evita pârlolul incendiilor, vântul sufla tot mai intens și, în scurt timp, deși râul nu era foarte lat, valurile au crescut atât de mult, încât cei de sub pod nu și-au mai putut păstra echilibrul. Doctorul Fujii s-a apropiat de mal, s-a ghemuit și și-a trecut brațul sănătos în jurul unui bolovan mare. Mai târziu a putut să înainteze prin apă pe lângă mal, și, împreună cu cele două infirmiere ale lui care supraviețuiseră, au mers două sute de metri în amonte, până la un banc de nisip de lângă parcul Asano, pe care zăceau mulți răniți. Acolo se afla și doctorul Machii cu familia lui; fiica sa, care fusese sub cerul liber când explodase bomba, avea arsuri grave pe mâini și pe picioare, dar, din fericire, nu și pe față. Deși umărul îl durea de acum îngrozitor, doctorul Fujii a examinat curios arsurile fetei. După aceea, s-a întins pe nisip. În ciuda dezastrului general din jur, îi era rușine de aspectul său, și i-a spus doctorului Machii că arăta ca un cerșetor, deoarece nu purta decât o lenjerie intimă zdrențuită și plină de sânge. Mai târziu, în decursul după-amiezii, când incendiile au început să se stingă, a decis să meargă la casa părinților lui din suburbia Nagatsuka. L-a rugat pe doctorul Machii să-l însoțească, însă acesta i-a răspuns că-și va petrece noaptea împreună cu familia pe bancul de nisip, din cauza rănilor fiicei. Doctorul Fujii și infirmierele lui au

mers întâi la Ushida, de unde au recuperat materiale de prim-ajutor pe care bărbatul le depozitase în locuința unor rude, care fusese doar parțial avariata. Cele două infirmiere l-au pansat, apoi el le-a întors serviciul. Au plecat după aceea mai departe. De acum, străzile erau tot mai goale, pentru că mulți oameni stăteau întinși pe asfalt, vomitau, își așteptau sfârșitul sau mureau. Numărul mare de cadavre întâlnite pe drumul spre Nagatsuka devenea tot mai inexplicabil. Medicul s-a întrebat dacă era posibil ca un „coș de flori Molotov” să fi fost cauza.

Doctorul Fujii a ajuns seara la casa familiei sale. Se găsea la opt kilometri de centrul orașului, însă acoperișul i se năruise și toate geamurile fuseseră sparte.

* * *

ÎN TIMPUL ZILEI, parcul Asano s-a umplut de oameni. Domeniul acela privat se aflase suficient de departe de explozie pentru ca bambușii, pinii, dafinii și arțarii să fie încă întregi, iar verdeța îi atrăgea pe refugiați; pe de o parte, fiindcă ei credeau că dacă americanii se vor întoarce, vor bombarda doar clădirile, pe de altă parte, pentru că vegetația părea un centru de viață și răcoare, iar grădinile de pietre extrem de precise ale parcului, cu iazuri tăcute și poduri arcuite, erau japoneze, normale, sigure, și, în sfârșit (potrivit unora dintre cei de acolo), pentru că erau mânați de un imbold atavic, irezistibil, de a se ascunde sub frunze. Doamna Nakamura și copiii ei s-au numărat printre primii care au sosit și s-au instalat în crângul de bambuși de lângă râu. Toți erau foarte însetați și au băut din apa râului. Imediat li s-a făcut rău și au vomitat toată ziua. Și alții au pățit la fel, crezând (probabil din cauza izului puternic de ionizare, un „miros de electricitate” degajat de fisiunea bombei) că li se făcuse rău din cauza unui gaz aruncat de americani. Când părintele Kleinsorge și ceilalți pastori au intrat în parc, salutându-și prietenii pe măsură ce treceau pe lângă ei, familia Nakamura zăcea întinsă pe jos, suferind. O femeie pe nume Iwasaki, care locuia în vecinătatea Misiunii și care stătea acum lângă Nakamura, s-a ridicat și i-a întrebat pe pastori dacă era mai bine să rămână acolo sau să vină cu ei. Părintele Kleinsorge i-a răspuns:

— Îmi este foarte greu să spun care-i locul cel mai bun.

Femeia a rămas pe loc și mai târziu în cursul zilei a murit, deși nu avea răni sau arsuri vizibile. Pastorii au continuat să meargă pe malul râului și s-au așezat printre niște tufe. Părintele superior Lasalle s-a întins pe jos și a adormit imediat. Studentul la teologie, care purta papuci, avusese cu el o boccea cu haine, în care pusese două perechi de pantofi din piele. Când s-a așezat lângă ceilalți, a constatat că boccea se rupsesse și doi pantofi căzuseră, astfel că acum rămăsese doar cu doi pantofi pentru piciorul stâng. S-a întors pe drumul pe care veniseră și a găsit un pantof pentru piciorul drept. Când s-a alăturat din nou pastorilor, le-a spus:

— În mod interesant, obiectele nu mai au valoare. Ieri, pantofii erau bunurile mele cele mai de preț. Azi, nu-mi pasă. O pereche este îndeajuns.

— Știu, a încuviințat părintele Cieslik. Începusem să-mi iau cărțile cu mine, apoi m-am gândit: „Nu-i momentul acum de cărți.”

Când domnul Tanimoto, care continua să țină ligheanul în mâini, a ajuns în parc, acesta era foarte aglomerat și era greu să-i deosebești pe vii de morți, deoarece majoritatea oamenilor zăceau nemișcați, cu ochii deschiși. Pentru părintele Kleinsorge, care era occidental, tăcerea din crângul de lângă râu, unde sute de persoane cu răni oribile sufereau laolaltă, a fost unul dintre episoadele cele mai crunte și mai copleșitoare din toate la care a participat. Răniții erau tăcuți; nimeni nu plângea, și cu atât mai puțin nu țipa de durere; nimeni nu se lamenta; niciunul dintre cei mulți care au murit n-a făcut-o zbierând; nici chiar copiii nu plângeau; de fapt, foarte puține persoane scoteau o vorbă. Iar când părintele Kleinsorge le-a dat apă unora ale căror fețe fuseseră aproape distruse de arsurile fulgerului, ei au băut, apoi s-au ridicat puțin și au schițat o plecăciune în semn de mulțumire.

Domnul Tanimoto i-a salutat pe pastori, după care a privit în jur, căutând alți prieteni. A văzut-o pe doamna Matsumoto, soția directorului Școlii Metodiste, și a întrebat-o dacă îi era sete. Femeia era însetată, așa încât el s-a dus la un iaz din grădinile de piatră și i-a adus apă în lighean. A decis apoi să încerce să ajungă la biserica lui. A intrat în Nobori-cho pe același drum pe care-l urmaseră pastorii când părăsiseră districtul, dar n-a ajuns departe; focul de pe străzi era atât de violent, încât a fost silit să se întoarcă. A mers pe malul râului și a căutat o barcă cu care să-i transporte pe cei grav răniți din parcul Asano peste râu, îndepărtându-i de incendiile care se întindeau. În scurt timp, a găsit o ambarcațiune destul de mare, trasă pe mal, dar în ea și în jurul ei era un spectacol groaznic: cinci bărbați morți, aproape complet

goi, cu arsuri extinse. Decedaseră probabil mai mult sau mai puțin simultan, fiindcă pozițiile lor sugerau că încercaseră împreună să împingă barca în râu. Când i-a scos din ambarcațiune, domnul Tanimoto a simțit atâta oroare pentru că-i tulbura pe morți – împiedicându-i, așa cum a simțit el atunci, să-și lanseze barca și să plece pe drumul lor spectral –, încât a rostit cu glas tare:

— Vă rog să mă iertați, fiindcă iau barca aceasta. Trebuie s-o folosesc pentru alții, care sunt vii.

Barca era grea, totuși a reușit s-o împingă în apă. Nu existau vâsle și s-a folosit de o prăjină groasă de bambus cu care să se propulseze. A urcat în amonte, spre partea cea mai aglomerată a parcului, și a început să transporte răniții peste râu. La fiecare traversare putea să ia zece-douăsprezece persoane, dar râul era prea adânc în mijlocul albiei și, neputând atinge fundul cu prăjina, trebuia s-o utilizeze ca pe o vâslă, de aceea și dura foarte mult un drum. A muncit așa câteva ore.

La începutul după-amiezii, focul a ajuns la pădurile din parcul Asano. Domnul Tanimoto și-a dat seama de acest lucru atunci când, întorcându-se cu barca, a văzut că foarte mulți oameni veniseră pe mal. După ce a acostat, s-a dus să investigheze, iar când a zărit flăcările, a strigat:

— Toți tinerii care nu sunt grav răniți să vină cu mine!

Părintele Kleinsorge i-a mutat pe părinții Schiffer și Lasalle aproape de râu și i-a rugat pe cei de acolo să-i transporte pe malul opus, dacă focul se va apropia prea mult, apoi s-a alăturat voluntarilor lui Tanimoto. Domnul Tanimoto i-a trimis pe unii să caute găleți și lighene, iar pe ceilalți să lovească cu hainele lor tufișurile ce luaseră foc; după ce au făcut rost de ustensile, a format un lanț uman cu găleți de la un iaz din grădinile de piatră. Echipa s-a luptat cu incendiul mai bine de două ore și, treptat, l-a învins. În timp ce ei munceau, răniții speriați din parc s-au apropiat tot mai mult de râu, astfel că, până la urmă, gloata a început să-i împingă în apă pe unii dintre nefericiții care stătuseră chiar pe mal. Printre cei care au fost împinși în apă și s-au înecat s-au numărat doamna Matsumoto de la Școala Metodistă și fiica ei.

După ce s-a întors de la lupta cu focul, părintele Kleinsorge l-a găsit pe părintele Schiffer tot sângerând și foarte palid. Câțiva japonezi din jur îl priveau fix, iar părintele Schiffer a murmurat cu un zâmbet slab:

— E ca și cum aș fi deja mort.

— Nu încă, i-a răspuns părintele Kleinsorge.

Adusese cu el trusa de prim-ajutor a doctorului Fujii și-l zărise pe doctorul Kanda în mulțime, așa că l-a căutat și l-a întrebat dacă îi putea pansa tăieturile părintelui Schiffer. Doctorul Kanda, care-și văzuse soția și fiica moarte în ruinele spitalului său, stătea acum cu capul în mâini.

— Nu pot să fac nimic, a răspuns el.

Părintele Kleinsorge a bandajat capul părintelui Schiffer cu și mai multe pansamente și l-a mutat pe o pantă, așezându-l astfel încât capul să fie cât mai sus, iar sângerarea s-a diminuat.

În clipa aceea a început să se audă uruit de avioane. Din mulțimea de lângă familia Nakamura, cineva a strigat:

— Sunt avioanele Grumman, care vin să ne mitralieze!

Un brutar pe nume Nakashima s-a sculat în picioare și a ordonat:

— Toți cei care poartă haine albe să le scoată!

Doamna Nakamura a scos bluzele copiilor, a deschis umbrela și i-a pus să se adăpostească sub ea. Foarte mulți oameni, chiar dintre cei cu arsuri grave, s-au târât în tufișuri și au rămas acolo până când uruitul, care aparținea în mod evident unui avion meteo sau de recunoaștere, a dispărut.

A început să plouă. Doamna Nakamura și-a ținut copiii sub umbrelă. Picăturile au devenit anormal de mari și cineva a țipat:

— Americanii aruncă benzină! Ne vor da foc!

(Spaima respectivă provenea dintr-o ipoteză care circula prin parc și încerca să explice motivul pentru care luase foc o suprafață așa de întinsă din Hiroshima: se spunea că un avion pulverizase benzină peste oraș, după care, într-un mod necunoscut, o aprinsese pe toată, instantaneu.) Picăturile de acum erau însă, în mod evident, de apă și, în timp ce cădeau, vântul s-a întesit treptat până când, în mod brusc – probabil din cauza convecției teribile declanșate de incendiile din oraș –, o tornadă a străbătut parcul. Copaci uriași au fost doborâți, iar cei mici au fost dezrădăcinați și purtați prin văzduh. Deasupra lor se rotea în vârtej o mulțime haotică de obiecte plate: bucăți de tablă din acoperișuri, hârtii, uși, fragmente de rogojini. Părintele Kleinsorge i-a acoperit ochii părintelui Schiffer cu o cârpă, pentru ca bărbatul slăbit să nu creadă că înnebunise. Violența suflului a împins-o pe doamna Murata, menajera Misiunii, care stătea aproape de râu, în jos pe taluz, într-un loc plin de bolovani și cu apă puțin adâncă, de unde femeia a

ieșit cu ambele picioare însângerate. Tornada a trecut apoi deasupra râului, unde a ridicat o fântână arteziană, după care s-a stins.

După furtună, domnul Tanimoto a început să transporte din nou oameni pe malul opus, iar părintele Kleinsorge l-a rugat pe studentul la teologie să traverseze râul și să se ducă la casa de noviciat iezuită din Nagatsuka, aflată la cinci kilometri de centrul orașului, și să-i roage pe pastorii de acolo să vină cu ajutoare pentru părinții Schiffer și Lasalle. Studentul a plecat în barca domnului Tanimoto. Părintele Kleinsorge a întrebat-o pe doamna Nakamura dacă voia să meargă și ea la Nagatsuka cu pastorii, când vor sosi. Femeia a spus că aveau bagaje și copiii nu se simțeau bine – încă vomitau din când în când, la fel și ea – și de aceea se temea că nu vor putea pleca. El i-a spus că bănuia că părinții din casa de noviciat se puteau întoarce a doua zi cu o cotigă în care să-i ia.

Spre sfârșitul după-amiezii, când a coborât pentru o vreme pe mal, domnul Tanimoto, de a cărui energie și inițiativă ajunseseră să depindă mulți, i-a auzit pe oameni cerșind mâncare. L-a consultat pe părintele Kleinsorge și au decis să se întoarcă în oraș pentru a lua orez din adăpostul Asociației vecinilor domnului Tanimoto și din cel al Misiunii. Părintele Cieslik și alți doi-trei i-au însoțit. Când au ajuns printre șirurile de case prăbușite, n-au mai știut unde se găseau; transformarea era prea bruscă, dintr-un oraș animat cu 245.000 de locuitori, așa cum fusese de dimineață, în simple grămezi de ruine după-amiază. Asfaltul de pe străzi continua să fie atât de moale și de fierbinte de la incendii, încât era greu de mers. Au întâlnit o singură persoană, o femeie, care le-a spus când au trecut pe lângă ea:

— Soțul meu este-n cenușa de-acolo.

După ce domnul Tanimoto s-a despărțit de grup, părintele Kleinsorge a fost stupefiat să vadă clădirea Misiunii rasă de pe fața pământului. În drum spre adăpost, a zărit în grădină un dovlecel pe care temperatura foarte mare îl copsese pe vrej. El și părintele Cieslik l-au gustat și era bun. Au fost surprinși de foamea lor, și au mâncat mai mulți. Au luat câteva săculețe cu orez și au strâns dovleceii copti, apoi au dezgropat cartofi care se copseseră de asemenea în sol și au pornit înapoi. Pe drum li s-a alăturat domnul Tanimoto cu mai mulți însoțitori, dintre care unul avea ustensile de gătit. În parc, domnul Tanimoto le-a pus pe femeile cu răni superficiale din cartierul său să pregătească ceva de mâncare. Părintele Kleinsorge a oferit dovlecei

celor din familia Nakamura, dar aceștia i-au vomitat aproape imediat. Cu totul, orezul a fost suficient să hrănească aproape o sută de persoane.

Cu puțin înainte de a se întuneca, domnul Tanimoto a întâlnit-o pe vecina lui, doamna Kamai, o tânără de numai douăzeci de ani. Era ghemuită pe pământ și-și ținea în brațe fetița nou-născută. În mod evident, pruncul murise la începutul zilei. Doamna Kamai a sărit în picioare când l-a zărit și l-a implorat:

— Vreți, vă rog, să încercați să-l găsiți pe soțul meu?

Domnul Tanimoto știa că soțul ei fusese mobilizat în armată cu o zi în urmă; el și doamna Tanimoto stătuseră aproape toată după-amiaza cu doamna Kamai, pentru a o ajuta să depășească șocul despărțirii. Soțul se prezentase la Cartierul general al armatei din regiunea Chugoku – lângă castelul vechi din centrul orașului –, unde erau încartiruiți patru mii de soldați. Judecând după numeroșii soldați schilodiți pe care îi văzuse în timpul zilei, domnul Tanimoto bănuia că bomba care lovise Hiroshima afectase grav cazarma. Știa că nu avea nicio șansă de a-l găsi pe domnul Kamai, chiar dacă l-ar fi căutat, dar n-a vrut s-o contrazică.

— O să încerc, i-a spus.

— Trebuie să-l găsiți, a insistat ea. O iubea foarte mult pe fetița noastră. Vreau s-o mai vadă o dată.

TREI: SUNT INVESTIGATE DETALIILE

LA ÎNCEPUTUL SERII în care a explodat bomba, o ambarcațiune a Marinei militare japoneze s-a deplasat încet în sus și în jos pe cele șapte brațe de estuar din Hiroshima. Se oprea pe alocuri – lângă bancurile de nisip ticsite cu sute de răniți, lângă podurile pe care se înghesuiau alții, și, în cele din urmă, la lăsarea serii, vizavi de parcul Asano – pentru ca un ofițer tânăr să se ridice în picioare și să strige printr-un megafon:

— Aveți răbdare! O navă medicală militară va sosi să vă îngrijească!

Vederea ambarcațiunii profilate pe fundalul dezastrului de pe malul opus al râului, tânărul stăpân pe sine în uniforma lui impecabilă și, mai presus de orice, promisiunea asistenței medicale – primul cuvânt de posibil ajutor pe care-l auziseră în ultimele douăsprezece ore îngrozitoare – i-au îmbărbătat în mod considerabil pe cei din parc. Doamna Nakamura s-a pregătit să înnopteze alături de familia ei, promițându-le că va sosi un medic care-i va face bine. Domnul Tanimoto a continuat să transporte răniți peste râu. Părintele Kleinsorge s-a întins pe jos, a rostit în gând Tatăl Nostru și Ave Maria, și a adormit imediat; n-a apucat să doarmă totuși prea mult, deoarece doamna Murata, conștiincioasa menajeră a Misiunii, l-a scuturat, spunându-i:

— Părinte, n-ați uitat să vă spuneți rugăciunile de seară?

— Bineînțeles că nu, a răspuns el și a reîncercat să adoarmă la loc, însă n-a izbutit.

Aparent era exact ce-și dorise doamna Murata, care a început să pălăvrăgească cu pastorul istovit. Printre altele, l-a întrebat când credea că vor sosi cei din casa de noviciat, la care trimisese un mesager în cursul

după-amiezii, pentru a-i evacua pe părintele superior Lasalle și pe părintele Schiffer.

* * *

MESAGERUL TRIMIS de părintele Kleinsorge – studentul la teologie care locuise în clădirea Misiunii – ajunsese la casa de noviciat de pe dealuri la ora 16:30. Cei șaisprezece pastori de acolo întreprinseseră deja acțiuni de salvare la periferia orașului; fuseseră îngrijorați cu privire la soarta colegilor din oraș, dar nu știuseră cum sau unde să-i caute. Acum au înjghebat în grabă două tărgi din pari și scânduri, iar studentul i-a condus pe șase dintre ei înapoi, în zona devastată. Și-au croit drum în lungul lui Ota, deasupra orașului; în două rânduri, dogoarea focurilor i-a silit să intre în râu. La podul Misasa, au întâlnit o coloană lungă de soldați, care se îndepărtau în marș forțat de Cartierul general al armatei din regiunea Chugoku, aflat în centrul Hiroshimei. Toți aveau arsuri îngrozitoare și se sprijineau în bețe ori pe camarazii lor. Pe pod stăteau cai bolnavi, arși, cu capetele atârând fără putere. Echipa de salvatori a ajuns în parc după căderea întunericului și a înaintat cu mare dificultate din cauza încâlcirilor de arbori de toate dimensiunile, care fuseseră rupti de tornada din cursul după-amiezii. În cele din urmă – la scurt timp după ce doamna Murata întrebese despre ei – au ajuns la prietenii lor, cărora le-au dat să bea vin și ceai de esență tare.

Pastorii au discutat cum să-i ducă pe părinții Lasalle și Schiffer la casa de noviciat. Se temeau că orbecăitul prin parc va zgudui prea tare tărgile din lemn și că răniții vor pierde prea mult sânge. Părintele Kleinsorge s-a gândit la domnul Tanimoto și la ambarcațiunea lui și l-a strigat. După ce a ajuns cu barca pe malul lor, acesta a spus că-i va transporta pe pastorii răniți și purtătorii lor în amonte, până într-un loc de unde puteau găsi un drum de ieșire. Salvatorii l-au așezat pe părintele Schiffer pe o targă și au coborât-o în barcă, iar doi dintre ei l-au însoțit. Domnul Tanimoto, care tot nu avea vâsle, a împins ambarcațiunea cu prăjina în amonte.

După o jumătate de oră, s-a întors și, foarte agitat, i-a rugat pe ceilalți pastori să-l ajute să salveze doi copii pe care-i văzuse stând în apă până la umeri. Un grup s-a dus și i-a recuperat pe copiii aceia: două fete care-și pierduseră familia și aveau arsuri grave. Pastorii le-au întins pe pământ lângă părintele Kleinsorge, apoi l-au îmbarcat pe părintele superior Lasalle.

Părintele Cieslik s-a gândit că ar putea merge pe jos până la casa de noviciat, așa că s-a așezat alături de ei. Părintele Kleinsorge se simțea prea slăbit și a decis să aștepte în parc până a doua zi. I-a rugat pe colegii lui să revină cu o cotigă, ca să-i transporte la casa de noviciat pe doamna Nakamura cu copiii ei bolnavi.

Domnul Tanimoto a pornit din nou. Pe când barca înainta încet în amonte, pastorii au auzit strigăte slabe de ajutor. Dintre ele se distingea în mod aparte glasul unei femei:

— Aici simt oameni pe punctul să se-nece! Ajutor! Cresc apele!

Strigătele proveneau de pe un banc de nisip și, în lumina incendiilor care continuau, cei din barcă au văzut mulți răniți care zăceau la marginea râului, acoperiți parțial de flux. Domnul Tanimoto ar fi vrut să-i ajute, însă pastorii se temeau că părintele Schiffer va muri dacă nu se grăbeau și l-au îndemnat să nu se oprească. El i-a debarcat în locul unde-l lăsase pe părintele Schiffer, apoi s-a întors singur la bancul de nisip.

* * *

NOAPTEA ERA CALDĂ și părea încă și mai fierbinte din cauza incendiilor ale căror reflexii se proiectau pe cer, însă cea mai mică dintre fetițele salvate de domnul Tanimoto și pastori i s-a plâns părintelui Kleinsorge că-i era frig. El a acoperit-o cu tunica lui. Fetița și sora ei mai mare stătuseră două ore în apa sărată a râului înainte să fie salvate. Mezina avea pe corp arsuri uriașe, carne vie, cauzate de fulger; probabil că apa sărată îi pricinuisese dureri cumplite. A început să tremure necontrolat din tot corpul și a repetat că-i era frig. Părintele Kleinsorge a împrumutat o pătură de la cineva din apropiere și a învelit-o strâns, însă copila nu s-a oprit din dârdâit, repetând:

— Mi-e tare frig.

Apoi tremurăturile au încetat brusc și a murit.

* * *

PE BANCUL de nisip, domnul Tanimoto a găsit douăzeci de bărbați și femei. A tras barca pe uscat și i-a îndemnat să urce. Oamenii nu s-au clintit, iar el a înțeles că erau prea slăbiți pentru a se putea mișca. S-a aplecat și a prins o femeie de mâini, însă pielea ei s-a desprins ca niște bucăți de

mănuși. Omul a fost atât de îngrozit, încât s-a așezat pentru câteva clipe, ca să-și revină. A intrat apoi în apă și, deși era micuț, a ridicat în barcă câțiva bărbați și femei, care erau în pielea goală. Spinările și piepturile le erau lipicioase, și domnul Tanimoto și-a amintit tulburat de arsurile pe care le văzuse în timpul zilei: la început galbene, apoi roșii și umflate, cu pielea jupuindu-se, pentru ca spre seară să supureze urât mirositor. Întrucât fluxul ridicase nivelul apei, prăjina lui de bambus devenise prea scurtă și trebuia s-o utilizeze ca vâslă. Pe malul opus al râului, a descărcat trupurile firave pe un banc înalt și le-a purtat cât mai sus pe panta taluzului, pentru a le adăposti de flux. Își repeta întruna în mod conștient:

— Aceștia sunt oameni.

Au fost necesare trei călătorii pentru a-i aduce pe toți pe celălalt mal. După ce a terminat, a hotărât că trebuia să se odihnească și s-a întors în parc.

Când s-a urcat pe taluzul întunecat, domnul Tanimoto s-a împiedicat de cineva și un glas a rostit furios:

— Vezi pe unde calci! Aia-i mâna mea!

Rușinat că rănise oameni deja suferinzi și aproape stânjenit pentru că el putea merge cu spatele drept și fără să se împleticească, domnul Tanimoto s-a gândit pe neașteptate la nava medicală militară, care nu sosise (n-a venit niciodată), și pentru o clipă a încercat un sentiment de furie oarbă și ucigașă față de echipajul ei, apoi față de toți medicii. De ce nu veneau să-i ajute pe oamenii aceștia?

* * *

DOCTORUL FUJII a petrecut noaptea în dureri teribile, pe podeaua casei fără acoperiș a familiei sale de la marginea orașului. Examinându-se la lumina unei lanterne, a descoperit că avea o fractură a claviculei stângi, zgârieturi și sfâșieri multiple ale feței și corpului, inclusiv tăieturi adânci pe bărbie, spate și picioare, contuzii pe piept și trunchi, și posibil două coaste fracturate. Dacă n-ar fi suferit atât de rău, s-ar fi putut duce în parcul Asano, pentru a-i ajuta pe răniți.

* * *

PÂNĂ LA CĂDEREA nopții, zece mii de victime ale exploziei bombei atomice invadaseră spitalul Crucii Roșii, iar doctorul Sasaki, epuizat, mergea la întâmplare, cu gesturi mecanice, pe coridoarele ce duhneau, cu suluri de bandaje și sticlute de Mercurocrom; continua să poarte ochelarii luați de la infirmiera rănită și pansa rănilile cele mai grave pe măsură ce ajungea la ele. Alți medici puneau comprese saline pe arsuri. Asta era tot ce puteau face. După lăsarea întunericului, au lucrat la lumina proiectată de incendiile din oraș și de lumânările ținute de cele zece infirmiere supraviețuitoare. Doctorul Sasaki nu aruncase o privire în afara spitalului toată ziua; scenele dinăuntru erau atât de teribile, încât nu-i trecuse prin minte să întrebe ce anume se petrecuse dincolo de ferestre și uși. Tavane și pereți despărțitori se prăbușiseră; peste tot se vedeau bucăți de tencuială, praf, sânge și vomă. Pacienții mureau cu sutele, dar nu exista nimeni care să evacueze cadavrele. Câțiva dintre membrii personalului spitalului au distribuit biscuiți și bulete de orez, însă mirosul de capelă mortuară era atât de intens, încât puțini aveau poftă de mâncare. La ora 3 noaptea, după nouăsprezece ore neîntrerupte de muncă groaznică, doctorul Sasaki n-a mai fost capabil să panseze nicio rană. El și alți supraviețuitori din personalul spitalului au luat rogojini din paie și au ieșit sub cerul liber – mii de pacienți și sute de morți se aflau în curte și pe drumul de acces de la stradă –, au ocolit iute spitalul și s-au întins, ascunși, ca să doarmă puțin. După nicio oră au fost însă găsiți de răniți și în jurul lor s-a format un cerc de oameni, care plângeau:

— Domnilor doctori! Ajutați-ne! Cum puteți dormi?

Doctorul Sasaki s-a sculat din nou și s-a întors la treabă. La începutul dimineții s-a gândit pentru prima dată la mama lui, aflată în casa rurală din Mukaihara, la cincizeci de kilometri de Hiroshima. De obicei, se întorcea în fiecare seară acasă. S-a temut că mama lui va crede că murise.

* * *

ÎN APROPIERE DE locul de pe malul râului unde domnul Tanimoto îi debarcase pe pastori se afla o ladă mare cu bulete din orez, pe care o echipă de salvatori o adusese în mod evident pentru răniții care zăceau peste tot, dar care nu fuseseră distribuite. Înainte de a porni la drum cu răniții, iezuiții au împărțit buletele și au mâncat ei înșiși. După câteva minute, a apărut un

grup de soldați, iar un ofițer, auzindu-i pe pastori vorbind într-o limbă străină, și-a scos sabia și le-a cerut pe un ton isteric să-și decline identitatea. Unul dintre ei l-a liniștit și a explicat că erau germani, adică aliați. Ofițerul și-a cerut scuze și le-a spus că se zvonea că fuseseră parașutate trupe de americani.

Pastorii au decis să-l transporte mai întâi pe părintele Schiffer. Pe când se pregăteau de plecare, părintele superior Lasalle s-a plâns că-i era groaznic de frig. Un iezuit i-a dat haina sa, iar altul i-a dat cămașa; preferau să poarte cât mai puțină îmbrăcăminte în noaptea umedă și caldă. Purtătorii tărgii au pornit, conduși de studentul la teologie, care încerca să-i prevină asupra obstacolelor, dar un pastor și-a agățat piciorul într-un cablu telefonic, s-a împiedicat și a căzut, scăpând colțul tărgii. Părintele Schiffer s-a rostogolit jos, și-a pierdut cunoștința, apoi și-a recăpătat-o și a început să vomite. Purtătorii tărgii l-au ridicat și au continuat drumul spre marginea orașului, unde stabiliseră să se întâlnească cu un alt grup de iezuiți. L-au lăsat pe părintele bolnav în seama lor și s-au întors la părintele superior.

Targa din lemn trebuie să-i fi provocat dureri teribile părintelui superior Lasalle, în a cărui spinare erau înfipite zeci de cioburi minuscule din geamul ferestrei. În apropiere de marginea orașului, purtătorii tărgii au fost nevoiți să ocolească un automobil ars, care bloca drumul îngust, și, nereușind să vadă în beznă, au căzut într-un șanț adânc. Părintele superior Lasalle a fost aruncat pe jos, iar targa s-a rupt în două. Un pastor a plecat să aducă o cotigă de la casa de noviciat, dar a găsit una lângă o casă pustie din apropiere. Iezuiții l-au ridicat pe părintele superior Lasalle și l-au pus în cotigă, pe care au împins-o pe drumul denivelat până la destinație. Starețul casei de noviciat, care fusese medic înainte de a intra în ordinul religios, a curățat rănilor celor doi pastori și i-a culcat în paturi cu așternuturi curate, iar ei au mulțumit Domnului pentru grija pe care o primiseră.

* * *

MII DE OAMENI n-au primit niciun fel de ajutor. Domnișoara Sasaki s-a numărat printre acei oameni. Abandonată și neajutorată, sub acoperișul improvizat din curtea fabricii de cositor, lângă femeia care-și pierduse un sân și bărbatul desfigurat, cu fața arsă, ea a suferit îngrozitor în noaptea

aceea din cauza durerilor de la piciorul rupt. Nu a dormit deloc și nici n-a vorbit cu tovarășii ei la fel de treji.

* * *

ÎN PARC, doamna Murata l-a ținut pe părintele Kleinsorge treaz toată noaptea, vorbindu-i. Nici cei din familia Nakamura n-au fost în stare să închidă ochii; deși se simțeau foarte rău, copiii erau interesați de tot ce se întâmpla, și au fost încântați când o cisternă municipală pentru stocarea gazului a detonat într-o vâlvătaie uriașă. Toshio le-a strigat celorlalți să privească reflexiile din apa râului. După alergăturile făcute și după orele de activitate de salvare, domnul Tanimoto a moțait agitat. S-a trezit când s-a crăpat de zi, a privit peste râu și a văzut că nu dusesese suficient de sus trupurile inerte și purulente de pe bancul de nisip. Fluxul crescuse deasupra locului unde le lăsase; oamenii nu avuseseră putere să se miște și probabil se înecaseră. A văzut mulți morți plutind pe apă.

* * *

LA ÎNCEPUTUL ZILEI de 7 august, posturile de radio japoneze au difuzat pentru prima dată un anunț succint, pe care l-au auzit foarte puțini, sau poate niciunul dintre cei afectați cu adevărat, supraviețuitorii din Hiroshima: „Orașul Hiroshima a suferit daune considerabile în urma atacului unor avioane B-29. Se crede că a fost utilizat un nou tip de bombă. Sunt investigate detaliile.” De asemenea, este improbabil ca vreun supraviețuitor să fi receptat retransmisia pe unde scurte a unui anunț extraordinar făcut de președintele Statelor Unite, care a identificat natura atomică a noii bombe: „Bomba atomică a fost mai puternică decât douăzeci de mii de tone de TNT. Explozia ei a fost de peste două mii de ori mai intensă decât cea a bombei britanice Grand Slam, cea mai mare utilizată până acum în istoria conflictelor armate.” Victimele care erau în stare să-și facă griji despre cele întâmplate s-au gândit la explozie și au discutat-o în termeni mai primitivi, copilărești: ca fiind, poate, benzină pulverizată dintr-un avion, sau un soi de gaz combustibil, sau un mănunchi mare de bombe incendiare, sau o acțiune a parașutiștilor. Chiar dacă ar fi știut însă adevărul, majoritatea oamenilor erau prea ocupați, prea obosiți sau prea grav răniți ca să le pese că fuseseră obiectele primului experiment pe scară mare de

folosire a energiei atomice, pe care (aşa cum strigau glasurile de pe unde scurte) nicio ţară n-ar fi putut-o produce, cu excepţia Statelor Unite, cu know-how-ul lor industrial şi cu disponibilitatea de a investi două miliarde de dolari aur în proiectul unei arme care nu mai fusese construită până atunci.

* * *

DOMNUL TANIMOTO era în continuare furios pe medici. A decis că va aduce el personal un doctor în parcul Asano, târându-l de guler dacă va fi nevoie. A traversat râul, a trecut pe lângă templul şintoist unde-şi întâlnise soţia pentru câteva momente în ziua anterioară şi s-a îndreptat spre Terenul oriental de paradă. Întrucât acesta fusese desemnat de mult ca zonă de evacuare pentru populaţie, s-a gândit că va găsi acolo un post de prim-ajutor. Un asemenea post exista într-adevăr, deservit de o unitate medicală a armatei, dar a văzut că medicii săi erau copleşiţi de miile de pacienţi întinşi printre cadavre pe pajiştea din faţă. S-a apropiat totuşi de un medic militar şi i s-a adresat pe un ton încărcat de reproş:

— De ce nu veniţi în parcul Asano? Acolo este foarte mare nevoie de voi.

Fără măcar să ridice ochii de la munca sa, doctorul a răspuns cu glas obosit.

— Aici este postul meu.

— Dar acolo, pe malul râului, mor mulţi oameni.

— Prima datorie, a zis medicul, este să te îngrijeşti de cei uşor răniţi.

— Cum... când sunt atâţia grav răniţi pe malul râului?

Medicul a trecut la alt pacient.

— Într-un caz de urgenţă ca acesta, a rostit el de parcă ar fi recitat dintr-un manual, prima îndatorire este aceea de a-i ajuta pe cât mai mulţi cu putinţă – de a salva cât mai multe vieţi cu putinţă. Pentru cei grav răniţi nu mai există nicio speranţă – vor muri. Nu putem pierde timp cu ei.

— Poate că aveţi dreptate din punct de vedere medical.

A început domnul Tanimoto, apoi a privit peste pajiştea unde atâţia morţi zăceau în apropierea celor încă vii, ba chiar lipiţi de ei, şi s-a întors fără să-şi mai termine fraza, furios acum pe sine.

N-a ştiut ce să facă; le promisese unor muribunzi din parc că le va aduce ajutoare medicale. Aceştia puteau să moară simţindu-se înşelaţi. A zărit un

stand de rații pe o latură a pajiștii, s-a dus acolo și a cerut bulete de orez și biscuiți, pe care le-a dus celor din parc, în loc de medici.

* * *

DIMINEAȚA A FOST din nou toridă. Părintele Kleinsorge a plecat să le aducă apă răniților într-o sticlă și un ceainic pe care le împrumutase; auzise că era posibil să găsească apă potabilă în afara parcului Asano. Când a ajuns la grădinile de piatră, a fost nevoit să escaladeze și să se târască pe sub trunchiurile pinilor căzuți, și a constatat că era slăbit. Grădinile erau pline de morți. La un Pod al lunii¹ frumos, a trecut pe lângă o femeie în pielea goală, care părea arsă din tălpi până în creștet și era roșie peste tot. În apropierea intrării în parc lucra un medic militar, dar singurul medicament de care dispunea era tinctura de iod, pe care o aplica pe tăieturi, vânătăi, arsuri, peste tot – și de acum, toate rănila la care o folosiseră musteau de puroi. După ce a ieșit pe poarta parcului, părintele Kleinsorge a găsit un robinet funcțional care făcuse parte din instalația unei case distruse, a umplut recipientele și s-a întors. După ce a dat apă răniților, a mai făcut un drum. Femeia în pielea goală de lângă pod murise. Când s-a întors a doua oară cu apa, s-a rătăcit, pentru că ocolise un arbore căzut, și, pe când privea în jur, străduindu-se să se orienteze prin pădure, a auzit un glas care l-a întrebat din spatele unor tufișuri:

— N-ai ceva de băut?

A zărit apoi o uniformă. Gândindu-se că era un singur soldat, s-a apropiat cu apa. După ce a trecut prin tufișuri, a văzut vreo douăzeci de bărbați, aflați toți în aceeași stare de coșmar: fețele le erau complet arse, găvanele ochilor erau goale, iar ochii topiți le curseseră pe obraji. (Probabil că fuseseră cu chipurile îndreptate spre cer în clipa exploziei bombei; poate că erau artileriști din apărarea antiaeriană.) Gurile le erau răni umflate și acoperite de puroi, pe care nu le puteau deschide nici atât cât să poată strecura ciocul ceainicului. De aceea, părintele Kleinsorge a rupt un fir gros de iarbă, i-a smuls miezul, pentru a crea un pai, și le-a dat să bea apă. Un bărbat s-a plâns:

— Nu pot să văd nimic.

— La intrarea în parc este un medic, i-a răspuns părintele Kleinsorge, pe un ton cât mai optimist. Acum este foarte ocupat, dar sper că va sosi în

curând și se va uita la ochii tăi.

De atunci, părintele Kleinsorge și-a amintit mereu cât de sensibil fusese cândva în fața suferinței și cum simpla vedere a unei tăieturi la deget îl putea aduce în pragul leșinului. În parc însă a fost atât de indiferent, încât imediat după ce a părăsit scena oribilă cu artileriștii orbi, s-a oprit pe o potecă lângă un iaz și a dezbătut cu un bărbat rănit superficial dacă ar fi fost prudent să mănânce crapul gras și lung de jumătate de metru, care plutea mort pe suprafața apei. După o matură chibzuință, ei au ajuns la concluzia că n-ar fi fost un act înțelept.

Părintele Kleinsorge și-a umplut pentru a treia oară recipientele și s-a întors pe malul râului. Acolo, printre morți și muribunzi, a zărit o tânără care-și repara cu ac și ață chimonoul ușor sfâșiat. Părintele Kleinsorge a tachinat-o:

— Vai, vai, dar ce cochetă suntem!

Tânăra a râs.

Părintele Kleinsorge s-a simțit obosit și s-a întins pe jos. A început să discute cu doi copii drăguți pe care-i cunoscuse în după-amiaza zilei anterioare și a aflat că numele lor de familie era Kataoka, că fata avea treisprezece ani și băiatul cinci ani. Fata tocmai se pregătea să plece spre o frizerie, când explodase bomba. După ce porniseră spre parcul Asano, mama lor hotărâse să se întoarcă, pentru a lua mâncare și haine suplimentare; în mulțimea de oameni care fugeau, ei fuseseră despărțiți și de atunci n-o mai regăsiseră. Din când în când, copiii se opreau din jocurile lor vesele și începeau să plângă după mamă.

Tuturor copiilor din parc le venea greu să mențină permanent sentimentul de tragedie. Toshio Nakamura a fost foarte încântat să-l vadă pe prietenul său Seichi Sato într-o barcă de pe râu alături de familia lui și a alergat pe mal, unde a început să agite din brațe și să țipe:

— Sato! Sato!

Băiatul s-a întors și a strigat:

— Cine-i acolo?

— Nakamura.

— Salut, Toshio!

— Sunteți toți bine?

— Da. Și voi?

— Da, suntem bine. Surorile mele vomită, dar eu sunt bine.

În arșița teribilă, părintelui Kleinsorge i s-a făcut sete, totuși nu se simțea destul de zdravăn pentru a se duce iarăși după apă. Cu puțin înainte de amiază, a văzut o femeie care împărțea ceva răniților; în scurt timp, a ajuns la el și i-a spus cu blândețe:

— Sunt frunze de ceai. Mestecă-le, tinere, și setea îți va dispărea.

Bunătatea ei l-a făcut pe părintele Kleinsorge să simtă că va izbucni în lacrimi. De multe săptămâni, îl apăsa ura față de străini pe care japonezii păreau c-o dovedesc într-o măsură tot mai mare, și nu se simțise în largul lui nici chiar printre prietenii niponi. Gestul necunoscutei aceleia l-a adus foarte aproape de un acces de isterie.

În jurul amiezii, au sosit pastorii de la casa de noviciat, cu cotiga. Ei fuseseră la clădirea Misiunii din oraș și recuperaseră geamantanele care fuseseră depozitate în adăpostul antiaerian, ca și rămășițele topite ale vaselor sfinte dintre tăciunii capelei. Acum au pus în cotigă valiza din carton presat a părintelui Kleinsorge și obiectele doamnei Murata și ale familiei Nakamura, le-au suit tot acolo pe cele două surori Nakamura și s-au pregătit de plecare. În clipa aceea, un iezuit cu o minte mai pragmatică și-a reamintit că dacă bunurile personale le fuseseră distruse de inamic, puteau depune o cerere de despăgubire la poliția prefecturii. Au discutat problema acolo, în parc, printre răniții la fel de tăcuți da și morții din jurul lor, și au decis că părintele Kleinsorge, care fusese rezident al Misiunii distruse, trebuia să depună cererea respectivă. Ca atare, în timp ce ei au plecat cu cotiga, părintele Kleinsorge și-a luat rămas-bun de la frații Kataoka și a pornit spre o secție de poliție. Acolo, polițiști în uniforme curate, detașați din alt oraș, erau înconjurați de o mulțime de oameni murdari și despuiați, care se interesau în general de soarta rudelor. Părintele Kleinsorge a completat și a depus o cerere de despăgubire, după care a pornit prin centrul orașului, îndreptându-se către Nagatsuka. Atunci a înțeles pentru prima dată dimensiunile dezastrului; a mers prin cvartale de ruine și a simțit că i se oprește răsuflarea, chiar și după toate grozăviile pe care le văzuse în parc. Când a ajuns la casa de noviciat, îi venea să vomite de epuizare. Ultimul lucru pe care l-a făcut înainte de a cădea în pat a fost să-i roage pe pastori să se întoarcă după frații Kataoka rămași fără mamă.

DOMNIȘOARA SASAKI a fost lăsată două zile și două nopți sub bucata de tablă rezemată de zid, cu piciorul rupt și cei doi tovarăși dezagreabili. Unicul episod interesant a fost venirea unor bărbați la adăposturile antiaeriene ale fabricii, pe care ea le putea zări pe sub un colț al tablei ondulate, de unde au scos cadavre, folosindu-se de frânghii. Piciorul i s-a decolorat, s-a umflat și a început să miroasă. În tot acest timp, fata n-a căpătat nici hrană, nici apă. În a treia zi, 8 august, niște prietene pe care ea le crezuse moarte au venit să-i caute cadavrul și au găsit-o. Ele au anunțat-o că mama, tatăl și fratele ei cel mic, care în momentul exploziei se aflau în spitalul pediatric Tamura, unde fusese internat pruncul, erau considerați morți, deoarece spitalul fusese complet distrus. După aceea, prietenele au plecat, lăsând-o să se gândească la informațiile primite. Mai târziu, niște bărbați au luat-o de mâini și de picioare și au transportat-o pe o distanță destul de mare până la un camion. Timp de aproape o oră, camionul s-a hurducat pe un drum denivelat, ocazie cu care domnișoara Sasaki a descoperit că nu devenise insensibilă la durere, așa cum fusese convinsă. A fost descărcată la un post de prim-ajutor din cartierul Inokuchi, unde au examinat-o doi medici militari, în momentul când unul dintre ei i-a atins rana, ea a leșinat. Și-a recăpătat cunoștința la timp pentru a-i auzi discutând dacă să-i amputeze sau nu piciorul; unul spunea că în buzele răniți apăruse cangrena gazoasă și era de părere că fata va muri dacă nu recurgeau la amputare, iar celălalt spunea că era ghinionul ei, fiindcă nu aveau echipamente cu care să amputeze. Domnișoara Sasaki a leșinat din nou. Când și-a revenit, era purtată pe o targă. A fost suită într-o ambarcațiune, care a plecat spre insula apropiată Ninoshima, unde a fost transportată la spitalul militar de acolo. A examinat-o alt medic, care a declarat că nu avea cangrenă gazoasă, ci doar o fractură deschisă destul de urâtă. A anunțat-o sec că regreta, însă că acela era un spital dedicat exclusiv operațiilor chirurgicale și, întrucât ea nu avea cangrenă, trebuia să fie trimisă înapoi în Hiroshima în cursul serii. După aceea, i-a luat însă temperatura, și valoarea pe care a văzut-o pe termometru l-a determinat s-o țină în spital.

* * *

ÎN ZIUA ACEEA, 8 august, părintele Cieslik s-a dus în oraș să-l caute pe domnul Fukai, secretarul japonez al diocezei, care fusese scos în ciuda

dorinței sale din cartierul în flăcări în cărucia părintelui Kleinsorge și care după aceea fugise înapoi, ca și cum și-ar fi pierdut mințile. Părintele Cieslik a început căutarea în preajma podului Sakai, unde iezuiții îl văzuseră ultima dată pe domnul Fukai, a mers la Terenul oriental de paradă, zona de evacuare pentru populație unde era posibil să se fi dus secretarul, și l-a căutat printre morții și răniții de acolo, după care s-a interesat la poliția prefecturii. N-a putut da de urma bărbatului, în seara aceea, în casa de noviciat, studentul la teologie, care locuise în cameră cu domnul Fukai în clădirea Misiunii, le-a zis pastorilor că în decursul unei alarme antiaeriene, cu puțin înainte de explozia bombei, secretarul îi spusese:

— Japonia este pe moarte. Dacă asupra Hiroshimei va fi lansat un raid aerian adevărat, atunci vreau să mor împreună cu patria noastră.

Pastorii au concluzionat că domnul Fukai se întorsese pentru a se sinucide în flăcări. Nu l-au mai văzut niciodată.

* * *

ÎN SPITALUL Crucii Roșii, doctorul Sasaki a lucrat trei zile non-stop, timp în care a dormit o singură oră. În ziua a doua a început să coasă rănilor cele mai grave, iar toată noaptea și ziua următoare a pus copci. Multe răni aveau puroi. Din fericire, cineva găsisese un stoc intact din sedativul japonez *narucopon*, iar el îl distribuise multor suferinzi. În rândul personalului spitalului circula zvonul că bomba trebuie să fi avut ceva aparte, deoarece în a doua zi, directorul-adjunct al spitalului coborâse la subsol și constatase că toate plăcile fotografice pentru raze X fuseseră expuse, deși erau neatinse în seiful lor special. În aceeași zi au sosit din orașul Yamaguchi un medic și zece infirmiere, cu bandaje și antiseptice, iar în a treia zi din Matsue au sosit un alt medic și o duzină de infirmiere; cu toate acestea, nu erau decât opt medici pentru zece mii de pacienți. În după-amiaza celei de-a treia zile, epuizat de „croitoria” pe corpuri omenești, doctorul Sasaki a început să fie obsedat de ideea că mama lui îl credea mort. A obținut permisiunea să se ducă la Mukaihara. A mers pe jos până la primele suburbii, dincolo de care continua să funcționeze trenul electric, și a ajuns acasă seara târziu. Mama i-a spus că știuse de la bun început că era teafăr, fiindcă o anunțase o infirmieră rănită. Doctorul Sasaki s-a dus la culcare și a dormit șaptesprezece ore.

* * *

PE 8 AUGUST, înainte să se crape de ziuă, cineva a intrat în odaia din casa de noviciat în care dormea părintele Kleinsorge și a aprins becul care atârna din plafon. Lumina neașteptată s-a revărsat peste bărbatul pe jumătate adormit și l-a făcut să sară din pat, încordându-și toate puterile pentru un nou șoc. Când și-a dat seama ce se întâmplase, a râs confuz și s-a întors în pat. A stat acolo toată ziua.

Pe 9 august, părintele Kleinsorge se simțea în continuare obosit. Starețul i-a privit tăieturile și a conchis că nu meritau nici măcar să fie pansate, pentru că se vor vindeca în trei-patru zile dacă le va menține curate. Părintele Kleinsorge se simțea stânjenit, deoarece încă nu putea înțelege evenimentele prin care trecuse. Ca și cum s-ar fi făcut vinovat de ceva îngrozitor, el simțea că ar trebui să se întoarcă la scena violenței de care avusese parte. S-a sculat din pat și a plecat în oraș. Pentru o vreme, a scurmat în ruinele clădirii Misiunii, dar n-a găsit nimic. S-a dus în două locuri unde fuseseră școli și s-a interesat de persoane pe care le cunoscuse. I-a căutat pe unii dintre japonezii catolici din oraș, însă n-a găsit decât dărâmături. S-a întors stupefiat la casa de noviciat, fără să fi înțeles mare lucru.

* * *

ÎN DIMINEAȚA ZILEI de 9 august, ora 9:02, a doua bombă atomică a fost aruncată asupra orașului Nagasaki. Supraviețuitorii din Hiroshima aveau să afle despre ea abia după câteva zile, deoarece ziarele și posturile de radio japoneze erau foarte precaute în privința acestei arme stranii.

* * *

PE 9 AUGUST, domnul Tanimoto încă lucra în parcul Asano. El s-a dus în suburbia Ushida, unde soția lui locuia la prieteni, și a luat un cort pe care-l depozitase acolo înainte de explozie. L-a dus în parc și l-a instalat ca adăpost pentru unii răniți care nu se puteau mișca sau nu puteau fi mișcați. Avea impresia că toate acțiunile îi erau urmărite de doamna Kamai, fosta lui vecină în vârstă de douăzeci de ani, pe care o văzuse în ziua exploziei cu

fetița moartă în brațe. Ea ținuse micul cadavru vreme de patru zile, deși începuse să emane un miros fetid încă din a doua zi. Domnul Tanimoto discutase cu ea o vreme, și doamna Kamai îi povestise că bomba o îngropase sub ruinele casei lor, cu fetița prinsă la spate, iar după ce izbutise să se dezgroape, descoperise că pruncul se sufoca, cu gura plină de pământ. Îi curățase cu grijă gura, folosindu-se de degetul mic, și, pentru un timp, copila respirase normal și păruse sănătoasă, dar apoi murise pe neașteptate. A povestit de asemenea ce om minunat era soțul ei și l-a rugat din nou pe domnul Tanimoto să-l caute. Întrucât domnul Tanimoto fusese prin tot orașul în prima zi și văzuse soldații înfiorători de arși din cazarma lui Kamai, Cartierul general al armatei din regiunea Chugoku, știa că ar fi fost imposibil să-l găsească, chiar dacă supraviețuise, dar, bineînțeles, nu i-a mărturisit acest lucru nevastei lui. De fiecare dată când îl vedea pe domnul Tanimoto, ea îl întreba dacă-i găsise soțul. O dată, el a încercat să sugereze că ar fi fost timpul să incinereze pruncul, însă doamna Kamai a strâns fetița și mai tare în brațe. A început s-o ocolească, dar, de câte ori îi arunca o privire, vedea că îl urmărea fix și ochii ei puneau întruna aceeași întrebare. A încercat să scape de privirea aceea, stând pe cât posibil cu spatele la femeie.

* * *

IEZUIȚII AU GĂZDUIT aproape cincizeci de refugiați în capela frumoasă a casei de noviciat. Starețul le-a acordat toată îngrijirea medicală de care era capabil și care consta în general din curățarea rănilor de puroi. Fiecare dintre membrii familiei Nakamura a primit o pătură și o plasă împotriva țăntarilor. Doamna Nakamura și fiica ei cea mai mică nu aveau poftă de mâncare și n-au mâncat nimic; fiul și cealaltă fiică au mâncat, și au vomitat, toate mesele ce le-au fost oferite. Pe 10 august, o prietenă, doamna Osaki, a venit să le vadă și le-a povestit că fiul ei, Hideo, arsese de viu în fabrica în care lucrase. Hideo fusese un erou pentru Toshio, care mersese adesea la fabrică pentru a-l vedea lucrând la utilajul lui. În noaptea aceea, Toshio s-a trezit din somn țișând. O visase pe doamna Osaki ieșind dintr-o gaură din pământ împreună cu familia ei, apoi pe Hideo la utilajul lui mare cu bandă transportoare; el însuși stătea lângă Hideo, ceea ce l-a înspăimântat dintr-un motiv inexplicabil.

* * *

PE 10 AUGUST, auzind de la cineva că doctorul Fujii fusese rănit și că se refugiase la reședința de vară a unui prieten pe nume Okuma, din satul Fukawa, părintele Kleinsorge l-a întrebat pe părintele Cieslik dacă s-ar fi putut duce acolo pentru a se interesa despre starea lui. Părintele Cieslik a mers pe jos până la gara Misasa de lângă Hiroshima, apoi douăzeci de minute cu un tren electric și din nou pe jos vreme de o oră și jumătate sub un soare îngrozitor de fierbinte, până la casa domnului Okuma, care se afla pe malul râului Ota, la poalele unui munte. L-a găsit pe doctorul Fujii stând pe scaun, în chimono, cu comprese pe clavicula fracturată. Doctorul i-a povestit părintelui Cieslik că-și pierduse ochelarii și că avea probleme cu vederea. I-a arătat după aceea vânățăile mari, verzi-albăstrui, pe care i le lăsaseră grinzile. I-a oferit mai întâi o țigară, apoi un whisky, deși era abia ora 11 dimineața. Iezuitul s-a gândit că doctorul Fujii va fi încântat dacă va bea, așa că a acceptat. Un servitor a adus o sticlă de whisky Suntory, iar iezuitul, medicul și gazda au purtat o conversație foarte plăcută. Domnul Okuma trăise în Hawaii și a povestit câte ceva despre americani. Doctorul Fujii a vorbit despre dezastru; a spus că domnul Okuma și o infirmieră săpaseră prin dărâmăturile spitalului său și-i aduseseră un seif mic pe care el îl mutase în adăpostul antiaerian. Seiful conținea instrumente chirurgicale, iar doctorul Fujii i-a dat părintelui Cieslik câteva perechi de foarfeci și pensete pentru starețul casei de noviciat. Părintele Cieslik ardea de nerăbdare să comunice niște informații confidentiale pe care le aflase, dar a așteptat până când conversația a ajuns în mod firesc la misterul bombei. Atunci a anunțat că știa ce fel de bombă fusese; aflase secretul de la o persoană autorizată – un ziarist japonez care trecuse pe la casa de noviciat. Nu fusese de fapt o bombă, ci o pulbere fină de magneziu împrăștiată peste tot orașul de un singur avion, care explodase când atinsese firele electrice neizolate ale sistemului energetic al Hiroshimei.

— Asta înseamnă, a declarat doctorul Fujii satisfăcut deoarece, la urma urmelor, informația provenea de la un ziarist, că poate fi utilizată doar asupra orașelor mari și doar în timpul zilei, când funcționează liniile de tramvai și altele asemănătoare.

* * *

PE 11 AUGUST, după cinci zile de îngrijire a răniților în parc. domnul Tanimoto s-a întors la casa lui parohială și a săpat prin dărâmături. A recuperat jurnale și acte ale bisericii pe care le ținuse în cărți și care fuseseră doar pârlite pe margini, ca și ustensile de bucătărie și veselă. Pe când lucra, a apărut o domnișoară pe nume Tanaka, care i-a spus că-l căuta tatăl ei. Domnul Tanimoto avea motive întemeiate să-l urască pe individul respectiv, care, deși făcea mare caz de actele lui de caritate, era faimos pentru egoism și cruzime, și care, cu numai câteva zile înainte de explozia bombei, afirmase deschis în prezența mai multor oameni că domnul Tanimoto era spion american. În câteva rânduri, el luase în derâdere creștinismul și-l numise „nejaponez”. În momentul exploziei, domnul Tanaka mergea pe stradă prin fața postului de radio al orașului. Fusesse ars de fulger, totuși izbutise să se întoarcă acasă. Se refugiase în adăpostul Asociației vecinilor și de acolo se străduise să obțină ajutor medical. Se așteptase ca toți doctorii din Hiroshima să vină la el, deoarece era atât de bogat și atât de faimos pentru donațiile lui. Când nu apăruse niciun medic, pornise furios în căutarea lor. Sprijinindu-se de brațul fetei sale, mersese de la un spital privat la altul, însă toate erau dărâmate, așa că s-a întors în adăpost. Acum era foarte slăbit și știa că va muri. Dorea să primească mângâierea oricărei religii.

Domnul Tanimoto s-a dus să-l ajute. A coborât în adăpostul ca o criptă și, după ce ochii i s-au adaptat la întuneric, l-a văzut pe domnul Tanaka, cu fața și brațele umflate și acoperite de puroi și sânge, și cu ochii aproape închiși din cauza inflamării pleoapelor. Bătrânul mirosea fetid și gema întruna. A părut să recunoască vocea domnului Tanimoto. Stând pe scara adăpostului, ca să aibă lumină, domnul Tanimoto a citit cu glas tare dintr-o Biblie de buzunar în limba japoneză:

— Că o mie de ani înaintea ochilor Tăi sunt ca ziua de ieri, care a trecut și ca straja nopții. Nimicnicie vor fi anii lor; dimineața ca iarba va trece. Dimineața va înflori și va trece, seara va cădea, se va întări și se va usca. Că ne-am sfârșit de urgia Ta și de mânia Ta ne-am tulburat. Pus-ai fărădelegile noastre înaintea Ta, greșelile noastre ascunse, la lumina feței Tale. Că toate zilele noastre s-au împuținat și în mânia Ta ne-am stins...

Domnul Tanaka a murit în timp ce domnul Tanimoto citea psalmul.

* * *

PE 11 AUGUST, la spitalul militar Ninoshima s-a aflat că pe insulă urmau să sosească în ziua aceea mulți soldați răniți din Cartierul general al armatei din regiunea Chugoku și, de aceea, toți pacienții civili urmau să fie evacuați. Domnișoara Sasaki, care continua să aibă o febră alarmantă, a fost urcată într-o ambarcațiune mare, pe puntea căreia a zăcut cu o pernă sub cap. Deasupra punții existau tende, dar cursul ambarcațiunii făcea ca ea să fie în bătaia directă a soarelui. Avea impresia că stătea sub o lupă, care amplifică și focaliza razele arzătoare. În scurt timp, puroiul care îi supura din rană i-a acoperit toată perna. A fost debarcată la Hatsukaichi, o așezare aflată la câțiva kilometri sud-vest de Hiroshima, și dusă în școala primară Guanyin (Zeița îndurării), care fusese transformată în spital. Acolo a rămas câteva zile, până când a sosit din Kobe un specialist în fracturi. La momentul acela, piciorul ei era deja roșu și umflat până la șold. Medicul a decis că în starea aceea nu putea realinia oasele. A făcut o incizie și a introdus un tub de cauciuc ca să dreneze infecția.

* * *

ÎN CASA de noviciat, frații Kataoka rămași fără mamă nu puteau fi consolati. Părintele Cieslik s-a străduit din răsuputeri să le distragă atenția și să-i amuze. Le-a spus ghicitori. I-a întrebat:

— Care-i animalul cel mai deștept din lume?

După ce fetița de treisprezece ani a enumerat pe rând maimuța, elefantul și calul, el a zis:

— Nu, hipopotamul.

Aceasta deoarece în limba japoneză animalul respectiv se numește *kaba*, inversul lui *baka*, „prost”. Le-a spus povești din Biblie, începând cronologic cu Facerea, apoi le-a arătat un album cu instantanee din Europa. Cu toate acestea, în majoritatea timpului, copiii plângeau după mama lor.

După câteva zile, iezuitul a început să le caute familia. Mai întâi, a aflat de la poliție că un unchi al lor fusese la autoritățile din Kure, o localitate nu foarte îndepărtată, pentru a se interesa de soarta copiilor. După aceea a auzit că un frate mai mare încercase să le dea de urmă prin intermediul oficiului poștal din Ujina, o suburbie a Hiroshimei. Iar mai târziu, a aflat că mama

lor era în viață și se afla pe insula Goto, în largul orașului Nagasaki. În cele din urmă, menținând contact permanent cu oficiul poștal din Ujina, a luat legătura cu fratele și i-a readus pe copii la mama lor.

* * *

CAM LA O săptămână de la explozia bombei, un zvon vag și incomprehensibil a ajuns în Hiroshima: orașul ar fi fost distrus de energia eliberată prin dezintegrarea într-un mod necunoscut a atomilor. În zvonul acela purtat din gură în gură, arma era numită *genshi bakudan*, ale cărei caractere rădăcină pot fi traduse ca „bomba copil originală”. Nimeni n-a înțeles ideea și nici nu i-a acordat mai multă crezare decât pulberii de magneziu și altor ipoteze similare. Ziarele aduse din alte orașe continuau să se limiteze de asemenea la declarații cu caracter foarte general, așa cum a fost cea a agenției de presă Domei, pe 12 august: „Nu putem face nimic decât să recunoaștem puterea colosală a acestei bombe inumane.” Fizicienii japonezi intraseră deja în oraș cu electroscopae Lauritsen și electrometre Neher; ei înțelegeau perfect teoria de bază.

* * *

PE 12 AUGUST, familia Nakamura, ai cărei membri continuau să fie destul de bolnavi, a plecat în așezarea vecină Kabe, pentru a locui la cumnata doamnei Nakamura. În ziua următoare, doamna Nakamura, deși se simțea rău și nu putea umbla mult pe jos, s-a întors singură în Hiroshima, luând tramvaiul electric până la periferie, iar de acolo mergând pe jos. În toată săptămâna pe care o petrecuse în casa de noviciat își făcuse griji despre mama ei, fratele și sora mai mare, care locuiseră în partea orașului numită Fukuro; în plus, se simțea atrasă ca de un fel de fascinație, așa cum se întâmplase cu părintele Kleinsorge. A aflat că toată familia îi murise. S-a întors în Kabe atât de uluită și deprimată de cele văzute și descoperite în oraș, încât n-a putut vorbi toată seara.

* * *

ÎN CELE DIN URMA, în spitalul Crucii Roșii a început să fie instaurată ordinea, cel puțin aparentă. Reîntors după odihna din locuința mamei sale,

doctorul Sasaki a început să-și clasifice pacienții (care continuau să zacă peste tot, chiar și pe scări). Treptat, personalul a îndepărtat sfărâăturile și a făcut curățenie, dar acțiunea cea mai salutăată a fost evacuarea cadavrelor de către infirmiere și sanitari. Incinerarea decentă și venerarea moaștelor constituie pentru japonezi o responsabilitate morală mai mare decât grija acordată celor vii. Rudele i-au identificat, în mare parte, pe cei care decedaseră în prima zi în spital și prin împrejurimi. Începând cu a doua zi, pe hainele pacienților muribunzi au fost prinse bilete cu numele lor. Cadavrele au fost duse pe un spațiu liber de afară, așezate pe ruguri din lemne recuperate din casele dărâmate și incinerate. O parte din cenușă a fost pusă în plicuri pentru plăcile de raze X, pe care scria numele decedaților, iar plicurile respective au fost stivuite, ordonat și respectuos, în recepția principală. În câteva zile, teancurile de plicuri au acoperit un perete întreg al altarului ad-hoc.

* * *

ÎN KABE, în dimineața zilei de 15 august, micul Toshio Nakamura, în vârstă de zece ani, a auzit un avion care zbura pe deasupra. A alergat afară din casă și, cu ochi de profesionist, l-a identificat ca fiind un B-29.

— Uite-l pe domnul B! a strigat el.

— Nu te-ai săturat de domnul B? l-a întrebat una dintre rude.

Întrebarea aceea a fost cumva simbolică. Aproape chiar în aceeași clipă, glasul demoralizat și monoton al împăratului („Tenno”) Hirohito vorbea la radio pentru prima dată în istorie.

— După ce am reflectat profund la tendințele mondiale și la starea actuală în care a ajuns imperiul nostru, am decis la o soluție a situației prezente, prin recurgerea la o măsură extraordinară...

Doamna Nakamura plecase din nou în oraș, pentru a dezgropa orezul pe care-l depozitase în adăpostul antiaerian al Asociației vecinilor din care făcea ea parte. După ce l-a recuperat, a pornit spre Kabe. Cu totul întâmplător, în tramvaiul electric s-a întâlnit cu sora ei mezină, care nu fusese în Hiroshima în ziua exploziei bombei atomice.

— Ai auzit vestea? a întrebat-o sora.

— Ce veste?

— S-a terminat războiul.

— Nu mai spune asemenea prostii, surioară.

— Am auzit cu urechile mele, la radio. După care a adăugat în șoaptă: Era vocea împăratului.

— Ah, a rostit doamna Nakamura (în ciuda bombei atomice, nu renunțase la ideea că Japonia ar mai fi avut o șansă de a câștiga războiul). În cazul acesta...

* * *

MAI TÂRZIU, într-o scrisoare adresată unui american, domnul Tanimoto a descris astfel evenimentele din dimineața aceea: „După război s-a petrecut lucrul cel mai minunat din istoria noastră. Împăratul nostru ni s-a adresat prin radio, direct nouă, oamenilor simpli din Japonia. În ziua de 15 august ni s-a spus că se va transmite o veste de mare importanță și că trebuia s-o auzim toți. De aceea m-am dus în gara din Hiroshima, în ruinele căreia fusese instalat un difuzor. Mulți civili, toți bandajați, unii susținuți de subsuori de fiicele lor, alții sprijinindu-se în bastoane, au ascultat transmisia, iar când au înțeles că era chiar împăratul, au izbucnit în lacrimi, «Ce minunată binecuvântare că Tenno însuși ne vorbește și că-i putem auzi vocea. Suntem complet satisfăcuți de un asemenea sacrificiu măreț». Desigur, ei au fost profund dezamăgiți când au aflat după aceea că războiul se sfârșise, că Japonia era înfrântă, dar au urmat porunca împăratului lor cu calm, sacrificându-se din toată inima pentru pacea veșnică a lumii – iar Japonia și-a început calea cea nouă.”

PATRU: MEI ȘI SPILCUȚĂ

PE 18 AUGUST, la douăsprezece zile de la explozia bombei, părintele Kleinsorge a pornit pe jos din casa de noviciat către Hiroshima, ținând în mână geamantanul din carton presat. Începuse să creadă că bagajul acela, în care-și păstra obiectele de preț, avea valoare de talisman, pentru că după explozie îl găsisese cu mânerul în sus în pragul odăii sale, deși masa sub care fusese ascuns fusese făcută țândări și împrăștiată peste tot. Acum îl folosea pentru a transporta yenii Societății Iezuite la filiala Hiroshima a Băncii Yokohama Specie, care se redeschisese în clădirea ei pe jumătate ruinată. În dimineața aceea, părintele Kleinsorge se simțea în general destul de bine. Era adevărat că rănilor lui minore nu se vindecaseră în trei-patru zile, așa cum îl asigurase cu fermitate starețul casei de noviciat, care le examinase, însă părintele Kleinsorge se odihnise timp de o săptămână și simțea că era gata să muncească din nou. De acum era obișnuit cu decorul teribil pe care îl străbătea ca să ajungă în oraș: orezăria mare și mânjită cu cafeniu de lângă casa de noviciat, casele de la periferia Hiroshimei, care rămăseseră în picioare, dar aveau ferestrele sparte și țiglele smulse, pentru ca apoi, în mod brusc, să înceapă cei zece kilometri pătrați ai cicatricei cafeniu-roșiatice, unde aproape totul fusese culcat la pământ și ars, străzi după străzi de case prăbușite, pe care, ici-colo, se vedeau plăcuțe grosolane înfipite în mormane de cenușă și țigle („Surioară, unde ești?” sau „Suntem toți teferi și locuim la Toyosaka.”), copaci goi și stâlpi de telefon înclinați; deși erau simple schelete descărnate, puținele clădiri care mai rămăseseră verticale nu făceau decât să accentueze orizontalitatea cvasi-generală (Muzeul Științelor și Industriilor, din a cărui cupolă nu rămăsese decât structura de rezistență din oțel, clădirea modernă a Camerei de Comerț, cu turnul la fel de rece, rigid și invulnerabil ca și înainte de explozie, primăria uriașă, scundă și vopsită în

culori de camuflaj, șirul de bănci comerciale cu aspect neîngrijit, ca niște caricaturi ale sistemului economic zguduit), iar printre ele un trafic macabru – sute de biciclete deformatе, carcase arse de tramvaie și automobile, toate oprite în toiul mișcării. Pe drum, părintele Kleinsorge era măcinat de gândul că toate dezastrele pe care le vedea fuseseră cauzate într-o singură secundă, de o singură bombă. Până a ajuns în centrul orașului, ziua devenise caniculară. A mers la Banca Yokohama, care-și desfășoară temporar activitatea într-o dugheană din lemn aflată la parterul sediului său, a depus banii, s-a dus la curtea Misiunii doar pentru a se mai uita o dată la ruine, după care s-a întors spre casa de noviciat. Pe la jumătatea drumului de întoarcere, l-au încercat senzații stranii. Deși gol, geamantanul norocos i s-a părut pe neașteptate foarte greu. Genunchii i s-au înmuiat. S-a simțit înfiorător de obosit. Cu un efort fantastic de voință, a reușit să ajungă la casa de noviciat, dar n-a considerat că slăbiciunea aceea merita să fie amintită celorlalți iezuiți. Însă peste două zile, pe când rostea liturghia, a simțit că leșină și n-a reușit să continue slujba nici chiar după trei încercări succesive, iar în dimineața următoare starețul, care examinase zilnic rănilе aparent neglijabile, dar care nu se mai vindecau, ale părintelui Kleinsorge, l-a întrebat surprins:

— Ce ți-ai făcut la răni?

Acestea se deschiseseră în mod brusc, erau mai mari și inflamate.

În dimineața de 20 august, când s-a îmbrăcat în casa cumnatei ei din Kabe, nu departe de Nagatsuka, doamna Nakamura, care nu suferise nici răni, nici arsuri, deși avusese grețuri pe tot parcursul săptămânii pe care o petrecuse împreună cu copiii ei ca oaspeți ai părintelui Kleinsorge și ai celorlalți catolici din casa de noviciat, a început să-și aranjeze părul și a observat că în pieptăn rămăsese un pumn de păr; când a repetat gestul, s-a întâmplat la fel, așa că a încetat imediat să se mai pieptene, în următoarele trei-patru zile, părul a continuat să-i cadă de la sine, până a rămas aproape cheală. A început să nu mai iasă din casă, practic ascunzându-se. Pe 26 august, ea și Myeko, fiica mezină, s-au simțit foarte slăbite când s-au trezit, și au rămas pe saltele. Fiul și cealaltă fiică, care trecuseră exact prin aceleași evenimente în timpul și după explozia bombei, se simțeau perfect.

Cam tot pe atunci – muncea atât de susținut, pentru a aranja un lăcaș temporar de cult într-o casă particulară pe care o închinase la periferie, încât pierduse noțiunea zilelor –, domnul Tanimoto a căzut brusc la pat, simțind

un rău general, oboseală și febră, și a rămas pe salteaua lui de pe podeaua casei pe jumătate dărâmate a unui prieten din suburbia Ushida.

Cei patru nu știau, dar acestea erau simptomele maladiei ciudate și capricioase care avea să fie cunoscută ulterior ca „boala de iradiere”.

* * *

SUFERIND DE DURERI permanente, domnișoara Sasaki se afla în școala primară Zeița îndurării din Hatsukaichi, a patra stație pe calea ferată electrică, mergând spre sud-vest din Hiroshima. O infecție internă continua să împiedice realinierea corectă a fracturii deschise a tibiei și peroneului piciorului ei stâng. Un tânăr internat în același spital, care părea s-o fi îndrăgit în ciuda preocupării ei constante pentru suferința personală, sau care poate că o compătimea din această cauză, i-a împrumutat un volum de povestiri de Maupassant traduse în japoneză și fata a încercat să citească, dar nu se putea concentra mai mult de patru-cinci minute asupra lecturii.

În primele săptămâni de după explozia bombei, spitalele și posturile de prim-ajutor din jurul Hiroshimei au fost atât de aglomerate, iar personalul lor a variat în asemenea măsură, în funcție de sănătatea sa și de sosirea imprevizibilă a unor ajutoare din exterior, încât pacienții erau transferați întruna dintr-un loc în altul. La sfârșitul lunii august, domnișoara Sasaki, care fusese deja mutată de trei ori (de două ori cu ambarcațiuni), a fost dusă la o școală tehnică, tot în Hatsukaichi. Pentru că starea piciorului nu i se îmbunătățise, ci umflătura progresase și mai mult, medicii l-au legat cu atele grosolane și, pe 9 septembrie, au transportat-o pe fată cu automobilul la spitalul Crucii Roșii din Hiroshima. Atunci a văzut prima dată ruinele Hiroshimei; ultima oară când fusese purtată pe străzile orașului, își pierduse cunoștința în mod repetat. Deși distrugerile îi fuseseră descrise și deși continua să fie măcinată de dureri, scenele au oripilat-o și au uluit-o, însă un amănunt a înfiorat-o în mod special. Peste tot – printre ruinele orașului, în rigole, pe malurile brațelor de estuar, încâlcită printre țigle și acoperișuri din tablă, suind pe trunchiuri carbonizate – exista o pătură de vegetație nouă, bogată și optimist de verde, care se ridica până și din fundațiile caselor dărâmate. Buruienile ascundeau deja cenușa, iar flori sălbatice îmboboceau printre osemintele Hiroshimei. Explozia bombei nu numai că nu distrusese organele subterane ale plantelor, dar le și stimulase. Peste tot se zăreau

albăstrele și yucca, talpa-gâștei, gloria-dimineții și crini sălbatici, fasole Mung, iarbă grasă, scaietele-popii, susan, mei și spilcuță. Mai ales într-un cerc din centru, siminichia se regenera extraordinar, ridicându-se printre propriile ei rămășițe carbonizate și înălțându-se în locuri noi, printre cărămizi și fisuri din asfalt. Părea ca și cum o cantitate uriașă de semințe de siminichie fusese aruncată odată cu bomba.

În spitalul Crucii Roșii, domnișoara Sasaki a fost repartizată doctorului Sasaki. La o lună de la explozie, în spital fusese restabilită un fel de ordine: pacienții care încă zăceau pe coridoare aveau măcar saltele pe care să doarmă, iar medicamentele din primele zile fuseseră înlocuite, deși nu întotdeauna în mod adecvat, de ajutoare primite din alte orașe. Doctorul Sasaki, care în a treia noapte dormise șaptesprezece ore neîntrerupt în casa lui, se mai odihnise de atunci doar câte șase ore pe noapte, pe o saltea din spital; deși firav, slăbise zece kilograme, și continua să poarte ochelarii pe care-i împrumutase în prima zi.

Fiindcă domnișoara Sasaki era femeie și era atât de bolnavă (și poate, a admis el ulterior, doar într-o măsură mai mică fiindcă se numea tot Sasaki), doctorul Sasaki a instalat-o într-un salon semiprivat, în care se aflau numai opt pacienți. I-a pus întrebări și i-a consemnat răspunsurile în fișa ei, în germana corectă în care-și scria toate însemnările: *Mittelgrosse Patientin in gutem Ernährungszustand. Fraktur am linken Unterschenkelknochen mit Wunde; Anschwellung in der linken Unterschenkelgegend. Haut und sichtbare Schleimhäute mässig durchblutet und kein Oedema*", precizând că era o pacientă de sex feminin, de înălțime medie, cu sănătate generală bună, că avea o fractură deschisă a tibiei stângi, cu inflamarea părții inferioare a piciorului stâng, că pielea și membranele mucoase vizibile erau puternic acoperite de peteșii (hemoragii de mărimea bobului de orez sau chiar de mărimea bobului de soia), că ochii, capul, gâtul, plămânii și inima erau aparent normale și că avea febră. A dorit să-i alinieze oasele fracturate și să-i imobilizeze piciorul, dar nu mai avea de mult ghips, așa că a întins-o pe o saltea și i-a prescris aspirină împotriva febrei și perfuzie cu glucoză și amilază oral pentru subnutriție (pe care n-a mai consemnat-o în fișă, deoarece toți sufereau din această cauză). Domnișoara Sasaki prezenta doar unul dintre simptomele bizare pe care începuseră să le arate mulți dintre pacienții săi: hemoragiile punctiforme.

* * *

DOCTORUL FUJII continua să fie urmărit de ghinion, iar acesta continua să fie asociat cursurilor de apă. Acum locuia în reședința de vară a domnului Okuma, în Fukawa, aflată pe malul abrupt al râului Ota. Rănile păruseră că i se vindecă satisfăcător și începuse chiar să-i trateze pe refugiații care veneau la el din cartier, folosind medicamentele recuperate dintr-un adăpost din suburbii. El observase la unii pacienți o serie curioasă de simptome ce apăruseră în săptămânile a treia și patra, dar tot ce a putut să facă a fost să curețe și să dezinfecteze răni și arsuri. La începutul lunii septembrie, a început să plouă, constant și abundent. Nivelul râului a crescut. Pe 17 septembrie, o rupere de nori a fost urmată de un taifun, și apa a crescut brusc pe mal. Domnul Okuma și doctorul Fujii s-au alarmat și au fugit pe munte, la locuința unui țăran. (În Hiroshima, inundațiile au desăvârșit dezastrul început de bombă: au măturat podurile care rezistaseră exploziei, au acoperit străzile, au săpat temeliile clădirilor care mai rămăseseră în picioare, iar la cincisprezece kilometri spre vest, spitalul militar Ono, în care o echipă de experți de la Universitatea Imperială din Kyoto studia îmbolnăvirea cu întârziere a pacienților, a alunecat pe neașteptate pe un versant muntos, minunat împădurit cu pini, s-a prăbușit în Marea Interioară și i-a înecat pe majoritatea investigatorilor și pe pacienții lor cu boli stranii.) După furtună, doctorul Fujii și domnul Okuma au coborât la râu și au constatat că reședința de vară fusese dusă de ape.

* * *

ÎNTRUCÂT ATÂȚIA OAMENI se simțeau pe neașteptate bolnavi la aproape o săptămână după explozia bombei atomice, un zvon neplăcut a început să capete amploare și a ajuns până la urmă în casa din Kabe, unde doamna Nakamura zăcea cheală și bolnavă. Se spunea că bomba atomică depozitată în Hiroshima o otravă, care avea să degaje emanații letale vreme de șapte ani și nimeni n-ar fi trebuit să meargă acolo pe durata respectivă. Asta a neliniștit-o foarte mult pe doamna Nakamura, care și-a amintit că într-un moment de confuzie din dimineața exploziei își scufundase unicul mijloc de câștigare a existenței, mașina de cusut marca Sankoku, în rezervorul de ciment pentru apă din fața ruinei casei; acum nimeni n-o mai

putea pescui de acolo. Până atunci, doamna Nakamura și rudele ei fuseseră destul de resemnate și pasive cu privire la aspectul moral al folosirii bombei atomice, însă zvonul acela le-a stârnit brusc mai multă ură și resentimente față de America decât simțiseră în tot timpul războiului.

Fizicienii japonezi, care știau multe despre fisiunea atomică (unul dintre ei avea un ciclotron) au fost îngrijorați în privința nivelului de radiații din Hiroshima, iar la mijlocul lunii august, la puțin timp după ce președintele Truman anunțase ce bombă fusese utilizată, ei au sosit în oraș pentru a efectua investigații. Prima acțiune a fost determinarea aproximativă a unui epicentru, prin examinarea părților arse de pe stâlpii telefonici din centrul Hiroshimei; au decis finalmente asupra porții Torii a templului șintoist Gokoku, imediat lângă terenul de paradă al Cartierului general al armatei din regiunea Chugoku. De acolo, au mers spre nord și sud cu electroscoape Lauritsen, care sunt sensibile atât la particule beta, cât și la raze gama. Electroscoapele au indicat că lângă poarta Torii intensitatea maximă a radioactivității era de 4,2 ori mai mare decât „scurgerea” naturală de unde ultrascurte pentru solul din zona respectivă. Savanții au observat că fulgerul bombei decolorase betonul, conferindu-i o nuanță ușor roșiatică, răzuise suprafața granitului și pârlise alte tipuri de materiale de construcție, astfel încât bomba imprimase pe alocuri umbrele ce fuseseră proiectate de lumina ei. Experții au găsit o umbră permanentă proiectată pe acoperișul clădirii Camerei de comerț (la 200 de metri de epicentrul aproximativ) de către turnul ei paralelipipedic, alte umbre în postul de observație din vârful Băncii Hypothec (la 1850 de metri), o umbră în turnul clădirii Centralei electrice Chugoku (la 750 de metri), alta proiectată de mânerul unei pompe de benzină (la 2400 de metri) și câteva pe pietrele funerare din granit din templul Gokoku (la 350 de metri). Triangulând umbrele acelea, dar și altele, cu obiectele care le proiectaseră, savanții au determinat că epicentrul era un punct aflat la 150 de metri sud de poarta Torii și la câțiva metri sud-est de mormanul de dărâmături care fuseseră cândva spitalul Shima. (Au fost găsite câteva siluete vag umane ce au dat naștere la istorii care, în final, au inclus detalii bizare și precise. O asemenea istorie afirma că un zugrav cățarat pe o scară a fost immortalizat într-un soi de basorelief pe fațada din piatră a clădirii băncii la care lucra în clipa când își înmuia bidineaua în cutia cu vopsea; altă istorie spune că un bărbat și cotiga lui aflați pe podul din apropierea Muzeului Științelor și Industriilor, situat aproape imediat sub

epicentrul exploziei, au fost transformați într-o umbră gravată în care se vedea că bărbatul era pe punctul de a-și îndemna calul cu biciul.) Pornind apoi spre est și vest din epicentrul real, savanții au efectuat noi măsurători la începutul lunii septembrie, iar nivelul cel mai ridicat de radiație pe care l-au găsit acum a fost de 3,9 ori mai mare decât „scurgerea” naturală. Întrucât pentru efecte nocive asupra corpurilor umane era necesar un nivel de radioactivitate de minimum o mie de ori mai mare decât „scurgerea” naturală, oamenii de știință au anunțat că intrarea în Hiroshima nu prezenta niciun pericol.

Imediat ce anunțul respectiv a ajuns la casa în care se ascundea doamna Nakamura – sau la scurt timp după aceea, când părul începuse să-i crească la loc –, întreaga familie și-a mai potolit ura față de America, iar doamna Nakamura și-a trimis cumnatul să-i caute mașina de cusut. Aceasta se găsea tot în rezervorul de apă, iar când bărbatul a adus-o acasă, doamna Nakamura a văzut, spre marea ei disperare, că era complet ruginită și inutilă.

* * *

PÂNĂ LA SFÂRȘITUL primei săptămâni din luna septembrie, părintele Kleinsorge a zăcut în pat în casa de noviciat, cu febră de 39°C și, întrucât se părea că starea i se înrăutățea, colegii au decis să-l trimită la Spitalul Catolic Internațional din Tokio. Părintele Cieslik și starețul l-au dus până la Kobe, după care un iezuit de acolo l-a însoțit pe restul drumului, cu un mesaj de la un medic din Kobe pentru maica stareță a Spitalului Internațional: „Atenție la transfuziile de sânge, deoarece în cazul pacienților îmbolnăviți de bomba atomică nu știm dacă înțepăturile acelor nu vor provoca hemoragii fatale.”

Când a sosit la spital, părintele Kleinsorge era foarte palid și tremura din tot corpul. Se plângea că bomba îi tulburase digestia și-i cauza dureri abdominale. Numărul leucocitelor era de 3000 (valoarea normală este de 5000–7000), iar el era anemic și avea temperatura de 40°C. Un medic care nu știa multe despre aceste simptome stranii – în Tokio ajunseseră doar câțiva pacienți „atomici” – a venit să-l vadă și i-a vorbit încurajator.

— În două săptămâni, vei pleca de aici, i-a spus.

Când a ieșit însă pe coridor, medicul i-a zis maicii starețe:

— Va muri. Toți cei care au fost expuși la explozia bombei atomice vor muri – o să vedeți. Mai rezistă vreo două săptămâni și apoi mor.

Medicul i-a prescris părintelui Kleinsorge supraalimentație. La fiecare trei ore, era silit să mănânce ouă sau supă de carne și cât de mult zahăr putea înghiți. Pentru anemie i s-au dat vitamine și tablete cu fier și arsenic (în soluție Fowler). Părintele Kleinsorge a contrazis ambele previziuni ale doctorului: nici n-a murit, dar nici nu s-a însănătoșit în două săptămâni. Deși mesajul medicului din Kobe l-a lipsit de transfuzii, care ar fi fost terapia cea mai utilă, febra și tulburările digestive i s-au diminuat destul de rapid. Numărul leucocitelor a crescut o vreme, dar la începutul lunii octombrie a scăzut iarăși, la 3600; apoi, în decurs de zece zile, a crescut brusc peste valoarea normală, ajungând la 8800 și, în cele din urmă, s-a stabilizat la 5800. Zgârieturile lui ridicole i-au derutat pe toți. Se vindeau, pentru ca după câteva zile, când el se mișca, să se deschidă din nou. De îndată ce a început să se simtă bine, părintele Kleinsorge s-a bucurat din plin de avantaje, în Hiroshima, fusese doar unul dintre miile de suferinzi, însă în Tokio, reprezenta o curiozitate. Medicii militari americani au venit cu zecile pentru a-l observa. Experți japonezi l-au chestionat pe îndelete. Un ziar l-a intervievat. La un moment dat, medicul care făcuse previziunile eronate l-a examinat, a clătinat din cap și a declarat:

— Acești bolnavi ai bombei atomice sunt niște cazuri inexplicabile.

* * *

DOAMNA NAKAMURA a rămas în casă cu Myeko. Ambele au continuat să boalească și, cu toate că realiza în mod vag că necazurile lor se datorau bombei, doamna Nakamura era prea săracă pentru a consulta un medic, așa că n-a știut niciodată despre ce era vorba. Lipsite de orice tratament, și doar odihnindu-se, ele au început să se simtă treptat mai bine. O parte din părul lui Myeko a căzut, iar o arsură micuță de pe brațul ei s-a vindecat abia după câteva luni. Toshio și fata mai mare, Yaeko, păreau destul de sănătoși, însă și lor le mai căzuse părul, iar ocazional aveau migrene puternice. Băiatul continua să aibă coșmaruri, întotdeauna despre mecanicul de nouăsprezece ani, Hideo Osaki, eroul lui, care fusese omorât de bombă.

* * *

ZĂCÂND ÎNTINS pe spate cu febră de 40°C, domnul Tanimoto își făcea griji în legătură cu slujba funerară pe care ar fi trebuit s-o conducă pentru răposații din parohia lui. Se gândise că oboseala extremă pe care o simțea se datora activității intense pe care o depusese imediat după explozia bombei, dar când febra nu cedase câteva zile, chemase un doctor. Acesta fusese prea ocupat ca să vină în Ushida și trimisese doar o asistentă, care recunoscuse simptomele ca fiind o formă ușoară a bolii de iradiere și revenise de atunci din când în când pentru a-i face injecții cu vitamina B1. Un preot budist pe care îl cunoștea domnul Tanimoto îl vizitase și sugerase că moxa i-ar putea îmbunătăți starea; îi arătase cum să-și facă străvechiul tratament japonez, dând foc unui fir de pelin așezat pe pulsul de la încheietura mâinii. Domnul Tanimoto a constatat că fiecare ședință de moxa îi reducea temporar febra cu 1,5°C. Asistenta i-a spus să mănânce cât mai mult posibil și, la fiecare câteva zile, soacra lui i-a adus legume și pește din Tsuzu, unde locuia ea, o localitate aflată la treizeci de kilometri depărtare. Bărbatul a petrecut o lună în pat, apoi a călătorit zece ore cu trenul, până la casa tatălui său din Shikoku. Acolo s-a odihnit încă o lună.

* * *

DOCTORUL SASAKI și colegii lui din spitalul Crucii Roșii au urmărit evoluția bolii fără precedent și, în cele din urmă, au formulat o teorie despre natura ei. Prima ei etapă avusese loc înainte ca medicii să fi știut măcar că aveau de-a face cu o boală nouă – fusese reacția directă a corpului față de bombardarea sa, în momentul exploziei bombei, cu neutroni, particule beta și raze gama. Oamenii aparent lipsiți de răni, care muriseră atât de misterios în primele ore sau zile, cedaseră în fața acestei prime etape. Ea a omorât 95 din toate persoanele aflate pe o rază de opt sute de metri de epicentru, dar și multe alte mii aflate la o distanță mai mare. Privind retrospectiv, medicii au înțeles că, deși majoritatea decedaților suferiseră de asemenea de pe urma arsurilor și efectelor detonării, ei absorbiseră destule radiații ca să-i omoare. Radiațiile distrugeau pur și simplu celulele corpului – cauzau degenerarea nucleelor și spargerea membranelor celulare. Mulți dintre cei care n-au murit pe loc au suferit de grețuri, migrene, diaree, letargie și febră, care

durau câteva zile. Medicii nu puteau fi siguri dacă unele dintre aceste simptome erau rezultatele radiațiilor sau ale șocului nervos. A doua etapă a început la zece-cincisprezece zile după explozie, iar primul ei simptom a fost căderea părului, urmată de diaree și febră, care în unele cazuri a ajuns la 41°C. După douăzeci și cinci până la treizeci de zile de la explozie au apărut bolile de sânge: sângerări ale gingiilor, scăderea masivă a numărului leucocitelor și apariția de peteșii pe piele și membranele mucoase. Reducerea numărului de leucocite a diminuat capacitatea pacienților de a rezista la infecții și de aceea rănille deschise se vindeau neobișnuit de încet, iar mulți bolnavi aveau ulceratii în gură și în gât. Cele două simptome cheie pe care medicii au ajuns să-și bazeze prognosticurile erau temperatura și numărul de leucocite. Dacă febra rămânea constantă și ridicată, șansele de supraviețuire ale pacientului erau reduse. Numărul leucocitelor cobora aproape întotdeauna sub 4000; pacienții ale căror leucocite ajungeau sub 1000 aveau puține speranțe de supraviețuire. Spre sfârșitul celei de-a doua etape, dacă pacientul supraviețuia, se instala anemia, scăderea numărului de globule roșii. A treia etapă era reacția corpului de a se strădui să facă față bolilor; de exemplu, numărul leucocitelor nu numai că revenea la normal, ci creștea la niveluri mult peste normal. În această etapă, mulți pacienți mureau de complicații; de pildă, infecții în cavitatea toracică. Majoritatea arsurilor se vindeau în straturi groase de țesut roz, cu textură cauciucată, cunoscute drept cicatrice cheloide. Durata bolii varia în funcție de constituția pacienților și de dozele de radiații pe care le absorbiseră. Unele victime și-au revenit într-o săptămână, pe când la altele boala a durat luni de zile.

Pe măsură ce se manifestau, a devenit clar că multe dintre aceste simptome semănau cu efectele unor supradoze de raze X, iar medicii și-au bazat tratamentul pe similitudinea respectivă. Ei au tratat pacienții cu extract de ficat, transfuzii de sânge și vitamine, în special B1. Penuria de medicamente și instrumentar le îngreuna însă eforturile. Medicii aliați care au sosit după capitularea Japoniei au constatat că penicilina și plasma erau foarte eficiente în tratament. Întrucât, pe termen lung, bolile de sânge constituiau factorul predominant, unii medici japonezi au formulat o teorie cu privire la sursa bolii întârziate. Ei au speculat că razele gama, care pătrunseseră în corp în momentul exploziei, făcuseră radioactiv fosforul din oasele victimelor, iar acesta emisese particule beta, care, deși nu puteau

pătrunde mult prin carne, puteau să intre în măduva spinării, unde se produce sângele, și s-o distrugă treptat. Indiferent care i-ar fi fost sursa, boala prezenta unele particularități enigmatice. Nu toți pacienții dovedeau toate simptomele principale. Cei care suferiseră arsuri din cauza fulgerului erau protejați, într-o măsură considerabilă, de boala de iradiere. Cei care nu făcuseră eforturi câteva zile sau doar câteva ore după explozie erau mai puțin predispuși să se îmbolnăvească decât cei care fuseseră activi. Părul sur cădea rareori. Și, ca și cum natura i-ar fi protejat pe oameni împotriva propriei lor ingeniozități, procesele de reproducere au fost afectate pentru o vreme: bărbații au devenit sterili, femeile au avortat, menstruațiile au încetat.

* * *

TIMP DE zece zile de la inundație, doctorul Fujii a locuit în casa țărănească de pe munte, deasupra râului Ota. După aceea a aflat despre o clinică privată goală din suburbia Kaitaichi din estul Hiroshimei. A cumpărat-o imediat, s-a mutat acolo și a atârnat o firmă scrisă în engleză în onoarea ocupanților:

M. FUJII, DR. ÎN MEDICINĂ
CONSULTAȚII MEDICALE ȘI VENERICE

Cu rănilor aproape complet vindecate, el și-a format în scurt timp o clientelă numeroasă și a fost încântat ca, serile, să primească membri ai forțelor de ocupație pe care-i trata cu whisky și cu care-și exersa limba engleză.

* * *

DUPĂ CE a anesteziat-o local cu procaină pe domnișoara Sasaki, doctorul Sasaki i-a efectuat o incizie în picior pe 23 octombrie, pentru a drena infecția care continua să dăinuie la unsprezece săptămâni după accident. În zilele următoare, s-a acumulat atât de mult puroi, încât doctorul a trebuit să curețe și să panseze tăietura în fiecare dimineață și seară. După o săptămână, fata s-a plâns de dureri mari, așa că i-a făcut o altă incizie; a treia incizie a fost făcută pe 9 noiembrie și lărgită pe 26 noiembrie. În tot

acest timp, domnișoara Sasaki a slăbit întruna și starea de deprimare i s-a accentuat. Într-o zi a venit s-o viziteze tânărul care, la Hatsukaichi, îi împrumutase traducerea lui din Maupassant; i-a spus că pleca la Kyushu și că ar fi dorit s-o revadă la întoarcere. Fetei nu i-a păsat. Piciorul îi rămăsese atât de umflat și de dureros, încât medicul nici măcar nu mai încercase să alinieze oasele și, cu toate că o radiografie făcută în noiembrie arătase că acestea se vindeau, ea putea să vadă sub cearșaf că piciorul stâng îi era aproape cu șapte centimetri mai scurt decât cel drept și că laba lui era răsucită spre interior. Se gândea adesea la bărbatul cu care fusese logodită. Cineva i-a spus că se întorsese din străinătate. Domnișoara Sasaki s-a întrebat ce auzise despre rănilor ei de l-a determinat să stea departe de ea.

* * *

PĂRINTELE KLEINSORGE a fost externat din spitalul din Tokio pe 19 decembrie și a luat trenul spre casă. După două zile de mers, la Yokogawa, stația dinaintea de Hiroshima, în tren s-a urcat doctorul Fujii. Era prima reîntâlnire a celor doi bărbați după explozia bombei atomice. S-au așezat împreună și doctorul Fujii i-a spus că mergea la reunirea anuală a familiei, ocazionată de comemorarea decesului tatălui său. Când au început să relateze evenimentele prin care trecuseră, medicul a istorisit în mod amuzant cum reședințele lui aveau predilecția să se prăbușească în râuri. După aceea l-a întrebat pe părintele Kleinsorge cum o dusesse, și iezuitul i-a povestit despre șederea lui în spital.

— Medicii mi-au zis să fiu precaut, a continuat el. Mi-au recomandat insistent să dorm câte două ore în fiecare după-amiază.

— În ziua de azi este greu să fii precaut în Hiroshima, a răspuns doctorul Fujii. Toți par să fie foarte ocupați.

* * *

ÎN CLĂDIREA PRIMĂRIEI își începuse finalmente activitatea o nouă conducere municipală, sub auspiciile Guvernului Militar Aliat pentru teritorii ocupate. Locuitorii care-și reveniseră din diverse grade ale bolii de iradiere se întorceau cu miile – până la 1 noiembrie, populația, masată în majoritate la periferii, era deja de 137.000 de oameni, mai mult de o treime din numărul maxim atins în timpul războiului – și guvernul a demarat

proiecte care să-i implice în reclădirea orașului. Au fost angajați oameni care să curețe străzile și alții care să strângă resturile din fier, care au fost sortate și depozitate în mormane uriașe vizavi de primărie. Unii dintre rezidenții care s-au întors și-au ridicat propriile bordeie și colibe, lângă care au plantat loturi mici cu grâu, iar primăria a autorizat și a construit patru sute de „barăci” pentru câte o familie. Utilitățile au fost reparate: luminile electrice au reînceput să strălucească, tramvaiele să circule, iar serviciile de canalizare și apă au reparat șaptezeci de mii de scurgeri din conducte și țevi. Conferința pentru Planificare, avându-l drept consultant pe tânărul și entuziastul locotenent John D. Montgomery din Kalamazoo, membru al Guvernului militar, a început să dezbată ce fel de oraș va fi noul Hiroshima. Așezarea era prosperă înainte – și de aceea atrăsese interesul americanilor ca țintă – în primul rând fiindcă fusese unul dintre cele mai importante centre de comandă militară și pentru comunicații din Japonia, și ar fi devenit sediul imperial în eventualitatea în care Tokio ar fi fost cucerit. Acum nu aveau să mai existe obiective militare uriașe care să ajute renașterea orașului. Neștiind ce importanță poate avea Hiroshima, Conferința pentru Planificare a recurs la proiecte destul de vagi. A trasat hărți cu bulevarde largi de câte o sută de metri și s-a gândit foarte serios să ridice un grup de clădiri ca monument adus dezastrului, pe care să-l denumească „Institutul Prieteniei Internaționale”. Statisticienii au strâns o mulțime de date despre efectele bombei. S-a anunțat că 78.150 de oameni muriseră, 13.983 fuseseră declarați dispăruți, iar 37.425 fuseseră răniți. Nimeni din conducerea municipală n-a pretins că aceste cifre erau exacte – deși americanii le-au acceptat ca oficiale – și, odată cu trecerea lunilor, când tot mai multe sute de cadavre au fost dezgropate de sub ruine, iar numărul urnelor cu cenușă nerevendicate din Templul Zempoji din Koi a ajuns la ordinul miilor, statisticienii au început să anunțe că explozia bombei făcuse minimum o sută de mii de victime. Întrucât mulți decedaseră în urma unui cumul de factori, a fost imposibil de stabilit cu exactitate câți au fost omorâți de fiecare factor în parte, dar statisticienii au calculat că aproximativ 25 au murit în urma arsurilor directe produse de bombă, cam 50 din cauza altor răni și aproximativ 20 ca urmare a efectelor radiațiilor. Cifrele oferite de statisticieni în privința proprietăților erau mai exacte: din totalul de 90.000 de case fuseseră distruse 62.000, iar alte 6000 suferiseră avarii ireparabile. În centrul orașului, doar cinci clădiri moderne mai puteau

fi folosite fără reparații majore. Numărul acesta nu se datora nici pe departe fragilității construcțiilor japoneze; de altfel, după seismul din 1923, reglementările privind construcțiile ceruseră ca acoperișurile clădirilor mari să poată suporta sarcina minimă de 340 kg/m^2 , în timp ce reglementările americane nu specifică de obicei mai mult de 195 kg/m^2 .

Oamenii de știință au invadat orașul. Unii dintre ei au măsurat forța care fusese necesară pentru a deplasa pietrele funerare de marmură din cimitire, pentru a răsturna douăzeci și două dintre cele patruzeci și șapte de vagoane de cale ferată din triajul Hiroshimei, pentru a ridica și a mișca partea carosabilă din beton pe un pod, ca și alte acțiuni remarcabile, și au ajuns la concluzia că presiunea exercitată de explozie variase între 5,3 și 8 tone/ m^2 . Alții au descoperit că mica, al cărei punct de topire este de 900°C , se topise pe pietrele de mormânt din granit la 350 de metri de epicentru, că stâlpii de telefon din lemn de cedru japonez, a cărui temperatură de carbonizare este de 240°C , fuseseră carbonizați la distanța de 4000 de metri de epicentru, și că suprafața țiglelor din argilă cenușie utilizate în Hiroshima, al căror punct de topire era de 1300°C , se dizolvase la distanța de 550 de metri de epicentru; după ce examinaseră alte mostre de cenușă și bucăți topite, ei au concluzionat că temperatura produsă de bombă atinsese în epicentru valoarea de 6000°C . Din diverse măsurători ale nivelului radiațiilor, care implicaseră, printre altele, recoltarea de fragmente de fisiune din jgheaburi de acoperișuri și burlane tocmai din suburbia Takasu, aflată la 3000 de metri de epicentru, s-au aflat și alte detalii, mult mai importante, despre natura bombei. Statul-major al generalului MacArthur cenzura în mod sistematic orice menționare a bombei în publicațiile științifice japoneze, dar, în scurt timp, rezultatele calculelor savanților au fost cunoscute de fizicienii japonezi, de medici, chimiști, jurnaliști, profesori și, fără îndoială, de oamenii de stat și militarii care erau încă în activitate. Cu mult înainte ca publicul american să fie informat, majoritatea savanților și mulți non-savanți din Japonia știau – din calculele fizicienilor nucleari japonezi – că la Hiroshima explodase o bombă cu uraniu, iar la Nagasaki explodase o altă bombă, mai puternică, cu plutoniu. De asemenea, ei mai știau că teoretic puteau fi construite bombe de zece sau de douăzeci de ori mai puternice. Savanții japonezi au considerat că știau altitudinea exactă la care explodase bomba de la Hiroshima și greutatea aproximativă a uraniului folosit. Ei au

estimat că, în cazul bombei de la Hiroshima, ar fi fost necesar un adăpost din beton gros de 1,27 metri pentru a proteja complet oamenii împotriva bolii de iradiere. Savanții au tipărit și multiplicat la şapirograf aceste detalii, ca și altele care au rămas strict secrete în Statele Unite, apoi le-au legat în cărțicele. Americanii au știut de existența lor, însă dacă le-ar fi luat urma și s-ar fi îngrijit să nu cadă în mâini nedorite, ar fi obligat autoritățile de ocupație să înființeze în Japonia un enorm sistem polițienesc, exclusiv în acest scop. În general, oamenii de știință japonezi au fost cumva amuzați de eforturile cuceritorilor lor de a păstra secretul fisiunii atomice.

* * *

SPRE SFÂRȘITUL lunii februarie 1946, un prieten al domnișoarei Sasaki i-a telefonat părintelui Kleinsorge și l-a rugat s-o viziteze la spital. Fata devenise tot mai deprimată și morbidă, și parcă nu mai voia să trăiască. Părintele Kleinsorge a mers de câteva ori la ea. La prima vizită, a păstrat conversația la teme generale, oficiale, pe un ton ușor compătimitor, și n-a menționat deloc religia. La a doua lui vizită, domnișoara Sasaki a abordat ea însăși subiectul respectiv. În mod vădit, mai stătuse de vorbă cu catolici. L-a întrebat direct:

— Dacă Dumnezeu dă dăruire este atât de bun și de blând, cum îi poate lăsa pe oameni să sufere atât?

A făcut apoi un gest larg, prin care și-a cuprins piciorul atrofiat, pe ceilalți pacienți din salon și Hiroshima ca un tot.

— Copila mea, i-a răspuns părintele Kleinsorge, oamenii nu se află în starea pe care le-a hărăzit-o Dumnezeu. Pentru că au păcătuit, ei au căzut în dizgrație.

Și a continuat, explicându-i cum merg lucrurile.

* * *

DOAMNA NAKAMURA a aflat că un dulgher din Kabe construia în Hiroshima căsuțe simple din lemn pe care le închiria pentru cincizeci de yen pe lună (aproximativ, cincizeci de cenți la rata de schimb fixată). Doamna Nakamura își pierduse certificatele pentru obligațiuni și alte economii făcute în timpul războiului, dar, din fericire, le copiasese seriile cu numai câteva zile înainte de explozie și luase lista cu ea, astfel încât, după

ce părul îi crescuse suficient pentru a fi prezentabilă, s-a dus la Banca Hiroshima, iar un funcționar i-a promis că banca îi va plăti banii după ce va verifica seriile cu înregistrările din arhivă. Imediat după aceea, ea a închiriat o casuță. Aceasta se afla în Nobori-cho, aproape de locul fostei ei case și, deși podeaua era din pământ și înăuntru era întuneric, era totuși o locuință în Hiroshima, iar doamna Nakamura nu mai trebuia să depindă de mila rudelor. Pe perioada primăverii, a curățat dărâmăturile din jur și a plantat o grădină de zarzavat. A gătit și a mâncat cu ustensile și veselă recuperată din ruine. A trimis-o pe Myeko la grădinița pe care o redeschiseseră iezuiții, iar cei doi copii mai mari au urmat școala primară din Nobori-cho, care își desfășură orele în aer liber, întrucât nu avea clădiri. Toshio dorea să studieze pentru a deveni mecanic, ca eroul lui, Hideo Osaki. Prețurile erau mari, și economiile doamnei Nakamura s-au terminat până la jumătatea verii. Pentru a cumpăra mâncare, ea și-a vândut o parte din haine. Cândva, avusese câteva chimonouri scumpe, dar în timpul războiului unul îi fusese furat, pe altul îl dăruise unei surori care fusese bombardată în Tokuyama, pe două le pierduse în bombardarea Hiroshimei și acum l-a vândut pe ultimul. A căpătat pe el doar o sută de yeni, care n-au durat mult. În luna iunie, doamna Nakamura s-a dus la părintele Kleinsorge, rugându-l s-o sfătuiască cum să se descurce, însă până la începutul lunii august tot nu luase vreo decizie în privința alternativelor sugerate de el: fie să lucreze ca servitoare pentru familia unui ofițer din forțele de ocupație ale Aliaților, fie să împrumute de la rudele ei suficienți bani, în jur de cinci sute de yeni (echivalentul a puțin peste treizeci de dolari), pentru a-și repara mașina de cusut ruginită și a-și relua munca de croitoreasă.

* * *

DUPĂ CE s-a întors de la Shikoku, domnul Tanimoto a atârnat un cort peste acoperișul casei serios avariate pe care o închiriasse în Ushida. Prin acoperiș continua să se infiltreze apă, dar el ținea slujbe în livingul jilav. A început să se gândească cum să strângă bani pentru a-și reconstrui biserica în oraș. S-a împrietenit destul de bine cu părintele Kleinsorge și i-a vizitat des pe iezuiți. Invidia bogăția Ordinului lor; păreau să poată face tot ce doreau. El nu avea nimic cu care să muncească, doar energia personală, care nu mai era ce fusese cândva.

* * *

ORDINUL IEZUIT a fost prima instituție care și-a construit un sediu relativ permanent în ruinele Hiroshimei. Asta se întâmplase în timp ce părintele Kleinsorge se afla în spital.

Imediat după ce s-a întors, el a locuit în căsuța respectivă și, împreună cu un alt pastor, părintele Laderman, care i se alăturase, a aranjat achiziția a trei „barăci” standard, pe care municipalitatea le vindea la prețul de șapte mii de yeni bucata. Ei au unit două asemenea barăci și au obținut o capelă frumoasă; o a treia era utilizată ca sală de mese. Când au început să fie disponibile materiale, au angajat o firmă care să construiască o clădire cu două etaje pentru Misiune, exact ca aceea care fusese distrusă de foc. În curte, tâmplarii geluiau scânduri, realizau îmbinări prin caneluri și coadă de rândunică, strunjeau zeci de cepuri din lemn și dădeau găurile pentru ele, până când toate părțile casei au fost adunate într-o stivă ordonată; după aceea, în trei zile, au montat totul, ca un puzzle oriental, fără să utilizeze niciun cui. Părintelui Kleinsorge i-a venit greu să fie „precaut” și să doarmă după-amiezile, așa acum îi sugerase doctorul Fujii. El a continuat să meargă zilnic pe jos pentru a-i vizita pe japonezii catolici și pe cei pe care spera să-i convertească. Odată cu trecerea lunilor, s-a simțit tot mai obosit. În luna iunie a citit un articol în *Chugoku* din Hiroshima, care-i avertiza pe supraviețuitori să nu muncească prea intens – dar ce putea face el? În iulie era complet epuizat, iar la începutul lunii august, aproape exact la împlinirea unui an de la explozia bombei, s-a internat din nou în Spitalul Catolic Internațional din Tokio, pentru o lună de repaus.

* * *

INDIFERENT DACĂ răspunsurile părintelui Kleinsorge la întrebările domnișoarei Sasaki despre viață au fost sau nu adevăruri absolute, fata a găsit, se pare, în ele inspirație și forță. Doctorul Sasaki a observat asta și l-a felicitat pe iezuit. Pe 15 aprilie, temperatura și numărul leucocitelor ei redeviniseră normale, iar infecția din rană începuse să se retragă.

Pe 20 aprilie, n-a mai avut aproape deloc puroi și pentru prima dată a schiopătat cu ajutorul cârjelor pe un coridor al spitalului. După cinci zile,

rana a început să se vindece, și în ultima zi a lunii domnișoara Sasaki a fost externată.

La începutul verii, fata s-a pregătit pentru convertirea la catolicism. În perioada aceea, starea ei psihică cunoscuse sușuri și coborâșuri. Trecea prin depresii profunde. Știa că va fi infirmă pentru totdeauna. Logodnicul nu venise niciodată s-o vadă. Nu putea face absolut nimic, doar să citească și să privească din locuința de pe coasta unui deal din Koi peste ruinele orașului în care îi muriseră părinții și fratele. Era agitată, și orice zgomet brusc o făcea să-și ducă iute mâinile la gât. Piciorul continua s-o doară. Îl masa frecvent și-l lovea ușor cu palma, parcă pentru a-l consola.

* * *

SPITALUL CRUCII ROȘII a avut nevoie de șase luni, iar doctorului Sasaki i-a trebuit încă și mai mult, pentru a reveni la normal. Până când municipalitatea a restabilit distribuirea curentului electric, spitalul s-a descurcat cu ajutorul unui generator de curent militar pe care-l avea în curtea din spate. Mesele de operații, aparatura pentru raze X, scaunele stomatologice, toate echipamentele complicate și esențiale au sosit, sub forma unui mic act de caritate, din partea altor orașe. În Japonia, imaginea este importantă chiar și pentru instituții și, cu mult înainte ca spitalul să-și fi recăpătat dotările de bază, directorii săi au dispus amenajarea unei fațade noi, placate cu cărămizi galbene, astfel încât a devenit clădirea cea mai frumoasă din Hiroshima – de pe stradă. În primele patru luni, doctorul Sasaki a fost singurul chirurg, și aproape că n-a părăsit deloc spitalul; după aceea, treptat, a reînceput să se preocupe de viața personală. În luna martie s-a însurat. A recâștigat o parte din greutatea pierdută, totuși pofta de mâncare nu i-a revenit pe deplin; înainte de explozia bombei, obișnuia să mănânce câte patru bulete de orez la fiecare masă, dar un an mai târziu putea mânca numai două. Se simțea permanent obosit.

— Trebuie totuși să înțeleg, spunea el, că toată comunitatea este obosită.

* * *

LA UN AN de la explozia bombei, domnișoara Sasaki era infirmă, doamna Nakamura era săracă, părintele Kleinsorge se reinternase în spital, doctorul Sasaki nu mai era capabil să muncească așa cum o făcuse cândva,

doctorul Fujii își pierduse spitalul cu treizeci de camere pentru achiziționarea căruia avusese nevoie de mulți ani, și nu avea niciun fel de perspective de a-l reconstrui, biserica domnului Tanimoto fusese ruinată, iar el nu mai deținea vitalitatea excepțională de care se bucura înainte. Viețile acestor șase persoane, care s-au numărat printre cele mai norocoase din Hiroshima, nu aveau să mai fie niciodată la fel. Desigur, opiniile lor despre experiențele prin care trecuseră și despre utilizarea bombei atomice n-au fost unanime, totuși se pare că au împărtășit un soi ciudat de spirit comunitar stimulator, similar cumva cu cel al londonezilor în timpul bombardamentelor intense ale aviației naziste în cel de-al Doilea Război Mondial – o mândrie față de felul în care ei și camarazii lor supraviețuitori rezistaseră unor suferințe îngrozitoare. Imediat înainte de comemorare, domnul Tanimoto a adresat unui american o scrisoare în care și-a exprimat clar sentimentele:

„Ce scenă sfâșietoare a fost în prima noapte! La miezul nopții, am acostat pe malul râului. Pe pământ zăceau atât de mulți oameni, încât a trebuit să trec peste ei. Repetând întruna «Scuzați», am înaintat cu o găleată de apă și am dat fiecăruia câte o cană. Ei își ridicau trunchiul și acceptau cana cu o plecăciune, apoi beau în tăcere și, după ce vărsau eventualele resturi, mi-o restituiau, mulțumindu-mi din inimă, și spuneau: «Nu mi-am putut ajuta sora, care a fost îngropată sub casă, pentru că a trebuit să mă îngrijesc de mama, care avea o tăietură adâncă la ochi, iar casa noastră a luat foc în scurt timp, și abia am izbutit să scăpăm. Mi-am pierdut casa și familia și am fost eu însumi grav rănit, dar acum am decis să-mi adun toate puterile și să termin războiul pentru binele țării noastre.» Așa mi-au făgăduit toți, până și femeile și copiii. Fiind foarte obosit, m-am întins pe pământ printre ei, dar n-am putut să dorm. În dimineața următoare, mulți dintre cei cărora le dădusem apă în timpul nopții muriseră. Spre marea mea surprindere, nu l-am auzit însă niciodată pe vreunul țipând de durere, deși au suferit agonii teribile. Au murit în tăcere, fără să se plângă, strângând din dinți ca să reziste. Totul pentru patrie!

Doctorul Y. Hiraiwa, profesor la Universitatea de Literatură și Științe din Hiroshima și membru al bisericii mele, a fost îngropat de bombă sub casa cu etaj, împreună cu fiul lui, student la Universitatea Tokio. Niciunul nu s-a putut clinti măcar un centimetru sub greutatea enormă, iar casa a luat foc. Fiul a spus: «Tată, nu putem face nimic, decât să ne dedicăm viețile patriei.

Să strigăm *Banzai* pentru împăratul nostru.» Tatăl și-a ascultat fiul și a strigat: «*Tenno-beika, Banzai, Banzai!*»

Ulterior, doctorul Hiraiwa a povestit: «Pare ciudat, dar când am scandat *Banzai* pentru Tenno, am simțit în inimă o pace calmă și luminoasă.» Fiul a izbutit până la urmă să iasă de sub dărâmături și l-a dezgropat pe tatăl său, apoi l-a tras afară și astfel au fost salvați. Amintindu-și momentele acelea, doctorul Hiraiwa a repetat: «Ce noroc avem că suntem japonezi! Când am decis să mor pentru împăratul nostru, a fost prima dată că am simțit o asemenea determinare minunată.»

Domnișoara Kayoko Nobutoki, elevă la liceul pentru fete Hiroshima Jazabuin și fiică a bisericii mele, se odihnea cu prietenele ei lângă gardul masiv al templului budist. În urma exploziei bombei atomice, gardul a căzut peste ele. Nu s-au putut mișca deloc sub greutatea lui, apoi fumul a început să intre prin crăpături și le-a asfixiat. O fată a început să cânte *Kimi ga yo*, imnul național, și altele au urmat-o în cor și au cântat până au murit. Una dintre ele a găsit o fisură și, străduindu-se din răsuferință, a reușit să iasă. Când a fost dusă la spitalul Crucii Roșii, a povestit cum îi muriseră prietenele, aducându-și aminte cum cântaseră ele în cor imnul național. Aveau doar treisprezece ani.

Da, oamenii din Hiroshima au murit cu bravură în urma exploziei, crezând că era pentru binele împăratului.”

Un număr surprinzător de mare de oameni din Hiroshima au rămas mai degrabă indiferenți față de etica folosirii bombei atomice. Este posibil ca explozia să-i fi îngrozit în asemenea măsură, încât să nu mai dorească să se gândească niciodată la ea. Puțini s-au sinchisit vreodată să afle mai multe detalii. Părerea doamnei Nakamura despre bomba atomică – și teama îngrozită cu care o privea – era tipică.

— Bomba atomică, spunea ea când era întrebată, are mărimea unei cutii de chibrituri. Temperatura pe care o degajă este de șase mii de ori mai mare decât a soarelui. A explodat în aer. În ea există radii. Nu știu cum funcționează, dar radiul explodează când se unește laolaltă.

Despre folosirea bombei, a spus:

— Era război și trebuia să ne așteptăm la asta. *Shikata ga-nai*, a adăugat ea – o expresie japoneză foarte comună, similară cuvântului rus „nicevo” care înseamnă „N-ai ce-i face. Asta este. Păcat.”

Într-o seară, doctorul Fujii i-a spus părintelui Kleinsorge, în germană, cam același lucru despre folosirea bombei:

— *Da ist nichts zu machen.* Nu avem ce face.

Mulți cetățeni ai Hiroshimei au continuat totuși să simtă față de americani o ură pe care nimic n-a putut-o șterge.

— Am văzut, a declarat la un moment dat doctorul Sasaki, că în Tokio are loc un proces al criminalilor de război. Cred că ar trebui să-i judece pe cei care au decis folosirea bombei, iar apoi să-i spânzure pe toți.

Părintele Kleinsorge și ceilalți pastori iezuiți, de la care, ca străini, te puteai aștepta să adopte un punct de vedere relativ obiectiv, au discutat frecvent despre etica folosirii bombei atomice. Unul dintre ei, părintele Siemes, care în momentul exploziei se afla în Nagatsuka, a scris într-un raport către Sfântul Scaun din Roma: „Unii dintre noi consideră că bomba atomică se încadrează în aceeași categorie cu gazele toxice și ne pronunțăm împotriva utilizării ei asupra populației civile. Alții sunt de părere că într-un război total, așa cum a fost cel împotriva Japoniei, nu există deosebiri între civili și soldați, și că bomba în sine a fost un factor eficient pentru încheierea vărsării de sânge, avertizând Japonia să capituleze și astfel să evite distrugerea totală. Pare logic ca susținătorii principiului războiului total să nu se plângă de un război împotriva civililor, întrebarea esențială este dacă se justifică un război total în forma sa prezentă, chiar dacă slujește unui scop just. Oare consecințele lui nu vor fi răul material și spiritual, depășind mult eventualele aspecte pozitive? Când ne vor oferi moraliștii noștri un răspuns clar la această întrebare?”

Ar fi imposibil de spus ce orori au fost întipărite în mințile copiilor care au supraviețuit bombei atomice aruncate la Hiroshima. Aparent, la luni de zile după dezastru, amintirile lor se învâртеau în jurul unei aventuri incitante. Toshio Nakamura, care avea zece ani în momentul exploziei, a putut, în scurt timp, să vorbească liber, ba chiar vesel, despre experiența aceea, iar cu câteva săptămâni înainte de comemorarea evenimentului, a scris următoarea compunere realistă pentru învățătoarea lui de la școala primară din Nobori-cho: „în ziua dinaintea bombei, m-am dus să înot. Dimineață am mâncat arahide. Am văzut o lumină. Am fost izbit de patul surioarei mele. Când am fost salvați, puteam să văd doar până la tramvai. Mama și cu mine am început să ne strângem lucrurile. Vecinii umblau prin jur, arși și însângerați. Hataya-san mi-a spus să fug cu ea. Am spus că

voiam s-o aştept pe mama. Am mers în parc. A venit o tornadă. Noaptea a explodat o cisternă cu gaz, care a ars, şi am văzut reflexiile în apă. Am stat în parc o noapte. A doua zi am mers la podul Taiko şi m-am întâlnit cu prietenele mele Kikuki şi Murakami. Ele îşi căutau mamele. Dar mama lui Kikuki era rănită, iar mama lui Murakami era, vai!, moartă.”

CINCI: URMĂRI

HATSUYO NAKAMURA

SLĂBITĂ ȘI SĂRACĂ, Hatsuyo Nakamura a început o luptă curajoasă, care avea să dureze mulți ani, pentru a-și ține în viață copiii și pe ea însăși.

A reparat mașina de cusut Sanoku, care ruginise, și a început să ia comenzi de croitorie, apoi a făcut curățenie și a spălat rufe și veselă pentru vecinii mai avuți. Obosea însă atât de tare, încât după fiecare trei zile de muncă, trebuia să se odihnească două zile, iar dacă dintr-un motiv sau altul era nevoită să lucreze o săptămână întreagă, trebuia să se odihnească trei sau chiar patru zile. Abia câștiga suficient pentru a cumpăra mâncare.

În acel moment precar al existenței sale, s-a îmbolnăvit. Suferea de balonări, diaree și dureri atât de acute, încât nu mai putea lucra deloc. Un medic care locuia în apropiere a venit s-o consulte și i-a spus că făcuse limbrici, după care a adăugat, în mod incorect:

— Dacă vă mușcă de intestin, o să muriți, în perioada aceea, Japonia suferea de o penurie de îngrășămintă chimice, așa încât fermierii foloseau fecale pentru fertilizarea ogoarelor, și, drept urmare, mulți oameni au început să aibă paraziți intestinali, care nu erau fatali în sine, dar îi slăbeau pe cei bolnavi din cauza iradierii. Medicul a tratat-o pe Nakamura-san (așa cum i se adresa) cu Santonin, un medicament oarecum periculos, obținut din varietăți de pelin. Pentru a-l plăti, femeia a fost silită să-și vândă ultimul obiect de valoare: mașina de cusut a soțului. A considerat că acela a fost momentul cel mai de degradant și mai trist al întregii ei vieți.

* * *

JAPONEZII AU EVITAT, în general, termenul de „supraviețuitori” cu referire la cei care sufereau de pe urma bombardării orașelor Hiroshima și Nagasaki, deoarece accentul pus de cuvântul respectiv pe continuarea vieții putea sugera o impolitețe față de morții sacri. De aceea, clasa căreia îi aparținea Nakamura-san a ajuns să fie denumită prin termenul neutru „hibakusha”, care, ad litteram, înseamnă „persoane afectate de explozie”. Timp de peste un deceniu după exploziile celor două bombe atomice, hibakusha au trăit într-un soi de abandon economic, aparent fiindcă guvernul japonez nu dorea să se împovăreze cu responsabilitate morală pentru actele atroce ale Statelor Unite învingătoare. Deși în curând avea să devină clar că mulți hibakusha suferiseră, în urma bombei atomice, consecințe destul de diferite ca natură și grad față de supraviețuitorii sinistrelor bombardamente incendiare asupra orașului Tokio sau altor așezări, guvernul nu a luat măsuri speciale pentru ajutorarea lor. Ca o ironie a sortii, situația s-a schimbat în 1954, după valul de revoltă furioasă care a străbătut Japonia când echipajul de douăzeci și trei de oameni al navei pescărești *Lucky Dragon No. 5* și încărcătura ei de ton au fost iradiați în urma testării unei bombe cu hidrogen americane în atolul Bikini. Chiar și atunci au fost necesari trei ani pentru ca în Dietă să fie votată o lege privind ajutorarea hibakusha.

Deși nu avea cum să știe, pe Nakamura-san o aștepta o perioadă sumbră. Primii ani postbelici au fost foarte grei pentru oamenii săraci, ca ea, din Hiroshima și s-au caracterizat prin confuzie, foamete, lăcomie, hoție și speculă. Angajații non-hibakusha au început să aibă prejudecăți față de supraviețuitori pe măsură ce s-a răspândit zvonul că aceștia erau predispuși la diverse boli; nu prezentau încredere nici aceia care, ca Nakamura-san, nu suferiseră dizabilități fizice și nu aveau simptome grave și evidente, deoarece majoritatea păreau să sufere, ca și ea, de maladia misterioasă însă reală, care a ajuns să fie cunoscută ca un fel de boală de iradiere persistentă: slăbiciune și oboseală, amețeli ocazionale și probleme digestive – toate agravate de senzația de copleșire, de senzația condamnării la moarte, fiindcă se spunea că boli groaznice puteau oricând să planteze semințe periculoase în corpurile victimelor, ba chiar și în ale urmașilor lor.

Chinuindu-se să trăiască de pe o zi pe alta, Nakamura-san nu avea timp să-și formeze în mod conștient opinii despre bomba atomică sau despre orice altceva. Curios este că ceea ce o ajuta să reziste era un fel de

pasivitate, rezumată printr-o frază pe care ea însăși o folosea uneori: „*Shikata ga-nai*” care înseamnă, aproximativ, „N-ai ce-i face”. Deși nu era o religioasă, femeia trăia într-o cultură influențată de mult timp de credința budistă potrivit căreia resemnarea poate duce la limpezirea viziunii; ea împărtășise cu alți japonezi sentimentul intens de neajutorare în fața autorității statului, a cărei putere fusese divină încă de la Restaurația Meiji din 1868, iar infernul prin care trecuse și urmările teribile ce se derulau în jurul ei depășeau în asemenea măsură înțelegerea umană, încât era imposibil să te gândești la ele ca fiind rezultatele acțiunilor unor oameni demni de dispreț, ca pilotul avionului *Enola Gay*, președintele Truman, savanții care inventaseră bomba sau chiar, mai aproape de ea, militariștii japonezi care contribuiseră la declanșarea războiului. Explozia bombei atomice părea aproape o calamitate naturală, care fusese pur și simplu ghinionul ei, soarta ei de a suferi (o soartă care trebuia acceptată).

După ce a scăpat de viermii intestinali și s-a simțit ceva mai bine, Nakamura-san și-a găsit o slujbă prin care livra pâine pentru brutarul Takahashi din Nobori-cho. În zilele când avea puterea s-o facă, prelua comenzile pentru pâine de la magazinele din cartierul ei, iar în dimineața următoare aducea pâinile comandate, în coșuri și cutii. Era o muncă epuizantă, pentru care câștiga echivalentul a cincizeci de cenți pe zi. În mod frecvent era nevoită să-și ia zile de odihnă.

După o vreme, când s-a simțit mai în putere, s-a ocupat de un altfel de comerț ambulant. Se scula dis-de-dimineată, când nu se lumina încă de ziuă, și împingea vreme de două ore o cotigă împrumutată, străbătând orașul până în cartierul Eba, aflat la gura unuia dintre cele șapte brațe ce formau estuarul care se ramifica din râul Ota prin Hiroshima. Acolo, după ce răsărea soarele, pescarii își aruncau plasele îngreunate cu plumbi pentru a pescui sardele, iar ea îi ajuta să le strângă când le ridicau pe mal. După aceea, împingea cotiga înapoi la Nobori-cho și vindea pește din ușă în ușă. Câștiga doar atât cât să-și cumpere mâncare.

După doi ani, și-a găsit o slujbă potrivită nevoii ei de odihnă ocazională, deoarece, între anumite limite, își putea organiza singură programul de lucru: colecta banii din livrările cotidianului local din Hiroshima, *Chugoku Shimbun*. Nakamura-san trebuia să acopere o suprafață întinsă, și adesea clienții nu erau acasă sau nu-i puteau plăti pe loc, așa că trebuia să revină din nou și din nou. Slujba aceasta îi aducea aproximativ douăzeci de dolari

pe lună. Zilnic, puterea voinței și oboseala păreau să se lupte între ele, fără ca vreuna să câștige în mod clar.

* * *

ÎN 1951, după ani de corvoadă, norocul lui Nakamura-san, soarta ei (care trebuia acceptată), a fost de a deveni eligibilă pentru a se muta într-o locuință mai bună. Cu doi ani în urmă, Floyd W. Schmoe, profesor quaker de dendrologie la Universitatea din Washington, mânat, se pare, de nevoia de ispășire și reconciliere, venise în Hiroshima, recrutase o echipă de dulgheri și, muncind alături de ei, începuse să ridice case în stil japonez pentru victimele bombei atomice; în total, echipa lui a construit douăzeci și una de locuințe. Nakamura-san a avut norocul să fie repartizată într-una dintre acele case. Japonezii își măsoară locuințele prin multipli ai rogojinii *tsubo*, care acoperă podelele și are suprafața de trei metri pătrați, iar casele doctorului Shum-o, așa cum îl numeau cei din Hiroshima, aveau două încăperi de câte șase rogojini fiecare. Acela a fost un important pas înainte pentru familia Nakamura. Casa mirosea a lemn nou și rogojini curate. Chiria, care se plătea municipalității, echivala cu un dolar pe lună.

În ciuda sărăciei familiei, copiii păreau să crească normal. Yaeko și Myeko, cele două fiice, erau anemice, dar deocamdată toți scăpaseră de complicațiile mai serioase de care sufereau atâția hibakusha tineri. Yaeko, acum în vârstă de paisprezece ani, și Myeko, de unsprezece ani, erau la gimnaziu. Toshio trebuia să-și plătească liceul, așa încât a început să livreze ziare în locurile de unde colecta bani mama lui. Zonele acelea erau destul de îndepărtate de casa cea nouă, și ei trebuiau să facă naveta cu tramvaiul, dis-de-dimineată.

Pentru o vreme, casa veche din Nobori-cho a rămas pustie, însă, în paralel cu colectarea banilor de ziare, Nakamura-san a transformat-o într-o prăvălie stradală pentru copii, unde vindea cartofi dulci, pe care-i cocea, *dagashi* (bombonele și prăjiturele din orez) și jucărioare ieftine, pe care le cumpăra angro.

Printre abonații de la care colecta bani pentru ziar se număra compania Suyama Chemical, care producea granule de naftalină, comercializate sub denumirea de Paragen. O prietenă de-a ei lucra acolo și, într-o zi, i-a sugerat să se alătore companiei în secția de ambalare. Nakamura-san a aflat că

patronul era un bărbat milos, care nu împărtășea prejudecățile multor angajați împotriva hibakusha; printre cele douăzeci de lucrătoare de la ambalare se aflau și câteva hibakusha. Nakamura-san a obiectat, explicând că nu putea munci mai mult de câteva zile consecutiv, totuși prietena ei a convins-o că domnul Suyama va înțelege acest lucru.

În scurt timp, Nakamura a început lucrul. Îmbrăcate în uniforme companiei, femeile stăteau în picioare, aplecate de o parte și de cealaltă a benzilor rulante, și ambalau cât puteau de repede în celofan cele două tipuri de Paragen. Naftalina avea un miros amețitor și provoca lăcrimarea ochilor. Substanța ei de bază, pulberea de paradiclorbenzen, era comprimată în tablete de naftalină și în bile de dimensiunile unor portocale mici, care erau atârinate în toaletele în stil japonez, unde izul lor pseudo-medicinal compensa neplăcerea pricinuită de lipsa apei curente.

Ca începătoare, Nakamura-san a fost plătită cu o sută șaptezeci de yeni – ceva mai puțin de cincizeci de cenți – pe zi. La început, munca o zăpăcea, o obosea și o îmbolnăvea. Șefa ei era îngrijorată de paloarea lui Nakamura-san, care a fost nevoită să-și ia multe zile libere. Treptat, însă, s-a obișnuit cu fabrica. Și-a făcut prietene. Atmosfera era de familie. Salariul i-a fost mărit. În cele două pauze de câte zece minute, dimineața și după-amiaza, când benzile rulante se opreau, femeile flecăreau, bârfind și râzând, iar ea li s-a alăturat. Se părea că în firea ei existase tot timpul un sâmbure de bună dispoziție, care-i alimentase probabil lupta îndelungată împotriva oboselii și a letargiei cauzate de bomba atomică, ceva mai entuziast și mai însuflețitor decât simpla resemnare de tip „*Shikata ga-nai*” Celelalte femei au îndrăgit-o; în mod constant, ea le făcea mici favoruri. Au început să-i spună cu afecțiune *Oba-san* (aproximativ, „mătușica”).

A lucrat treisprezece ani pentru Suyama. Deși, din când în când, energia ei trebuia să-și plătească tributul sindromului bombei atomice, experiențele teribile din ziua aceea a anului 1945 au părut să-i dispară treptat din prim-planul minții.

* * *

INCIDENTUL *LUCKY DRAGON* No. 5 a avut loc în 1954, în anul după ce Nakamura-san începuse să lucreze pentru Suyama Chemical. În atmosfera încinsă de revoltă care a urmat în toată țara, problema îngrijirii

medicale adecvate pentru victimele bombelor din Hiroshima și Nagasaki a devenit până la urmă un subiect politic. Din 1946, bombardarea Hiroshimei fusese amintită aproape anual printr-un miting memorial pentru pace, ținut într-un parc pe care urbanistii îl concepuseră în timpul reconstruirii orașului drept centru de comemorare. Pe 6 august 1955, delegați din toată lumea s-au adunat acolo pentru prima Conferință mondială împotriva bombelor atomice și cu hidrogen. În a doua zi a Conferinței, mai mulți hibakusha înlăcrimați au depus mărturie despre indiferența cu care guvernul le tratase soarta. Partidele politice japoneze au îmbrățișat prompt cauza, și, în anul 1957, Dieta a votat Legea privind asistența medicală acordată victimelor bombelor atomice. Legea respectivă și ulterioarele ei completări și modificări defineau patru categorii de cetățeni eligibili pentru asistență: cei care în ziua exploziei bombei se aflaseră pe teritoriul orașului, cei care în primele paisprezece zile după explozie intraseră într-o rază de doi kilometri de epicentru, cei care intraseră în contact fizic cu victimele bombei, prin administrarea primului ajutor sau îndepărtarea cadavrelor lor, și cei care fuseseră embrioni în uterele unor femei ce făceau parte din primele trei categorii. Acești hibakusha aveau dreptul să primească așa-zisele carnete de sănătate, care le asigurau tratament medical gratuit. Alte modificări ale legii au prevăzut alocații lunare pentru victimele care sufereau diverse efecte ulterioare.

Ca mulți hibakusha, Nakamura-san se ținuse departe de toată agitația și, de fapt, ca mulți alți supraviețuitori, nici măcar nu s-a obosit să-și ia carnetul de sănătate în primii doi ani după emiterea lor. Fusese prea săracă pentru a mai continua să frecventeze medici, așa că învățase să se descurce singură, pe cât putea de bine, cu orice boală ar fi afectat-o. În plus, împărtășea cu alți supraviețuitori suspiciunea referitoare la motivații ascunse ale politicienilor care participau la ceremoniile și conferințele anuale.

După absolvirea liceului, fiul ei, Toshio, a început să lucreze în divizia autobuze a Căilor ferate japoneze. A făcut parte din birourile administrative și, inițial, a lucrat la orarele trenurilor, iar ulterior în departamentul de contabilitate. La vârsta de douăzeci și cinci de ani, i-a fost mijlocită căsătoria, prin intermediul unei rude care cunoștea familia miresei. Toshio a construit o anexă la „casa Shum-o”, s-a mutat acolo și a început să contribuie la susținerea mamei sale. I-a făcut cadou o mașină de cusut nouă.

Cea mai mare dintre fiice, Yaeko, a plecat din Hiroshima la vârsta de cincisprezece ani, imediat după absolvirea gimnaziului, pentru a ajuta o mătușă bolnavă care avea un *ryokan*, un han în stil japonez. După o vreme, s-a îndrăgostit de un client regulat al restaurantului și s-a măritat din dragoste.

După absolvirea liceului, Myeko, fata cea mai predispusă la sindromul bombei atomice, a devenit dactilografă expertă și a început să predea în școli de dactilografie. După un timp, i-a fost intermediată o căsătorie.

La fel ca mama lor, cei trei copii au evitat propaganda pro-*hibakusha* și antinucleară.

* * *

ÎN 1966, la vârsta de cincizeci și cinci de ani, Nakamura-san a ieșit la pensie de la Suyama Chemical. La momentul respectiv, avea un salariu lunar de treizeci de mii de yeni (aproximativ optzeci și cinci de dolari). Copiii nu mai depindeau de ea, iar Toshio era pregătit să-și asume responsabilitățile filiale pentru mama lui vârstnică. Ea se simțea bine, se odihnea când era nevoie și nu avea grija asistenței medicale, pentru că-și luase până la urmă Carnetul de sănătate nr. 1023993. Era momentul să se bucure de viață. Din plăcerea de a dăru, a început să brodeze și să croiască haine pentru păpușile tradiționale *kimekomi* considerate aducătoare de noroc. Îmbrăcată într-un *chimon* strălucitor, se ducea săptămânal să danseze la Grupul de studiu al muzicii populare japoneze. Cu mișcări prestabilite și gesturi expresive, ridicându-și uneori faldurile lungi ale mânecilor *chimon*oului și ținându-și mândru capul, ea dansa, parcă plutind, alături de alte treizeci de femei, după un cântec de sărbătorire a intrării într-o casă:

Fie ca familia să-ți prospere
Pentru o mie de generații,
Pentru opt mii de generații.

După un an de la pensionare, Nakamura-san a fost invitată de organizația Asociația familiilor îndoliate la o călătorie cu trenul, alături de o sută de văduve de război, la templul Yasukuni din Tokio. Înființat în 1869, sălașul acela sfânt era dedicat sufletelor tuturor japonezilor care muriseră în

războaie împotriva unor puteri străine și reprezenta un simbol național, similar faimosului cimitir american Arlington – cu deosebirea că aici erauenerate sufletele, nu trupurile. Mulți japonezi considerau templul un focar al militarismului național care încă mocnea, însă Nakamura-san, care nu primise cenușa soțului ei și păstrase credința că el se va întoarce acasă într-o bună zi, a ignorat aspectul respectiv. Excursia a derutat-o. În afara celor o sută de văduve din Hiroshima, pe domeniile templului se aflau mulțimi uriașe de femei sosite din alte localități. I-a fost imposibil să simtă prezența soțului mort și s-a întors acasă cu sufletul tulburat.

* * *

JAPONIA PROSPERA. Situația economică a familiei Nakamura continua să fie destul de strâmtorată. Toshio trebuia să lucreze ore suplimentare, dar dificultățile teribile din trecut păreau să fie tot mai îndepărtate. În 1975, una dintre legile care oferea asistență pentru hibakusha a fost modificată, și Nakamura-san a început să primească lunar o așa-zisă alocație de sănătate în valoare de șase mii de yeni (pe atunci aproximativ douăzeci de dolari); treptat, suma respectivă a fost dublată. De asemenea, pentru anii lucrați la Suyama, ea primea o pensie lunară de douăzeci de mii de yeni (aproximativ șaiszeci și cinci de dolari) și, timp de câțiva ani, primise pensia de văduvă de război de alți douăzeci de mii de yeni pe lună. În urma avântului economic, prețurile crescuseră mult (în câțiva ani, Tokio avea să devină cel mai scump oraș din lume), însă Toshio a izbutit să cumpere un automobil Mitsubishi mic și, ocazional, se scula înainte de crăpatul zorilor și mergea două ore cu trenul pentru a juca golf cu asociații de afaceri. Soțul lui Yaeko conducea un magazin pentru vânzări și service de aparate de aer condiționat și radiatoare, iar soțul lui Myeko avea un stand de ziare și magazin de dulciuri în apropierea gării;

În fiecare an, în luna mai, în preajma aniversării împăratului, când arborii de pe Bulevardul Păcii se mândreau cu frunzișul cel mai spectaculos și rondurile de azalee erau înflorite, în Hiroshima se ținea un festival horticol. Standuri pentru divertisment se înșiruiau pe bulevard, unde defilau parade cu care alegorice, formații de muzicanți și mii de participanți. La patruzeci de ani de la explozia bombei atomice, Nakamura-san a evoluat alături de femeile din asociația ei de dansuri folclorice, câte șase dansatoare în fiecare

dintre cele șaizeci de rânduri. Au dansat pe muzica lui *Oiwai-Ondo* un cântec de fericire, ridicând brațele în gesturi de veselie și bătând din palme de trei ori:

Brazi verzi, cocori și țestoase...
Trebuie să-ți povestești greutățile
Și să râzi de două ori.

Bomba explodase cu patru decenii în urmă. Cât de mult părea că trecuse de atunci!

În ziua aceea, soarele strălucea orbitor. Pașii mășurați și ridicarea permanentă a brațelor ore la rând erau obositoare. Pe la mijlocul amiezii, pe Nakamura-san a apucat-o brusc amețeala, după care, spre marea ei stânjeneală, a văzut că era purtată pe brațe, deși implora să fie lăsată jos, spre o ambulanță. La spital, a spus că se simțea bine; nu dorea decât să plece acasă. A fost lăsată să plece.

DOCTORUL TERUFUMI SASAKI

AMINTIREA ZILELOR și nopților înfiorătoare ce au urmat imediat după explozie continua să-l răscolească pe doctorul Terufumi Sasaki – amintiri de care avea să se străduiască toată viața să se distanțeze. Pe lângă îndatoririle lui de chirurg în spitalul Crucii Roșii, acum trebuia să-și petreacă toate zilele de joi la Universitatea din Hiroshima, în capătul opus al orașului, unde lucra la teza de doctorat privind tuberculoza apendicelui. După cum se obișnuia în Japonia, i se îngăduise să înceapă practicarea profesiei imediat după absolvirea facultății de medicină. Majoritatea rezidenților tineri aveau nevoie de cinci ani de studii suplimentare pentru a obține diploma de doctor în medicină; din diverse motive, doctorul Sasaki a avut nevoie de zece ani.

Pe toată durata anului aceuia, el a făcut naveta din micuța așezare Mukaihara, unde locuia mama lui, mergând cam o oră cu trenul. Familia sa era avută, și de-a lungul anilor s-a dovedit (așa cum s-a întâmplat de altfel cu mulți medici japonezi) că banii, în numerar sau credit, au fost medicamentul cel mai eficient pentru orice l-ar fi afectat; cu cât mai mulți, cu atât mai bine. Bunicul lui fusese moșier și achiziționase terenuri

muntoase întinse, acoperite cu păduri valoroase. Tatăl lui, decedat între timp, fusese medic și câștigase bani frumoși în clinica sa privată. În timpul perioadei agitate, de foamete și delictе, care a urmat exploziei bombei atomice, hoții au pătruns în cele două depozite fortificate de lângă casa mamei lui și au furat multe obiecte prețioase, printre care o casetă lăcuită primită de bunicul doctorului de la împărat, o casetă străveche pentru pensule de scris și xilografie și tabloul clasic al unui tigrу, care valora zece milioane de yeni (peste douăzeci și cinci de mii de dolari).

Căsătoria îi mergea bine. Fusese capabil să aleagă fără să se grăbească, deoarece în Mukaihara nu existau chiar așa de mulți tineri eligibili. Îl căutaseră numeroși mijlocitori de căsătorii, iar doctorul Sasaki le examinase pe îndelete propunerile. Tatăl unei potențiale mirese îl primise pe intermediarul lui, dar refuzase alianța. Poate că asta se datorase faptului că Terufumi Sasaki avea reputația unui tânăr frivol, un „aventurier” spuneau unii, și poate că tatăl respectiv știuse de asemenea despre tratarea ilegală a pacienților în Mukaihara, după ce venea de la slujba din spitalul Crucii Roșii. Bineînțeles, era la fel de posibil ca tatăl acela să fi fost foarte precaut; despre el se spunea nu numai că urma preceptul japonez „Cercetează cu atenție un pod vechi înainte de a-l traversa”, ci că nici nu traversa podul după ce-l cercetase. Doctorul Sasaki, care nu avusese niciodată parte de un asemenea refuz, decisese că aceea era fata care-i trebuia și, cu ajutorul a doi mijlocitori insistenți, izbutise până la urmă să-l cucerească pe părintele precaut. După numai câteva luni de căsnicie, bărbatul află rapid că soția lui era mai înțeleaptă și mai practică decât el.

* * *

ÎN URMĂTORII cinci ani, o mare parte din activitatea de chirurg a doctorului Sasaki la spitalul Crucii Roșii a constatat în îndepărtarea cicatricelor cheloide: excrescențe urâte și groase, cu textură cauciucată, de un roșu-arămiu precum crabii, care provocau prurit și se formau frecvent peste arsurile grave suferite de hibakusha, mai ales la cei care fuseseră expuși la temperaturile foarte mari degajate de bombă pe o rază de doi kilometri în jurul epicentrului. În tratarea cheloidelor, doctorul Sasaki și colegii lui băjbâiau în beznă, fiindcă nu dispuneau de literatură de specialitate demnă de încredere care să-i călăuzească. Ei au constatat că,

după îndepărtare, cicatricile bulboase se refăceau adesea. Dacă nu erau îngrijite, unele se infectau, iar altele cauzau contracția mușchilor de dedesubt. În cele din urmă, medicii au ajuns la concluzia reticentă că ar fi fost mai bine dacă n-ar fi operat multe cheloide. Cu timpul, cicatricile manifestau tendința de a se micșora de la sine, și după aceea puteau fi mai ușor excizate sau lăsate în pace.

* * *

ÎN 1951, doctorul Sasaki a decis să nu mai lucreze pentru spitalul care îi trezea amintiri sinistre și să-și deschidă o clinică privată în Mukaihara, așa cum făcuse tatăl lui. Era un individ ambițios. Avusese un frate mai mare, care, potrivit tradiției din familiile japoneze de medici, trebuia să preia afacerea tatălui; al doilea fiu trebuia să-și caute singur calea și, în 1939, îndemnat de propaganda epocii de a-și găsi norocul pe vastele întinderi nedezvoltate ale Chinei, Terufumi Sasaki plecase să studieze la Universitatea de Medicină Orientală din Tsingtao. După absolvire, s-a întors în Hiroshima, cu puțin înainte de explozia bombei atomice. Fratele lui fusese ucis în război, așa încât calea îi era liberă nu numai pentru a începe să practice în localitatea tatălui său, ci și pentru a părăsi Hiroshima și, astfel, de a nu mai fi hibakusha. În următoarele patru decenii, el n-a povestit niciodată, nimănui, despre orele și zilele de după bombardament.

Întrucât bunicul lui depusese sume importante în Banca Hiroshima, doctorul Sasaki a mers acolo încrezător că va putea obține un împrumut mare, care să-l ajute să-și deschidă clinica. Banca a fost însă de părere că într-o așezare așa de mică o asemenea afacere ar putea eșua, și i-a limitat creditul la trei sute de mii de yeni (pe atunci mai puțin de o mie de dolari). De aceea, doctorul Sasaki a început să-și trateze pacienții în casa socrilor săi. A făcut operații simple – apendicite, ulcere gastrice, fracturi deschise –, dar în același timp, în mod destul de îndrăzneț, a practicat în toate domeniile medicinei, mai puțin în ginecologie și obstetrică. S-a descurcat surprinzător de bine. În scurt timp, a avut aproape o sută de pacienți pe zi, dintre care unii veneau de la distanțe considerabile. Banca i-a observat succesul și limita creditului i-a crescut la un milion de yeni.

În 1954, el a construit în curtea socrilor o clădire adecvată pentru o clinică: cu etaj, cu nouăsprezece paturi pentru internări și o suprafață totală

de două sute optzeci de rogojini. A finanțat clădirea printr-un împrumut de trei sute de mii de yen de la bancă și prin vânzarea de cherestea de pe terenurile moștenite de la bunicul lui. În noua clinică, cu un personal de cinci infirmiere și trei care se calificau la locul de muncă, lucrând el însuși fără întrerupere șase zile pe săptămână, de la 8:30 dimineața, până la 18 seara, doctorul Sasaki a continuat să prospere.

* * *

MEDICII DIN HIROSHIMA au descoperit destul de devreme că existau consecințe ale bombei atomice mult mai grave decât rănilor traumatice și cicatricile cheloide care fuseseră atât de vizibile în primele zile. Simptomele violente ale bolii de iradiere primare au dispărut cu timpul la majoritatea pacienților, dar, în scurt timp, a devenit clar că hibakusha erau pasibili de sechele mai profunde și mult mai periculoase, cauzate de dozele enorme de radiații pe care le primiseră în urma exploziei. Mai presus de orice, în 1950 a fost evident că numărul cazurilor de leucemie în rândul hibakusha era mult peste cel normal; o incidență a leucemiei de 10–50 de ori mai mare decât cea obișnuită s-a raportat printre cei expuși pe o rază de un kilometru de la epicentru. De-a lungul anilor, apariția de „pete purpurii”, hemoragiile punctiforme simptomatice pentru leucemie, a ajuns să fie privită cu groază de hibakusha. Ulterior, alte forme de cancer, cu o perioadă de latență mai lungă, au apărut în proporție mai mare decât cele uzuale: carcinoame pe glanda tiroidă, plămâni, sâni, glandele salivare, stomac, ficat, traiecul urinar și organele reproducătoare masculine și feminine. Unii supraviețuitori – chiar copii – au fost afectați de așa-numita „cataractă a bombei atomice”. Unii copii expuși au rămas pitici, și o constatare dintre cele mai șocante a fost aceea că unii copii, care la momentul exploziei se găseau sub formă de fetuși în uterele mamelor, s-au născut cu capete mai mici decât normal. Întrucât se știa că radiațiile afectau genele animalelor de laborator, printre mulți hibakusha s-a răspândit temerea că urmașii supraviețuitorilor puteau fi mutanți. (Abia spre sfârșitul anilor 1960, analizele de laborator au arătat într-adevăr unele aberații cromozomiale la supraviețuitorii din Hiroshima și Nagasaki, și va mai dura bineînțeles mult pentru a spune dacă urmașii lor vor fi sau nu afectați în vreun fel.) Au existat boli, mai puțin letale decât cancerul, pe care mulți medici – și

majoritatea bolnavilor – le-au considerat un efect al expunerii la explozia bombei: unele tipuri de anemii, disfuncții hepatice, probleme sexuale, tulburări endocrine, îmbătrânire accelerată și starea generală de slăbiciune de care se plângeau atât de mulți, care era incontestabilă, deși nu era tocmai o boală.

Doctorul Sasaki, care nu suferise decât de starea aceea de epuizare generală, aproape că n-a băgat în seamă constatările respective. Nu le-a urmărit îndeaproape în publicațiile medicale. În localitatea lui dintre dealuri, el a tratat puțini hibakusha. A trăit izolat în timpul prezent.

* * *

ÎN ANUL 1963, dorind să se pună la punct cu ultimele descoperiri din domeniul anesteziei, doctorul Sasaki s-a dus la spitalul Crucii Roșii din Yokohama, pentru o informare ținută de directorul general, doctorul Tatsutaro Hattori. Ca fost șef al secției de chirurgie a spitalului din Hiroshima, doctorul Hattori fusese superiorul doctorului Sasaki; după explozia bombei atomice, avusese de suferit de pe urma bolii de iradiere și se mutase în Yokohama. Doctorul Hattori i-a sugerat doctorului Sasaki să profite de echipamentele ultramoderne din spital și să-și facă un consult medical amănunțit. Tomografia pieptului său a arătat o umbră în plămânul stâng. Doctorul Sasaki era fumător. Fără să-i amintească ceea ce se știa despre incidența cancerului pulmonar la hibakusha, poate presupunând că doctorul Sasaki cunoștea datele respective, doctorul Hattori i-a recomandat o biopsie. Când s-a trezit din anestezie, doctorul Sasaki a aflat că-i fusese extirpat plămânul stâng.

La câteva ore după operație, o ligatură a unui vas sangvin din cavitatea pulmonară a cedat, și doctorul Sasaki a suferit hemoragii grave aproape o săptămână. Într-o zi, către sfârșitul perioadei respective, în timp ce continua să tușească cu sânge și să slăbească îngrijorător, în jurul lui s-au adunat mai multe persoane ca la un priveghi: soția lui, doctorul Hattori, asistenta-șefa a spitalului și câteva infirmiere. El le-a mulțumit, și-a luat rămas-bun de la soție și a murit.

Sau cel puțin așa a crezut... După un timp, și-a recăpătat cunoștința și a constatat că începea să se însănătoșească.

* * *

ODATĂ CU înaintarea în vârstă, doctorul Sasaki a ajuns să considere acel episod ca fiind experiența cea mai importantă a vieții sale, chiar mai importantă decât explozia bombei atomice. Obsedat de singurătatea pe care o simțise atunci când crezuse că murea, el s-a străduit acum din răspuțeri să se apropie mai mult de soție și de copii: doi băieți și două fete. O mătușă l-a consternat într-o zi, spunându-i:

— Ești norocos, Terufumi. La urma urmelor, *i wa jinjutsu* („medicina este arta compasiunii”).

Până atunci, el nu se gândise niciodată la sensul acestei expresii, care le este repetată studenților japonezi la medicină. A decis ca pe viitor să fie calm și echilibrat, și să facă tot ce putea pentru toți pacienții lui. Să încerce să fie bun cu oameni pe care-i detesta. Să renunțe la vânătoare și la mah-jongg. Soția lui a zis:

— Ai ajuns la maturitate după vârsta de patruzeci de ani. Eu am atins-o pe când aveam douăzeci de ani.

Doctorul Sasaki nu a renunțat la țigări.

* * *

ÎN 1972, soția doctorului Sasaki a murit de cancer mamar; a fost a treia criză majoră din viața bărbatului. El a dobândit acum alt soi de singurătate, asociată morții, însă permanentă și intensă. S-a dedicat mai neobosit ca niciodată muncii sale.

Decesul soției și apropierea propriei lui morți, pe lângă constatarea că nu mai era tânăr, l-au făcut să se gândească la bătrâni și a decis să construiască o clinică nouă și mai mare, în care să practice geriatria. Această ramură a „artei compasiunii” atrăgea unii dintre cei mai capabili medici japonezi – în plus, era și foarte lucrativă. Așa cum le-a explicat prietenilor săi, care credeau că s-a întins mai mult decât îi era plapuma, toți cei trecuți de șaizeci de ani suferă de dureri, toți cei de vârsta respectivă au nevoie de masaje, termoterapie, acupunctură, moxa și cuvinte de mângâiere din partea unui medic prietenos, și de aceea aveau să vină cu zecile.

Până în 1977, linia de credit a doctorului Sasaki la Banca Hiroshima crescuse impresionant, așa că i-a fost acordat un împrumut de nouăsprezece

milioane de yeni (aproximativ optzeci de mii de dolari). Cu banii respectivi, el a ridicat pe un teren de la marginea oraşului o clădire din beton impozantă, cu trei etaje, cu nouăsprezece paturi pentru internări şi cu facilităţi spaţioase pentru recuperare, plus un apartament splendid pentru el însuşi. A angajat trei acupunctori, trei terapeuţi, opt infirmiere şi cincisprezece paramedici şi personal de întreţinere. Cei doi fii ai lui, Yoshihisa şi Ryuji, ambii medici, veneau să-l ajute în perioadele foarte aglomerate.

Doctorul Sasaki a avut dreptate în privinţa afluenţei de pacienţi. Lucra din nou între orele 8:30 şi 18, câte şase zile pe săptămână, şi consulta în medie câte două sute cincizeci de pacienţi pe zi. Unii veneau din oraşe foarte îndepărtate ca Ondo, Kure şi Akitsu, aflate pe coastă, iar alţii din sate din toată prefectura. Profitând de deducerile uriaşe de impozit la care aveau dreptul medicii japonezi, el a economisit sume importante şi, pe măsură ce şi-a achitat împrumutul, banca a continuat să-i mărească linia de credit. A avut apoi ideea construirii unui cămin pentru bătrâni, care ar fi costat două sute de milioane de yeni, însă pentru proiectul acela îi trebuia aprobarea Asociaţiei Medicilor din districtul Takata. A înaintat planul, dar i-a fost respins. La scurt timp după aceea, un membru de vază al asociaţiei respective a construit în oraşul Yoshida un cămin exact aşa cum propusese doctorul Sasaki.

Înţelegând că cele mai importante trei plăceri ale pacienţilor vârstnici erau vizitele familiei, mâncarea bună şi relaxarea din timpul băii, doctorul Sasaki a folosit împrumuturile de la bancă pentru a construi o baie de lux pe locul fostei lui clinici. În mod oficial, aceasta era destinată pacienţilor, însă putea fi frecventată de orice amator, la preţuri mai mari decât cele percepute în băile publice obişnuite; la urma urmelor, toate căzile de aici erau din marmură. Pentru întreţinerea ei se cheltuia lunar o jumătate de milion de yeni (sumă deductibilă).

În fiecare dimineaţă, doctorul Sasaki se întâlnea cu tot personalul clinicii. El avea o prelegere favorită: „Nu lucraţi în primul rând pentru bani; mai întâi, faceţi-vă datoria faţă de pacienţi, şi banii vor sosi după aceea de la sine. Viaţa ne este scurtă şi nu trăim de două ori. Vârtejul ridică frunzele şi le roteşte, însă apoi le dă drumul şi rămân să putrezească în morman.”

În acelaşi timp, mormanul doctorului Sasaki a crescut întruna. Şi-a făcut o asigurare pe viaţă de o sută de milioane de yeni, apoi o asigurare de

malpraxis de trei sute de milioane de yen. Conducea un automobil BMW alb. Vaze rare stăteau pe servantele din livingul lui. În ciuda nivelului uriaș al cheltuielilor deductibile acordat medicilor japonezi, el ajunsese să fie plătitorul celui mai mare impozit pe venit din districtul Takata (cu o populație de 37.000 de locuitori); impozitul lui se număra printre primele zece ca valoare din toată prefectura Hiroshima (douăsprezece orașe și șaiszeci și opt de așezări cuprinse în cincisprezece districte, cu o populație de 2.700.000 de locuitori).

A avut după aceea altă idee: să foreze lângă clinica lui, în căutare de apă subterană fierbinte, cu care să alimenteze băi termale. A angajat Compania de Inginerie Geologică din Tokio pentru prospectare și a fost asigurat că dacă va foră la adâncimea de 800 de metri, va obține 60–100 de litri/minut de apă cu temperatura între 26 și 30°C. Doctorul Sasaki dorea să construiască un complex de băi termale și a calculat că ar fi putut asigura apă fierbinte pentru trei hoteluri. A început lucrările în luna iunie 1985.

* * *

MEDICII DIN HIROSHIMA au început să-l considere cumva bizar pe doctorul Sasaki. Nu era atras, ca ei, de înalta societate exclusivistă a asociațiilor medicale, ci se ocupa de acțiuni ca sponsorizarea, în Mukaihara, a competițiilor de *geeto boom*, un sport japonez similar crochetului; adesea, purta o cravată – care-l costa cinci mii de yen (douăzeci de dolari) – pe care era brodată traducerea în engleză a sportului respectiv: *Gate Ball*. Cu excepția muncii din clinică, principala lui plăcere era să viziteze ocazional Hiroshima, să comande mâncare chinezească în restaurantul din Grand Hotel și să-și aprindă la sfârșitul mesei o țigară de foi marca Mild Seven, pe al cărei pachet, alături de brandul scris în engleză, figura un avertisment politicos în japoneză: „Pentru sănătatea noastră, aveți grijă să nu fumați prea mult.”

El putea accepta acum Hiroshima, deoarece din pustiul ruinat în 1945 se ridicase un fenix strălucitor: un oraș remarcabil de frumos cu peste un milion de locuitori – doar unul din zece era hibakusha –, cu clădiri înalte și modeme pe bulevarde largi, mărginite de arbori, ticsite de automobile japoneze nou-nouțe, un oraș de aspiranți și sibariți, cu 753 de librării și 2356 de baruri. Chiar dacă amintirile îl mai răscoleau, doctorul Sasaki

izbutise să-și accepte singurul regret amar: că în abatorul din spitalul Crucii Roșii, în primele zile de după explozia bombei atomice, nu fusese posibil, dincolo de un anumit punct, să afle identitățile cadavrelor care fuseseră incinerate în masă, astfel încât suflete anonime puteau încă, după atâția ani, să mai bântuie pe acolo, ignorate și nemulțumite.

PĂRINTELE WILHELM KLEINSORGE

INTERNAT DIN NOU în spitalul din Tokio, părintele Kleinsorge a suferit de febră, diaree, răni care nu se mai vindecau, valori extrem de fluctuante ale numărului de leucocite și epuizare totală. Pentru restul vieții, el avea să fie un caz clasic al acelei forme vagi, la limită, de boală de iradiere cauzată de bomba atomică, în care corpul uman prezenta o mulțime de simptome, dintre care puține puteau fi atribuite radiațiilor, dar multe apăreau la hibakusha în diverse grade și combinații, atât de frecvent, încât erau puse de unii medici și de aproape toți pacienții pe seama bombei.

Părintele Kleinsorge a dus această viață de chin cu un spirit altruist ieșit din comun. După externarea din spital, el s-a întors la micuța capelă din Noborimachi la construirea căreia ajutase și unde și-a continuat viața pastorală generoasă.

În 1948, a fost numit paroh al unei biserici mult mai mari, Misasa, din altă parte a orașului. În Hiroshima nu existau deocamdată multe clădiri înalte, și vecinii au numit biserica: „Palatul Misasa”. Bisericii îi era atașat un schit de maici al ordinului francez Ajutoarele Sufletelor din Purgatoriu și, pe lângă îndatoririle părintelui Kleinsorge de a conduce liturghiile, a primi spovedaniile și a preda cursuri de Biblie, el a organizat perioade de opt zile de reclusiune pentru novicele și măicuțele din schit; ele primeau cuminecătura și erau îndrumate zilnic de paroh, dar trebuiau să mențină tăcerea absolută. Părintele Kleinsorge a continuat să-i viziteze pe Sasaki-san și pe alți hibakusha bolnavi și răniți, ba chiar a jucat și rolul de babysitter pentru mame tinere. Adesea se ducea la sanatoriul din Saijyo, mergând o oră cu trenul din oraș, pentru a aduce alinare pacienților tuberculoși.

Părintele Kleinsorge a mai fost internat de două ori, pentru perioade scurte, în spitalul din Tokio. Colegii lui iezuiți germani considerau că era preocupat prea mult de alții și prea puțin de propria lui persoană. Dincolo

de încăpățânarea față de perceperea misiunii sale, el adoptase spiritul japonez de *enryo*: detașarea de sine și punerea pe primul loc a dorințelor altora. Colegii erau îngrijorați că gesturile de bunătate față de alții îl puteau omorî literalmente; era prea *rücksichtsvoll*, spuneau ei, prea „grijuliu”. Când primea pachete cu delicatese de la rudele din Germania le dăruia pe toate. Când a primit penicilină de la un medic american a dat-o enoriașilor care erau la fel de bolnavi ca și el. (Printre multele lui afecțiuni se număra și sifilisul, de care se părea că se îmbolnăvisese în urma transfuziilor primite în cursul internărilor în spital; în cele din urmă, s-a vindecat.) Ținea lecții despre catehism, deși avea febră mare. După ce revenea dintr-o lungă călătorie de vizite pastorale, menajera din Misasa îl vedea prăbușit pe treptele casei lui parohiale, cu capul plecat, într-o poziție de înfrângere absolută, în ziua următoare el pornea din nou la drum.

Treptat, după ani de muncă permanentă, părintele Kleinsorge și-a cules recolta modestă: aproape patru sute de botezuri și vreo patruzeci de căsătorii.

* * *

PĂRINTELE KLEINSORGE îi iubea pe japonezi și modurile lor de viață. Unul dintre colegii lui germani, părintele Berzikofer, a spus în glumă că era însurat cu Japonia. La scurt timp după ce s-a mutat la biserica Misasa, părintele Kleinsorge a citit că Dieta adoptase o lege nouă cu privire la naturalizare, care cerea să fi locuit minimum cinci ani în Japonia, să ai peste douăzeci de ani, să fii sănătos mintal și cu caracter integru, să te poți întreține și să accepți să ai cetățenie unică. El s-a grăbit să trimită dovezi că întrunea toate cerințele respective și, după câteva luni de verificări, a fost acceptat. S-a înregistrat drept cetățean japonez sub numele pe care avea să-l poarte de acum înainte: părintele Makoto Takakura.

* * *

TIMP DE câteva luni în primăvara și vara anului 1956, cu sănătatea șubrezindu-i-se constant, părintele Takakura a ocupat un loc vacant temporar într-o parohie mică din districtul Noborimachi. Cu cinci ani în urmă, reverendul Kiyoshi Tanimoto, pe care părintele Takakura îl cunoștea bine, începuse să țină cursuri de Biblie unui grup de fete ale căror chipuri

fuseseră desfigurate de cicatricile cheloide. Ulterior, unele dintre ele fuseseră duse, sub denumirea globală de „Fecioarele din Hiroshima”, în Statele Unite pentru chirurgie plastică. Una dintre ele, Tomoko Nakabayashi, pe care părintele Takakura o convertise la catolicism și o botezase, a murit pe masa de operație din spitalul newyorkez Mount Sinai. Cenușa i-a fost adusă familiei când primul grup de Fecioare s-a întors la Hiroshima în vara anului 1956, iar pe umerii părintelui Takakura a căzut sarcina de a-i oficia funeraliile. În timpul ceremoniei, el a fost pe punctul de a leșina.

La Noborimachi, el a început să pregătească pentru convertire o mamă și două fiice din bogata și cultivată familie Naganishi. Indiferent dacă avea sau nu febră, părintele Takakura mergea în fiecare seară la ele, întotdeauna pe jos. Uneori sosea prea devreme și atunci se plimba pe stradă, prin fața locuinței, apoi suna la ușă exact la ora 19:00. Se examina într-o oglindă de pe hol, își aranja părul și hainele, și intra în living. Preda cursuri biblice o oră, după care familia Naganishi servea ceai și prăjituri și stăteau de vorbă fix până la ora 22:00. În reședința aceea el se simțea ca acasă. Fata mai mică, Hisako, i-a devenit devotată și când, după optsprezece luni, diversele lui simptome s-au înrăutățit atât de mult, încât a trebuit să fie spitalizat, l-a rugat s-o boteze. Părintele Takakura a botezat-o în ajunul internării lui în spitalul Crucii Roșii din Hiroshima, unde avea să rămână un an.

* * *

PRINCIPALA LUI SUFERINȚĂ era o infecție stranie a degetelor, care se umflaseră de puroi și nu se mai vindecau. Avea febră și simptome similare gripei. Numărul leucocitelor era alarmant de scăzut și îl dureau genunchii, mai ales cel stâng, dar și alte articulații. A fost operat la degete, care s-au vindecat încet. A fost tratat pentru leucopenie. Înainte de externare, un oftalmolog a descoperit că avea un început de cataractă cauzată de bomba atomică.

S-a întors la confreria mare din Misasa, dar i-a fost tot mai greu să poarte genul de povară care-i plăcea atât de mult. A început să aibă dureri de spate, care, conform medicilor, se datorau unei pietre la rinichi, pe care a reușit s-o elimine. Afectat de dureri constante și de infecții care erau favorizate de

numărul redus de leucocite, se târa de-a lungul zilelor, forțându-și propriile limite.

În 1961, dioceza i-a îngăduit, ca un act milostiv, să se retragă la o biserică micuță din localitatea rurală Mukaihara – cea în care doctorul Sasaki prospera în clinica sa privată.

* * *

CURTEA BISERICII MUKAIHARA, aflată în vârful unei pante pieptișe care pornea din așezare, cuprindea o capelă mică, cu o masă din lemn de stejar drept altar și cu un spațiu pentru douăzeci de enoriași care să poată îngenunchea, după moda japoneză, pe rogojini tatami; ceva mai sus se găsea o casă parohială mică. Părintele Takakura și-a ales ca dormitor o încăpere pătrată cu latura de numai doi metri și la fel de goală precum chilia unui călugăr; el mânca în altă chilie similară, alăturată, iar bucătăria și baia, care se găseau în continuare, erau odăi întunecoase și friguroase, cam de aceeași mărime. De cealaltă parte a coridorului care străbătea clădirea pe toată lungimea ei se aflau un studio și un dormitor mult mai mare, pe care părintele Takakura, în virtutea naturii sale, îl rezervase pentru musafiri.

Când a sosit acolo, s-a simțit plin de inițiativă și, pornind de la principiul că sufletele necoapte sunt cel mai ușor de prins, le-a cerut constructorilor să mai adauge două odăi capelei și a înființat în ele grădinița Sf. Maria. Așa a început o viață mohorâtă pentru patru catolici: preotul, două măicuțe japoneze care-i învățau pe copii și o bucătăreasă japoneză. Puțini credincioși veneau la biserică; parohia consta din patru familii convertite anterior, în total aproximativ zece enoriași. În unele duminici, nimeni nu venea la liturghie.

După elanul inițial, energia părintelui Takakura s-a stins rapid. În fiecare săptămână, se urca în trenul spre Hiroshima și mergea pentru control la spitalul Crucii Roșii. În gara Hiroshima, lua ceea ce-i plăcea cel mai mult să citească în timpul călătoriilor: mersul trenurilor cu orarele garniturilor care circulau pe insula Honshu. Medicii îi injectau steroizi în articulațiile dureroase și-l tratau pentru simptomele de gripă cronică; o dată, el a anunțat că găsisese pete de sânge pe lenjeria intimă, care, în opinia medicilor, proveneau de la alți calculi renali.

În Mukaihara, el a încercat să treacă cât mai neobservat, să fie cât mai japonez. Uneori purta îmbrăcăminte niponă. Nevrând să lase impresia că ar trăi îmbelșugat, nu cumpăra niciodată carne din piața locală, dar uneori o aducea pe furiș din oraș. Un preot japonez, care-l vizita ocazional, părintele Hasegawa, i-a admirat strădaniile de a-și perfecționa efortul de naturalizare, însă l-a găsit din multe puncte de vedere un german până în măduva oaselor. Când era refuzat într-o privință, avea tendința de a insista cu și mai multă încăpățânare în direcția respectivă, pe când un japonez ar fi căutat cu tact o modalitate de a ocoli subiectul. Părintele Hasegawa a observat că, în timpul spitalizării sale, părintele Takakura respecta cu rigiditate programul orelor de vizită, iar dacă soseau vizitatori în afara intervalului convenit, refuza pur și simplu să-i primească, chiar dacă veniseră de departe. Odată, pe când mânca împreună cu el, părintele Hasegawa a refuzat castronul cu orez pe care i-l oferise, spunând că era sătul. Dar apoi au apărut niște murături delicioase, la care papilele gustative ale japonezului au cerut orez, și a decis să accepte totuși castronul. Părintele Takakura a fost scandalizat (adică, „german”, în ochii musafirului său): Cum putea să mănânce orez *plus* murături, când se simțise prea sătul ca să mănânce orez simplu?

* * *

ÎN PERIOADA ACEEA, părintele Takakura a fost una dintre numeroasele persoane pe care Robert J. Lifton le-a intervievat în documentarea pentru cartea sa: *Death in Life: Survivors of Hiroshima* („Moarte în viață: supraviețuitori din Hiroshima”). Într-una dintre discuții, pastorul a sugerat că el dobândise o identitate mai reală ca hibakusha decât ca japonez.

Dacă cineva îmi spune că este obosit dăru, dacă este hibakusha, îmi transmite un sentiment complet diferit față de cel pe care mi l-ar fi transmis o persoană obișnuită. Nu trebuie să mai explice... El știe toate temerile... toate ispitele de a-ți pierde voința și a fi deprimat... iar apoi de a reîncepe, pentru a vedea dacă îți poți face treaba... Auzirea cuvintelor „*tenno heika*” [Maiestatea Sa, împăratul] de către un japonez diferă foarte mult de auzirea lor de către un occidental – sentimentul din inima unui străin diferă enorm față de

sentimentul din inima unui japonez. Problema este similară pentru cei care au fost victime și cei care n-au fost, atunci când aud despre altă victimă... Odată am întâlnit un bărbat... care a spus „eu am trecut prin explozia unei bombe atomice” și din clipa aceea conversația s-a schimbat. Amândoi ne-am înțeles reciproc sentimentele. N-a mai trebuit adăugat nimic.

* * *

ÎN ANUL 1966, părintele Takakura a trebuit să-și schimbe bucătăreasa. Satsue Yoshiki, în vârstă de treizeci și cinci de ani, recent vindecată de tuberculoză și recent botezată în rit creștin, a fost anunțată să se prezinte pentru un interviu la biserica din Mukaihara. Deoarece i se dăduse numele unui preot japonez, a fost surprinsă când a întâmpinat-o un *gaijin*, un străin, înalt, îmbrăcat în veșminte tradiționale japoneze. Chipul lui rotund și buhăit (din cauza medicamentelor) i s-a părut că seamănă cu cel al unui prunc. Între cei doi s-a stabilit imediat o relație, care avea să se dezvolte în curând într-una de încredere mutuală completă, în care rolul ei părea să fie ambiguu: atât de fiică, cât și de mamă. Neajutorarea crescândă a bărbatului a subjugat-o și l-a îngrijit cu tandrețe. Ca bucătăreasă, era rudimentară și avea un temperament irascibil. Părintele Takakura spusese că va mânca orice, până și tăitei japonezi, însă era pretențios cu ea în privința mâncării lui, așa cum nu mai fusese vreodată cu altcineva. Odată i-a povestit despre cartofii copti pe care-i gătea mama sa, iar ea a încercat să-i pregătească, dar el a strâmbat din nas, spunând:

— Țștia nu-s ca ai mamei.

Îi plăceau crevetele prăjite, pe care le mânca de câte ori mergea la control în Hiroshima. Yoshiki-san a încercat să reproducă rețeta, însă el a certat-o:

— Le-ai ars!

Femeia stătea în picioare lângă el în mica sufragerie, cu mâinile la spate, strângând atât de tare canatul ușii, încât cu timpul i-a cojit vopseaua. Cu toate acestea, părintele Takakura o lăuda, i se destăinuia, glumea cu ea și-și cerea iertare când își ieșea din fire. Dincolo de imperfecțiunile pe care le atribuia durerilor, ea îl considera un om blând, neprihănit, răbdător, amabil, amuzant și care iubea mult oamenii.

Spre sfârșitul primăverii, nu mult după venirea lui Yoshiki-san, vrăbiile au coborât pe un curmal japonez din fața ferestrei părintelui Takakura. El a bătut din palme ca să le alunge, și, la scurt timp, pe palme i-au apărut petele purpurii atât de detestate de hibakusha. Medicii din Hiroshima au clătinat din cap. Cine putea ști ce erau? Păreau echimoze, însă analizele lui de sânge nu sugerau leucemia. Bărbatul avea hemoragii ușoare pe traiecul urinar.

— Dacă o să le am și în creier? a întrebat el odată.

Articulațiile continuau să-l doară. Avea disfuncție hepatică, hipertensiune arterială, dureri de spate și de piept. O electrocardiogramă a descoperit o anomalie. A primit medicamente care să reducă riscul unei insuficiențe coronariene și să-i scadă tensiunea. I s-au dat steroizi, hormoni și un medicament antidiabetic.

— Înghit mai multe pastile decât mâncare, i-a spus lui Yoshiki-san.

În 1971, a fost spitalizat pentru o operație, pentru a vedea dacă avea cancer la ficat; rezultatul a fost negativ.

Pe toată durata acestui declin al sănătății, a fost vizitat de oameni care doreau să-i mulțumească pentru felul cum îi ajutase în trecut. Îndeosebi Hisako Naganishi, care fusese botezată în ajunul prelungitei lui spitalizări, i-a fost fidelă; îi aducea sandvișuri din pâine germană de secară, care îi plăcea lui, iar când Yoshiki-san avea nevoie de concediu, se muta în casa parohială și-l îngrijea în absența ei. Părintele Berzikofer venea și stătea câteva zile, iar cei doi bărbați pălăvrăgeau și beau mult gin, pe care părintele Takakura ajunsese să-l îndrăgească.

* * *

LA ÎNCEPUTUL anului 1976, părintele Takakura a alunecat și a căzut pe poteca acoperită cu polei care cobora în localitate. În dimineața următoare, Yoshiki-san l-a auzit strigându-i numele. L-a găsit în baie, aplecat peste chiuvetă, incapabil să se miște. Cu forța dată de dragostea ei, femeia l-a ajutat – el avea optzeci de kilograme – să se întindă în pat. Timp de o lună, părintele Takakura nu s-a putut mișca. Femeia a improvizat o ploscă și l-a îngrijit zi și noapte. În cele din urmă, a împrumutat un scaun cu roțile de la primăria localității și l-a dus la clinica doctorului Sasaki. Cei doi bărbați se cunoscuseră cu mult timp în urmă, dar acum se aflau la depărtare de anilumină: unul trăia într-o chilie de călugăr, iar celălalt într-un apartament

luxos dintr-o clădire cu trei etaje. Doctorul Sasaki i-a făcut o radiografie, n-a observat nimic suspect, a pus diagnosticul de nevralgie și a recomandat masaj. Părintele Takakura nu putea suporta femeile care se ocupau de obicei cu masajul și de aceea a fost angajat un maseur. În timpul masajului, el a ținut-o pe Yoshiki-san de mână și s-a înroșit la față. Durerile erau insuportabile. Yoshiki-san a închiriat o mașină și l-a dus la spitalul Crucii Roșii din Hiroshima. Radiografia făcută pe un aparat mai mare a arătat fracturi ale vertebrelor toracice XI și XII. A fost operat, pentru a reduce apăsarea asupra nervului sciatic drept, și i s-a pus corset ghipsat.

Din clipa aceea, a fost ținut la pat. Yoshiki-san i-a dat să mănânce, i-a schimbat scutecele pe care i le croise chiar ea și l-a spălat pe tot corpul. El citea Biblia și Mersul trenurilor; singurele cărți, după cum i-a spus lui Yoshiki-san, care nu mințeau niciodată. Îți putea recita pe dinafară ce tren să iei până unde, care erau prețurile în vagoanele restaurant și cum să schimbi trenurile în cutare sau cutare stație pentru a economisi trei sute de yen. Într-o zi, a strigat-o surescitat pe Yoshiki-san. Găsise o eroare. Așadar, numai Biblia spunea adevărul!

În cele din urmă, pastorii colegi l-au convins să meargă la spitalul Sf. Luca din Kobe. După un timp, Yoshiki-san l-a vizitat, iar el a scos dintr-o carte o copie a fișei lui medicale, pe care scria „Cadavru ambulant”. A spus că voia să plece acasă cu ea și femeia l-a externat.

— Mulțumită ție, sufletul meu a putut trece prin purgatoriu, i-a spus el când a ajuns în propriul lui pat.

Slăbea întruna, motiv pentru care colegii l-au mutat într-o căsuță cu două camere, lângă casa lor de noviciat din Nagatsuka. Yoshiki-san i-a spus că voia să doarmă în odaia lui. Nu, a zis el, jurământul lui de celibat nu permitea așa ceva. Femeia a mințit, spunând că părintele superior dăduse ordinul respectiv și, extrem de ușurat, părintele Takakura i-a îngăduit. După aceea a mai deschis rareori ochii. Ea l-a hrănit doar cu înghețată. Când veneau musafiri, tot ce putea spune el era:

— Vă mulțumesc.

A intrat în comă, iar pe 19 noiembrie 1977, având alături de el un medic, un preot și pe Yoshiki-san, persoana aceasta afectată de explozie a inspirat adânc și a murit.

A fost îngropat în mijlocul unui pâlț de pini, pe vârful dealului, deasupra casei de noviciat.

PĂRINTELE WILHELM M. TAKAKURA,
ORDINUL IEZUIT
R.I.P.

De-a lungul anilor, părinții și frații din casa de noviciat Nagatsuka au văzut că pe mormântul acela erau aproape întotdeauna flori proaspete.

TOSHIKO SASAKI

ÎN AUGUST 1946, Toshiko Sasaki se îndepărta încetișor de calvarul durerilor și deznădejzii prin care trecuse în anul de după explozia bombei atomice. Fratele ei mezin, Yasuo, și sora ei, Yaeko, scăpaseră teferi în ziua exploziei, pentru că se aflau în casa familiei din suburbia Koi. Locuind acum acolo cu ei, fata abia începuse să-și revină psihic, când a primit o altă lovitură.

Cu trei ani în urmă, părinții ei începuseră negocieri de căsătorie cu altă familie și fata îl întâlnise pe tânărul propus. Cei doi se plăcuseră și se decisese acceptarea aranjamentului. Ei închiriaseră o casă în care să locuiască, dar bărbatul fusese mobilizat în armată și trimis să lupte în China. Toshiko auzise că el revenise în țară, totuși mult timp nu venise s-o vadă. Când a apărut, în cele din urmă, pentru ambele părți a fost limpede că viitorul relației lor era incert. De fiecare dată când apărea logodnicul, Yasuo, pentru care Toshiko se simțea responsabilă, ieșea furios din casă. Existau semne că familia logodnicului nu intenționa să-și lase fiul să se însoare cu o hibakusha oloagă. El a încetat să mai vină și i-a trimis scrisori pline de imagini abstracte, simbolice – mai ales, fluturi –, încercând în mod evident să-și exprime incertitudinea și, probabil, vinovăția.

Unica persoană care i-a oferit lui Toshiko o alinare reală a fost părintele Kleinsorge, care a continuat s-o viziteze în Koi. În mod clar, el dorea s-o convertească la creștinism, dar logica sigură pe sine a credinței lui n-o convingea pe fată, care nu putea să accepte că un Dumnezeu care-i luase părinții și o făcuse pe ea să treacă prin asemenea încercări teribile putea fi iubitor și iertător. Toshiko se simțea totuși îmbărbătată și alinată de încrederea pe care pastorul o avea în ea, fiindcă era limpede că și el era

slăbit și măcinat de dureri, deși parcurgea pe jos distanțe mari pentru a o vedea.

Casa ei se afla pe o stâncă, pe care creștea un pâlcc de bambuși. Într-o dimineață, Toshiko a ieșit afară și vederea razelor soarelui care străluceau pe frunzele ca niște solzi de pești ai bambușilor i-a tăiat răsuflarea. Pentru prima dată după foarte mult timp, a simțit un val uimitor de fericire. S-a auzit rostind Tatăl Nostru.

În septembrie, a fost botezată în ritul creștin. Părintele Kleinsorge era în spital în Tokio, așa că botezul a fost oficiat de părintele Cieslik.

* * *

SASAKI-SAN AVEA unele economii modeste, lăsate de părinții ei, și a început să se ocupe de croitorie pentru a-i susține pe Yasuo și Yaeko, însă își făcea griji în privința viitorului. S-a învățat să meargă, schiopătând, fără cârje. Într-o zi din vara anului 1947, și-a dus fratele și sora la plajă în așezarea Suginoura din apropiere, unde a intrat în vorbă cu un tânăr, un novice catolic coreean, care avea în grijă un grup de copii veniți cu școala de duminică. După o vreme, el i-a spus că nu vedea cum putea continua să trăiască așa, responsabilă pentru frate și soră, dar fiind atât de fragilă ea însăși. I-a povestit despre un orfelinat bun din Hiroshima, numit „Grădina de lumină”.

Sasaki-san și-a internat frații acolo, iar după puțin timp a solicitat o slujbă de îngrijitoare la același orfelinat. A fost angajată, având astfel mângâierea de a fi alături de Yasuo și Yaeko.

Era competentă în munca ei. Părea să-și fi găsit vocația, iar în anul următor, convinsă că fratele și sora ei erau bine îngrijiți, a acceptat transferul în orfelinatul „Căminul Crizantema Albă”, într-o suburbie a orașului Beppu, pe insula Kyushu, unde putea să urmeze și cursuri de îngrijire profesională a copiilor. În primăvara anului 1949, a început să facă naveta cu trenul, o oră dus-întors, în orașul Oita, pentru a urma cursuri la universitatea locală, și în septembrie a absolvit un examen care i-a dat licența de a profesa ca învățătoare de grădiniță. A lucrat șase ani la „Crizantema Albă”.

Gamba stângă îi era rău îndoită, genunchiul era înțepenit, iar coapsa se atrofiase în urma inciziilor profunde făcute de doctorul Sasaki. Măicuțele

care conduceau orfelinatul i-au aranjat internarea în spitalul de stat din Beppu, pentru chirurgie ortopedică. A fost pacienta spitalului timp de paisprezece luni, și a trecut prin trei operații majore: prima, nu foarte reușită, pentru restabilirea coapsei, a doua pentru a-i debloca genunchiul, iar a treia pentru a-i rupe din nou tibia și a aduce oasele cât mai aproape de alinierea lor inițială. După spitalizare, Sasaki-san a mers la un centru terapeutic pentru recuperare dintr-un complex de băi termale din apropiere. Piciorul a durut-o tot restul vieții, iar genunchiul nu s-a mai îndoit niciodată complet, totuși picioarele îi erau acum aproximativ egale ca lungime și putea să umble aproape normal. S-a întors la muncă.

„Crizantema Albă”, care avea paturi pentru patruzeci de orfani, se afla lângă o bază militară americană; pe o latură a orfelinatului se găsea un teren de exerciții pentru soldați, iar pe latura opusă erau locuințele ofițerilor. După începerea Războiului Coreean, baza militară și orfelinatul au fost ticsite. Din când în când, femei aduceau nou-născuți ai căror tați erau soldați americani, fără să declare vreodată că ele erau mamele; de obicei spuneau că niște prietene le rugaseră să lase pruncii în grija orfelinatului. Adesea, în toiul nopții, tineri soldați, albi și negri deopotrivă, se furișau agitați din bază și veneau la orfelinat, implorând să-și vadă vlăstarele. Doreau să se uite la chipurile pruncilor. Unii le căutau pe mame și se însurau cu ele, deși era posibil să nu-și mai revadă niciodată copiii.

Sasaki-san simțea compasiune atât pentru mame, dintre care unele erau prostituate, cât și pentru tați. Îi percepea pe aceștia ca fiind niște băieți de nouăsprezece-douăzeci de ani, derutați, care fuseseră implicați într-un război pe care nu-l considerau ca fiind al lor și care simțeau o responsabilitate rudimentară – sau măcar vinovăție – ca tați. Gândurile acelea au dus-o la o idee cu totul neconvențională pentru un hibakusha: că se acorda prea multă atenție puterii bombei atomice și prea puțină atenție răului intrinsec al războiului. Părerea ei, destul de amară, era că asupra bombei atomice se concentrau hibakusha mai puțin afectați și politicienii avizi de putere, iar oamenii ignorau faptul că războiul îi victimizase fără discriminare pe japonezi, care suferiseră de pe urma bombardamentelor atomice și incendiare, pe civilii chinezi care fuseseră atacați de japonezi, pe tinerii soldați japonezi și americani care fuseseră recrutați de multe ori fără voia lor pentru a fi uciși sau schilodiți, și chiar pe prostituatele japoneze și pruncii lor cu sânge metis. Sasaki-san simțise pe pielea ei cruzimea bombei

atomice, însă era de părere că trebuia să se acorde mai multă atenție cauzelor, nu instrumentelor războiului total.

* * *

ÎN PERIOADA ACEASTA, cam o dată pe an, Sasaki-san călătorea de la Kyushu la Hiroshima, pentru a-și vedea fratele și sora, și, întotdeauna, pentru a-l vizita pe părintele Kleinsorge, acum Takakura, la biserica Misasa. Într-o astfel de călătorie și-a zărit fostul logodnic pe stradă și a fost convinsă că și el a văzut-o, dar n-au vorbit între ei. Părintele Takakura a întrebat-o:

— Așa va fi toată viața ta – o trudă permanentă? N-ar trebui să te măriți? Sau, dacă alegi să nu te măriți, n-ar fi bine să devii călugăriță?

Ea s-a gândit mult timp la întrebarea aceea.

Într-o zi pe când se afla în „Crizantema albă”, a primit un mesaj urgent care o anunța că fratele ei fusese implicat într-un accident de automobil și că era posibil să moară. A plecat în grabă spre Hiroshima. Mașina lui Yasuo fusese lovită de un vehicul de poliție, din vina polițistului. Yasuo supraviețuise, însă își fracturase patru coaste și ambele picioare, nasul îi fusese spart și avea să rămână orb de un ochi și cu o adâncitură permanentă în frunte. Sasaki-san s-a gândit că va trebui să-l îngrijească și să-l întrețină tot restul vieții. Ea începuse să urmeze cursuri de contabilitate și, după câteva săptămâni, obținuse calificarea de contabil de clasa a III-a. Yasuo s-a refăcut însă excelent și, folosind despăgubirea primită pentru accident, s-a înscris la o școală de muzică, pentru a studia arta compoziției. Sasaki-san s-a întors la orfelinat.

În 1954, Sasaki-san l-a vizitat pe părintele Takakura și i-a spus că acum știa că nu se va mărita niciodată și se gândea că sosise timpul să intre într-o mănăstire pentru maici. I-ar fi putut recomanda ceva? El a sugerat ordinul francez al Ajutoarelor Sufletelor din Purgatoriu (*Auxiliatrices du Purgatoire*), a cărui mănăstire se afla chiar în Misasa. Sasaki-san a mărturisit că nu dorea să intre într-o societate care s-o silească să vorbească limbi străine. El i-a promis că va putea sta printre japoneze.

Fata a intrat la mănăstire și din primele zile a constatat că părintele Takakura o mințise. Trebuia să învețe latina și franceza. I s-a spus că dimineața, când i se bătea în ușă pentru a se trezi, trebuia să strige *Mon*

Jesus, misericorde! În prima seară, a scris aceste cuvinte cu cerneală în palmă, ca să le citească la auzul ciocăniturii a doua zi dimineață, dar s-a dovedit că era prea întuneric pentru a desluși ceva.

S-a temut că ar putea da greș. Nu i-a fost dificil să învețe despre Eugenie Smet, cunoscută ca Binecuvântata Maria a Providenței Divine, întemeietoarea ordinului, care în 1856 începuse la Paris programe pentru îngrijirea săracilor și pentru asistența la domiciliu, iar în cele din urmă trimisese în China douăsprezece surori pe care le instruisese personal. La treizeci de ani, Sasaki-san se considera totuși prea bătrână ca să învețe latina. A rămas închisă în clădirea mănăstirii, cu excepția plimbărilor ocazionale – două ore dus, două ore întors, dureroase pentru piciorul ei beteag – până la Mitaki, un munte cu trei cascade frumoase. Treptat, a descoperit că deținea un curaj și o tenacitate surprinzătoare, pe care le-a atribuit lucrurilor învățate despre sine în orele și săptămânile de după explozia bombei atomice. Când maica stareță, Marie Saint-Jean de Kenti, a întrebat-o într-o zi ce ar face dacă i s-ar spune că nu fusese admisă și că trebuia să plece, ea a replicat:

— M-aș prinde de grinda aceea și m-aș ține de ea cu toate puterile.

S-a ținut într-adevăr cu toate puterile, iar în 1957 a depus jurămintele de sărăcie, castitate și supunere, și a devenit Sora Dominique Sasaki.

* * *

ORDINUL AJUTOARELOR îi cunoștea de acum tăria și, după noviciat, a repartizat-o ca directoare a căminului „Grădina Sfântului Iosif” de lângă Kurosaki, de pe insula Kyushu, care adăpostea șaptezeci de bătrâni. Avea numai treizeci și trei de ani și a fost prima directoare japoneză a căminului; personalul era format din cincisprezece persoane, dintre care cinci călugărițe franceze și belgiene. Ea a trebuit să se confrunte direct cu birocrăția locală și națională. Nu avea niciun fel de manuale pe care să le citească despre îngrijirea bolnavilor. Moștenise o clădire dărăpănată din lemn – un fost templu – și o instituție care avusese dificultăți până și pentru a-i hrăni pe bătrânii neputincioși, dintre care unii erau trimiși pentru a aduna lemne de foc. Majoritatea erau foști lucrători din minele de cărbune de pe Kyushu, notorii prin cruzimea condițiilor. Unele călugărițe străine erau

țâfnoase, și, spre deosebire de japonezi, vorbeau tăios, dur și jignitor cu Sora Sasaki.

Încăpățânarea ei câștigată cu trudă a fost recompensată și a rămas timp de douăzeci de ani la conducerea „Grădinii Sfântului Iosif”. Grație pregătirii contabile, a putut să introducă un sistem rațional de ținere a evidenței cheltuielilor. În cele din urmă, Ordinul Ajutoarelor, cu sprijinul filialelor americane, a strâns bani pentru o clădire nouă, iar Sora Sasaki a supravegheat construirea unei structuri din blocuri de beton, pe panta unui deal. După câțiva ani, o pânză de apă freatică a început s-o erodeze, și ea s-a îngrijit s-o înlocuiască cu o clădire mai modernă, din beton armat, cu camere cu unu și două paturi, dotate cu chiuvete și toalete în stil occidental.

Sora Sasaki a constatat că însușirea ei cea mai de seamă era capacitatea de a-i ajuta pe bătrâni să moară în pace. Ea văzuse multă moarte în Hiroshima și văzuse ce lucruri ciudate puteau face oamenii în prezența morții, astfel încât nimic n-o mai surprindea sau speria. Prima dată când a stat de veghe lângă un bătrân muribund din cămin, și-a reamintit intens o noapte, la scurt timp după explozia bombei atomice, când zăcuse întinsă sub cerul liber, neîngrijită de nimeni, încercată de dureri teribile, alături de un tânăr care murea. Vorbise cu el toată noaptea, și, mai presus de orice, îi înțeleșese teribila singurătate. A doua zi dimineață, bărbatul murise sub ochii ei. Stând la căpătâiul muribunzilor din cămin, ea n-a uitat niciodată singurătatea aceea îngrozitoare. Nu vorbea mult cu cel aflat în pragul morții, ci îl ținea de mână sau îi atingea brațul, ca să-i reamintească, simplu, că ea se afla acolo.

Odată, un bătrân i-a mărturisit pe patul morții, descriind totul atât de exact, încât Surorii Sasaki i s-a părut că vedea totul cu propriii ei ochi, cum înjunghiase un bărbat în spate și apoi îl privise cum își pierduse viața odată cu sângele. Deși ucigașul nu era creștinat, ea i-a spus că Dumnezeu îl iertase, iar el a murit alinat. Un alt bătrân fusese un bețiv, ca mulți mineri de pe Kyushu. Avusese o reputație sordidă, și familia îl abandonase. În cămin, încercase cu un zel emoționant să se facă util. S-a oferit voluntar să transporte cărbuni din containerele pentru depozitare și să alimenteze boilerul clădirii. Avea ciroză hepatică și fusese avertizat să nu accepte rația zilnică de 150 ml de alcool distilat pe care „Grădina Sfântului Iosif” o acorda, milostiv, foștilor mineri. El însă a continuat să bea. Într-o seară, vomitând chiar în timpul cinei, și-a spart un vas de sânge și a murit după

trei zile de chin. Sora Sasaki i-a stat alături în tot acest timp și l-a ținut de mână, pentru a-i arăta că ținuse la el.

* * *

ÎN ANUL 1970, Sora Sasaki a participat la o conferință internațională a călugărițelor infirmiere și apoi a vizitat instituții de asistență socială și sănătate din Italia, Elveția, Franța, Belgia și Anglia. În 1978, la vârsta de cincizeci și cinci de ani, s-a pensionat de la „Grădina Sfântului Iosif” și a fost recompensată cu o călătorie la Sfântul Scaun. Incapabilă să stea cu brațele încrucișate, ea s-a instalat la o masă din fața catedralei Sfântul Petru pentru a oferi sfaturi turiștilor japonezi; după aceea a vizitat Florența, Padova, Assisi, Veneția, Milano și Paris.

După ce s-a întors în Japonia, a făcut muncă voluntară timp de doi ani la sediul din Tokio al Ordinului Ajutoarelor, după care a petrecut doi ani ca maică stareță a mănăstirii din Misasa, unde își primise educația. A dus apoi o viață liniștită ca administratoare a căminului pentru fete din școala de muzică unde studiasse fratele ei; aceasta fusese preluată de Biserică și se numea acum Colegiul de Muzică Elisabeta. După terminarea școlii, Yasuo își luase atestatul de profesor și acum predă compoziția muzicală și matematica la un liceu din Kochi, pe insula Shikoku. Yaeko se măritase cu un medic care avea o clinică în Hiroshima, și Sora Sasaki putea merge la el dacă avea nevoie de un doctor. Pe lângă dificultățile permanente cu piciorul, suferea de numeroase afecțiuni, care – așa cum se întâmpla cu mulți hibakusha – puteau sau nu să fie atribuite bombei atomice: disfuncție hepatică, transpirații nocturne și febră matinală, angină, peteșii pe picioare și urme ale unui factor reumatoid în analizele de sânge.

Unul dintre momentele cele mai fericite din viața ei s-a petrecut în 1980, când se afla la sediul din Tokio al Ordinului, și a fost onorată printr-un dineu care a aniversat douăzeci și cinci de ani de când devenise călugăriță. Întâmplător, al doilea oaspete de onoare în seara aceea a fost conducătoarea Ordinului din Paris, maica stareță superioară France Delcourt, care, printr-o coincidență, împlinea și ea douăzeci și cinci de ani în slujba Ordinului, și care i-a dăruit un tablou cu Fecioara Maria. Sora Sasaki a ținut o cuvântare:

— Nu voi insista asupra trecutului. Când am supraviețuit bombei atomice, a fost ca și cum aș fi primit încă o viață. Eu prefer totuși să nu

privesc în urmă. Voi continua să merg înainte.

DOCTORUL MASAKAZU FUJII

ÎN VÂRSTĂ DE cincizeci de ani și foarte sociabil, doctorul Fujii îndrăgea tovărășia străinilor și, întrucât activitatea lui în clinica din Kaitaichi se desfășura fără probleme, era încântat să-i desfete serile pe membrii forțelor de ocupație cu o rezervă aparent nesfârșită de whisky Suntory, pe care pusese cumva mâna. De mulți ani, avusese ca hobby studierea limbilor străine, printre care și engleza. Părintele Kleinsorge îi era prieten și obișnuia să-l viziteze seara, pentru a-l învăța germana. Doctorul începuse de asemenea să ia lecții de esperanto. În timpul războiului, poliția secretă japoneză fusese obsedată de ideea că sovieticii foloseau esperanto pentru codurile spionilor lor, și doctorul Fujii fusese întrebat nu o dată dacă primea mesaje de la Comintern. El era acum nerăbdător să se împrietenească cu americanii.

În 1948, doctorul Fujii a construit o clinică nouă în Hiroshima, pe locul celei distruse de bombă: o clădire modestă din lemn, cu șase paturi pentru internări. El avea pregătire de chirurg ortoped, dar, după război, domeniul se divizase în mai multe specialități. Înainte, doctorul Fujii era interesat de dislocările prenatale ale șoldului, însă acum se considera prea bătrân ca să mai avanseze în această specializare, sau, de fapt, în oricare alta; în plus, îi lipseau echipamentele sofisticate necesare. Opera cicatrice cheloide, făcea apendicectomii și trata răni; de asemenea, se ocupa de probleme de medicină generală (și, ocazional, de boli venerice). Prin intermediul prietenilor din forțele de ocupație, putea să facă rost de penicilină. Trata în jur de optzeci de pacienți pe zi.

Avea cinci copii mari, care, în conformitate cu tradiția japoneză, au urmat cariera tatălui. Primul și ultimul său născut fuseseră fete, Myeko și Chieko, și ambele s-au măritat cu medici. Fiul cel mai mare, Masatoshi, a moștenit clinica și clientela din Kaitaichi; al doilea fiu, Keiji, n-a urmat facultatea de medicină, dar a devenit tehnician radiolog; iar mezinul Shigeyuki era medic în spitalul universitar Nihon din Tokio. Keiji locuia cu părinții lui, într-o casă pe care doctorul Fujii o construise lângă clinica din Hiroshima.

* * *

DOCTORUL FUJII n-a suferit de niciunul dintre efectele supradozei de radiații și a considerat în mod evident că cea mai bună terapie pentru orice afecțiune psihologică pe care i-ar fi putut-o produce ororile exploziei atomice era urmarea principiului freudian al plăcerii. Ba chiar a recomandat acelor hibakusha care prezentau simptome ale bolii de iradiere să se trateze cu doze regulate de alcool. El gusta din plin viața. Manifesta compasiune față de pacienți, dar nu era partizanul muncii neobosite. Și-a instalat în casă un ring de dans. A cumpărat o masă de biliard. Îi plăcea fotografia și și-a înjghebat o cameră obscură pentru dezvoltare. Juca mah-jongg. Îi plăcea să aibă oaspeți străini. Înainte de culcare, infirmierele îl masau și, uneori, îi făceau injecții terapeutice.

A început să joace golf și și-a amenajat în propria lui grădină un parcurs cu groapă cu nisip și plasă de siguranță. În 1955, a plătit taxa de o sută cincizeci de mii de yen (pe atunci, peste patru sute de dolari) pentru a se înscrie în exclusivistul Hiroshima Country Club. N-a jucat foarte mult golf, dar, spre marea satisfacție a copiilor lui, a păstrat calitatea de membru valabilă pentru toată familia. După treizeci de ani, taxa de înscriere avea să fie de cincisprezece milioane de yen (șaizeci de mii de dolari).

A cedat până la urmă maniei japoneze pentru baseball. La început, jucătorii din Hiroshima au fost numiți, în engleză, „Carps” („Crapii”), până când doctorul Fujii a atras atenția publicului că pluralul pentru peștii respectivi, și pentru jucătorii respectivi, nu avea terminația „s” finală. Asista frecvent la meciuri pe noul stadion uriaș, nu departe de Cupola Bombei Atomice – ruinele Expoziției de Promovare Industrială Hiroshima, pe care orașul le păstrase ca unic memorial al exploziei bombei atomice. În primele sale sezoane, echipa „Carp” a avut rezultate jalnice, totuși s-a bucurat de spectatori fanatici, cumva asemănători cu cei ai echipelor Brooklyn Dodgers și New York Mets în anii lor slabi. Doctorul Fujii ținea însă, în mod destul de ostentativ, cu echipa „Swallows” din Tokio, și purta la rever insigna cu însemnele ei.

În strădania de a renaște ca un oraș nou-nouț după explozia bombei atomice, Hiroshima a sfârșit prin a avea unul dintre cele mai țipătoare cartiere de divertisment din Japonia: o zonă unde, seara și noaptea, reclame uriașe de neon multicolor clipeau, atrăgând clienții potențiali ai barurilor,

caselor pentru gheișe, cafenelelor, sălilor de dans și bordelurilor autorizate, într-o seară, doctorul Fujii, care începuse să capete reputația de *puraboy* („playboy”), l-a scos în oraș pe fiul său Shigeyuki, în vârstă de douăzeci de ani, care sosise acasă în vacanță de la munca obositoare din facultatea de medicină din Tokio, pentru a-l iniția ca bărbat. Au intrat într-o clădire cu o sală de dans uriașă, cu fete înșiruite de-a lungul unui perete. Lui Shigeyuki îi tremurau picioarele și i-a mărturisit tatălui său că nu știa ce să facă. Doctorul Fujii a cumpărat un bilet, a ales o fată foarte frumoasă și i-a spus lui Shigeyuki să-i facă o plecăciune, s-o invite și să execute pașii pe care-l învățase pe ringul de dans de acasă. I-a spus fetei să fie blândă cu fiul lui și s-a îndepărtat.

* * *

ÎN 1956, doctorul Fujii a avut o aventură. Cu un an în urmă, când plecaseră în Statele Unite pentru chirurgie plastică, așa-zisele Fecioare din Hiroshima fuseseră însoțite de doi chirurghi din oraș. Respectivii nu au putut sta mai mult de un an, și doctorul Fujii a fost selectat pentru a-l înlocui pe unul dintre ei. A plecat în februarie și, vreme de zece luni, a jucat rolul unui tată apropiat și grijuliu pentru douăzeci și cinci de fiice handicapate, în New York și împrejurimile sale. A asistat la operațiile lor din Spitalul Mount Sinai și a jucat rolul de translator între medicii americani și fete, ajutându-le să înțeleagă ce li se întâmpla. A fost încântat să poată vorbi în germană cu soțiile evreice ale unor medici, iar la o recepție guvernatorul statului New York l-a complimentat pentru engleza pe care o vorbea.

Fetele, care fuseseră găzduite de familii americane care vorbeau puțin sau deloc japoneza, erau adesea singure, iar doctorul Fujii a născocit modalități pentru a le înveseli și a le menține moralul ridicat. A fost plin de voie bună și grijuliu. A organizat ieșiri în localuri cu specific japonez, luând de fiecare dată câte două-trei fete. La numai trei zile după ce o Fecioară din Hiroshima, Michiko Yamaoka, suferise o operație majoră, un medic american și soția sa au organizat o petrecere în cinstea japonezilor. Fața lui Michiko era bandajată și mâinile pansate și prinse de corp. Doctorul Fujii nu voia însă ca ea să rateze petrecerea, așa încât a vorbit cu unul dintre medicii americani să aranjeze ca fata să fie transportată într-o limuzină decapotabilă roșie, în urma unei escorte de poliție cu sirenă. Pe drum, el a

cerut să oprească la un magazin, de unde i-a cumpărat lui Michiko un căluț de jucărie în valoare de zece cenți; după aceea, l-a rugat pe polițist să fotografieze înmânarea cadoului.

Uneori, ieșea singur în oraș ca să se distreze. Colegul lui de cameră la hotel era celălalt medic japonez, Takahashi, care nu era consumator de alcool și avea somnul foarte ușor. Doctorul Fujii sosea în toiul nopții, răsturna obiecte, făcea zgomot, se prăbușea în pat și adormea buștean într-o simfonie de sforăituri. Se simțea minunat.

* * *

DUPĂ NOUĂ ANI, mai era însă doctorul Fujii la fel de vesel, optimist și nepăsător în privința viitorului? Soțul fiicei sale Chieko nu credea asta. Ginerelui i s-a părut că întrezărea la el semne de încăpățânare și rigiditate, ca și predispoziție spre melancolie. Pentru ca doctorul Fujii să muncească mai puțin, al treilea lui fiu, Shigeyuki, a renunțat la postul din Tokio și a venit să-i fie asistent, mutându-se într-o casă construită de tatăl lui pe un teren aflat la un cvartal de clinică. Un nor negru pe cerul vieții doctorului Fujii era o neînțelegere ivită în clubul Leii Hiroshimei, pe care-l prezida. Disputa fusese declanșată de întrebarea dacă clubul ar fi trebuit să încerce, prin politica sa de acceptare de noi membri, să devină o organizație exclusivistă, a înaltei societăți, așa cum erau unele asociații de medici japonezi, ori să rămână în esență o organizație de servicii, deschisă tuturor. Doctorul Fujii, care susținea a doua variantă, a demisionat dezamăgit din funcția de președinte când i s-a părut că putea fi învins.

Relația cu soția lui trecea printr-o perioadă dificilă. După călătoria în America, el își dorise o casă așa cum avea un medic din Mount Sinai, iar acum, spre marea nemulțumire a soției, a proiectat și construit, lângă casa din lemn în care locuia Shigeyuki, o structură din beton cu două etaje, numai pentru sine. La parter erau livingul și bucătăria în stil american; la primul etaj se afla biroul lui, cu pereții acoperiți de cărți legate, care, a descoperit ulterior Shigeyuki, erau pur și simplu volume de copii meticuloase făcute de tatăl său în facultatea de medicină după notițele de curs ale unui coleg mai inteligent decât el, Iwamoto; la etajul al doilea se găsea un dormitor în stil japonez, cu suprafața de opt rogojini, și o sală de baie în stil american.

Spre sfârșitul anului 1963, doctorul Fujii a grăbit finisarea casei, pentru a fi gata să primească un cuplu de americani care găzduiseră Fecioare din Hiroshima și veneau acum în vizită după 1 ianuarie. Doctorul Fujii dorea să doarmă acolo pentru câteva nopți, ca să testeze locuința. Soția s-a opus acestei urgentări a lucrărilor, dar el, încăpățânat, s-a mutat la sfârșitul lunii decembrie.

* * *

REVELIONUL ANULUI 1963. Doctorul Fujii stătea comod pe rogojina tatami a livingului lui Shigeyuki, cu picioarele într-un *kotatsu*, sistemul electric japonez de încălzire a picioarelor, amplasat într-o adâncitură din podea. Mai erau prezenți Shigeyuki și soția lui, și altă pereche, însă nu și soția doctorului Fujii. Deciseseră să bea ceva și să vizioneze o emisiune TV anuală, specifică revelionului, numită „Ko-haku Uta-Gassen”, o întrecere între echipa roșie (femei) și echipa albă (bărbați), alcătuite din cântăreți populari care fuseseră aleși în urma unui sondaj printre telespectatori; din juriu făceau parte actrițe celebre, autori, jucători de golf și baseball. Emisiunea ținea între orele 21:00 și 23:45, după care urmau să bată clopotele pentru Anul Nou. Pe la ora 23, Shigeyuki a observat că tatăl său, care nu băuse prea mult, moțăia și i-a sugerat să se ducă la culcare. Peste câteva minute, înainte de terminarea emisiunii, doctorul s-a dus să se culce; de data aceasta, fără ritualurile unei infirmiere, care, în majoritatea serilor, îi masa picioarele și-l învelea. După un timp, ușor îngrijorat în privința lui, Shigeyuki a ieșit afară și s-a dus la fațada dinspre râu a noii case, unde a văzut lumină în fereastra dormitorului. S-a gândit că totul era în regulă.

Familia plănuise să se reunească a doua zi dimineață la ora 11, pentru câteva pahărele și tradiționalul mic dejun de 1 ianuarie, alcătuit din supă *ozoni* și prăjituri de orez *mochi*. Chieko și soțul ei, ca și alți musafiri, au sosit și au început să bea. La ora 11:30, doctorul Fujii nu apăruse, și Shigeyuki și-a trimis fiul de șapte ani, Masatsugu, să-l strige la fereastră. Deoarece n-a primit niciun răspuns, băiatul a încercat ușa de la intrare. Era încuiată. El a împrumutat o scară de la locuința unui vecin, s-a urcat în vârful ei, de unde a strigat din nou, tot fără să i se răspundă. Când le-a spus părinților săi, aceștia s-au alarmat, s-au dus imediat la casa nouă, au spart o fereastră de lângă ușa încuiată, ca s-o poată deschide, și, simțind miros de

gaze, s-au grăbit la etaj. Acolo l-au găsit pe doctorul Fujii fără cunoștință, având lângă pernă un încălzitor cu gaze, căruia i se stinsese flacăra. În mod straniu, în cameră funcționa și un ventilator; curentul de aer produs de acesta îl ținuse probabil în viață pe bărbat, care era întins pe spate, cu o expresie senină pe chip.

Cei trei medici prezenți – fiul, ginerele și un musafir – au adus oxigen și alte echipamente din clinică, făcând tot ce au putut pentru a-l reanima pe doctorul Fujii. Au chemat pe unul dintre cei mai buni medici pe care-i cunoșteau, profesorul Myanishi de la Universitatea din Hiroshima, care a întrebat din capul locului:

— A fost o tentativă de sinucidere?

Familia nu credea asta. Nu puteau însă face absolut nimic până pe 4 ianuarie, fiindcă totul era închis în Hiroshima pentru vacanța de trei zile cu ocazia Anului Nou, iar serviciile spitalelor erau reduse la minimum. Doctorul Fujii nu și-a recăpătat cunoștința, totuși semnele lui vitale nu păreau critice. Pe 4 ianuarie, a sosit o ambulanță. Când paramedicii l-au coborât cu targa de la etaj, bărbatul s-a mișcat. Începând să se trezească, a crezut, se pare, că era salvat, cumva, după explozia bombei atomice.

— Cine sunteți? i-a întrebat pe paramedici. Sunteți soldați?

În spitalul universitar, doctorul Fujii a început să-și revină.

Pe 15 ianuarie, când a început competiția anuală de sumo, a cerut să-i fie adus televizorul pe care-l cumpărase din America și a stat în capul oaselor în pat, privind meciurile. Putea să mănânce singur, deși avea unele probleme cu mânuirea bețișoarelor. A cerut o sticlă de sake.

De acum, toți din familie se liniștiseră. Pe 25 ianuarie, însă, a avut pe neașteptate o diaree apoasă și cu sânge, s-a deshidratat și a leșinat.

În următorii unsprezece ani, doctorul Fujii a fost o „legumă”. A rămas în spital doi ani și jumătate și a fost hrănit prin perfuzii, după care a fost dus acasă, unde a fost îngrijit de soție și de o servitoare devotată, care l-au hrănit, i-au schimbat scutecele, i-au făcut baie, l-au masat și i-au administrat medicamente pentru infecția urinară de care s-a îmbolnăvit. Uneori părea să răspundă la glasuri, iar uneori părea să indice, vag, reacții de plăcere sau neplăcere.

Pe 11 ianuarie 1973, la ora 22, Shigeyuki l-a dus la căpătâiul lui pe fiul său Masatsugu, cel care se urcase pe scară pentru a-și striga bunicul în ziua accidentului, acum în vârstă de șaisprezece ani și elev la școala pregătitoare

pentru medicină. El dorea ca băiatul să-și vadă bunicul prin ochii unui viitor medic. Masatsugu i-a ascultat respirația și bătăile inimii și i-a măsurat tensiunea arterială, după care a fost de părere că avea o stare stabilă, iar Shigeyuki a aprobat diagnosticul.

În dimineața următoare, Shigeyuki a primit un telefon de la mama lui, care s-a plâns că tatăl lui arăta ciudat. Când a sosit Shigeyuki, doctorul Fujii era mort.

Văduva s-a opus unei autopsii, însă Shigeyuki era de altă părere și a recurs la un șiretlic. A dus corpul la un crematoriu, l-a scos peste noapte și l-a transportat la Comisia Victimelor Bombei Atomice, condusă de americani, care se afla în estul orașului, pe vârful unui deal. După încheierea autopsiei, Shigeyuki s-a dus să citească raportul. Când a văzut organele tatălui său distribuite în containere, el a trăit sentimentul acut și straniu al unei ultime întâlniri și a exclamat:

— Iată-te, *Oto-chan* – tăticule.

Creierul tatălui său se atrofiase, intestinul mare era lărgit, iar în ficat exista o tumoare canceroasă de mărimea unei mingi de ping-pong.

Doctorul Fujii a fost incinerat și înhumat pe domeniul templului „Noaptea lotusului”, aparținând sectei budiste Jodo Shinshu, în apropiere de locuința familiei lui materne din Nagatsuka.

* * *

POVESTEA ACESTUI HIBAKUSHA a avut un sfârșit trist. Familia lui s-a certat pentru averea rămasă și mama l-a acționat în judecată pe unul dintre fii.

KIYOSHI TANIMOTO

DUPĂ UN AN de la explozia bombei atomice, locuitorii Hiroshimei au început să reocupe terenurile acoperite de dărâmături pe care se ridicaseră cândva casele lor. Mulți și-au construit colibe grosolane din lemn, cu acoperișuri înjghebate din țigle recuperate din ruine. Nu exista curent electric pentru a-și lumina bojdeucile și, în fiecare seară, spre amurg, singuratici, derutați și deziluzionați, ei se adunau într-un spațiu deschis de

lângă gara Yokogawa, pentru a târgui de pe piața neagră și a se consola reciproc. În zona aceea mășăluiau în fiecare seară Kiyoshi Tanimoto și alți patru pastori protestanți, însoțiți de un trompetist și un toboșar, care cântau gălăgios „Tot înainte, ostași creștini”. Pe rând, pastorii se urcau pe o ladă din lemn și predica. Întrucât nu existau cine știe ce oportunități de a se distra, în jurul lor se strângea întotdeauna destulă lume, care includea până și fete *panpan*, cum ajunseseră să fie numite prostituatele care se ocupau de soldații americani. Furia multor hibakusha, îndreptată mai întâi împotriva americanilor care aruncaseră bomba, țintea acum, mai subtil, propriul lor guvern, întrucât implicase țara într-o agresiune pripită și sortită eșecului. Predicatorii susțineau că era inutil să acuze guvernul, și că speranța poporului japonez era să se căiască pentru trecutul păcătos și să-și pună nădejdea în Dumnezeu. „Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă. Nu vă îngrijiți de ziua de mâine, căci ziua de mâine se va îngriji de ale sale. Ajunge zilei răutatea ei.”

Fiindcă nu avea o biserică în care să-i atragă pe eventualii convertiți, Kiyoshi Tanimoto a înțeles, în scurt timp, inutilitatea eforturilor lui evanghelice. Părți din structura de beton armat a bisericii sale cu turle gotice din oraș rămăseseră în picioare, motiv pentru care și-a întors acum atenția spre găsirea unor modalități prin care s-o reconstruiască. Nu avea niciun ban. Clădirea fusese asigurată pentru o sută cincizeci de mii de yen (pe atunci mai puțin de cinci sute de dolari), însă fondurile băncii fuseseră înghețate de ocupanți. Aflând că pentru unele tipuri de reconstrucții erau alocate materiale militare, el a obținut de la conducerea prefecturii bonuri de rechiziție a „materialelor de conversie” și a început să vâneze lucruri pe care le putea utiliza sau vinde. În perioada aceea de hoție la scară mare și resentimente față de armata japoneză, fuseseră jefuite multe depozite de materiale. În cele din urmă, Kiyoshi Tanimoto a găsit o magazie de vopseluri pe insula Kamagari. Ocupanții americani făcuseră dezastru acolo. Pentru că nu știuseră să citească etichetele scrise în japoneză, găuriseră cutii și le răsturnaseră, pentru a le examina conținutul. Pastorul a făcut rost de o ambarcațiune și a dus cutii pe țarm, unde a reușit să facă troc cu firma Toda Construction Company, căpătând în locul lor țigle pentru acoperișul bisericii. Încet, de-a lungul lunilor, el și câțiva enoriași loiali au lucrat dulgheria pentru clădire cu propriile lor mâini, dar nu au dispus de fonduri pentru a face prea multe.

* * *

Pe 1 iulie 1946, înainte de prima comemorare a exploziei bombei de la Hiroshima, Statele Unite au testat o bombă atomică în atolul Bikini. Pe 17 mai 1948, americanii au anunțat încheierea cu succes a altui test nuclear.

* * *

ÎN CORESPONDENȚA purtată cu un fost coleg de la Universitatea Emory, reverendul Marvin Green, actualmente pastor al bisericii Park din Weehawken, statul New Jersey,

Kiyoshi Tanimoto i-a povestit despre dificultățile cu care se confrunta în restaurarea bisericii sale. Green a aranjat cu Consiliul Metodist al Misiunilor să-l invite pe Tanimoto în Statele Unite pentru a strânge fonduri; în octombrie 1948, Tanimoto și-a lăsat acasă familia și s-a îmbarcat spre San Francisco la bordul navei americane U.S.S. *Gordon*.

În timpul voiajului, i-a venit o idee ambițioasă. Avea să-și petreacă viața militând pentru pace. Era din ce în ce mai convins că memoria colectivă a hibakusha va însemna o forță puternică pentru pace în lume, și că în Hiroshima ar fi trebuit să existe un centru unde evenimentele determinate de explozia bombei să fie subiectele unor studii internaționale care să găsească modalități de asigurare că armele atomice nu vor mai fi utilizate niciodată. După ce a ajuns în Statele Unite, fără să se fi gândit să se consulte cu primarul Shinzo Hamai sau cu orice altă persoană din Hiroshima, el a întocmit ciorna unui memorandum care schița ideea respectivă.

A locuit ca oaspete în demisolul casei parohiale din Weehawken a reverendului Marvin Green, care, înregimentând ajutorul unor voluntari, i-a devenit manager și promotor. Dintr-un anuar, a compilat o listă a tuturor bisericilor din țară care aveau peste două sute de membri sau bugete de peste douăzeci de mii de dolari și a expediat sute de pliante scrise de mână, care-l invitau pe Kiyoshi Tanimoto să țină prelegeri. A alcătuit după aceea itinerare și a pornit la drum cu o prelegere pregătită din timp: „Credința care s-a înălțat din cenușă”. La toate bisericile se făceau și colecte.

În timpul călătoriilor pentru prelegeri, cât și între acestea, Tanimoto a început să-și expedieze memorandumul privind centrul pentru pace unor

persoane pe care le considera influente. Într-o vizită făcută la New York, a fost dus de un prieten japonez s-o cunoască pe Pearl Buck în biroul editurii soțului ei. Scriitoarea i-a citit memorandumul, iar Tanimoto și-a explicat intențiile. Ea s-a declarat impresionată de propunere, dar se simțea prea bătrână și prea ocupată ca să-l ajute. Știa însă persoana potrivită pentru a o face: Norman Cousins, editorul revistei *The Saturday Review of Literature*. Dacă domnul Tanimoto își trimitea memorandumul domnului Cousins, ea avea să vorbească cu acesta.

La scurt timp după aceea, pe când ținea prelegeri într-o zonă rurală din vecinătatea Atlantei, preotul a primit un telefon de la Cousins, care i-a mărturisit că fusese profund mișcat de memorandum și dorea să-l întrebe dacă îl putea publica în *Saturday Review*, ca editorial.

Pe 5 martie 1949, memorandumul a apărut în revistă sub titlul „Ideea Hiroshimei”; o idee pe care, afirma nota introductivă a lui Cousins, „editorii o susțin cu entuziasm și căreia i se vor asocia”:

Treziți din stupoarea ce a urmat bombardării atomice a orașului lor pe 6 august 1945, locuitorii Hiroshimei știu că au făcut parte dintr-un experiment de laborator, care a dovedit teza străveche a pacificatorilor. Aproape unanim, ei și-au acceptat ca o responsabilitate obligatorie misiunea de a ajuta împiedicarea de viitoare distrugerii similare, oriunde în lume...

Locuitorii Hiroshimei... doresc cu toată sinceritatea ca evenimentele trăite de ei să poată reprezenta o contribuție permanentă la cauza păcii mondiale. În acest scop, propunem înființarea unui Centru Mondial al Păcii, internațional și non-partizan, care să slujească drept laborator de cercetare și planificare pentru promovarea păcii în toată lumea...

De fapt, cu o unică excepție, locuitorii Hiroshimei nu aveau deloc habar de propunerea lui Kiyoshi Tanimoto (iar acum a lui Norman Cousins). Ei conștientizau totuși în mod acut rolul special pe care orașul era destinat să-l joace în memoria lumii. Pe 6 august, a patra comemorare a exploziei bombei atomice, Dieta națională a promulgat o lege care desemna Hiroshima „Oraș memorial al păcii” și a fost făcut public designul final al parcului comemorativ realizat de marele arhitect japonez Kenzo Tange. În

amintirea celor dispăruți, în mijlocul parcului urma să se ridice un cenotaf solemn în formă de *haniwa* (arcadă din lut găsită în morminte preistorice din Japonia). O mulțime impresionantă s-a strâns la Ceremonia Anuală a Memorialului Păcii. În acest timp, Tanimoto era în turneu prin bisericile americane.

La câteva zile de la comemorare, Norman Cousins a vizitat Hiroshima. Ideea lui Kiyoshi Tanimoto fusese înlocuită în mintea lui de altă idee, personală: de a-i înmâna președintelui Truman, care ordonase aruncarea bombei, o petiție internațională de susținere a grupării United World Federalists („Federaliștii lumii unite”), care pleda pentru un guvern planetar. În scurt timp, în oraș au fost strânse 107.854 de semnături. După ce a vizitat un orfelinat, Cousins s-a întors în SUA cu altă idee: „adopta morală” a orfanilor din Hiroshima de către americani, care urmau să le trimită ajutoare financiare. Semnături pentru petiția World Federalists se strângeau și în Statele Unite, iar Cousins l-a încântat pe Tanimoto, care până atunci știuse foarte puține despre organizație, invitându-l să facă parte din delegația care urma să-i prezinte petiția președintelui Truman.

Din păcate, Harry Truman a refuzat să-i primească pe petiționari și să accepte documentul lor.

* * *

Pe 23 septembrie 1949, Radio Moscova a anunțat că Uniunea Sovietică construisese o bombă atomică.

* * *

PÂNĂ LA SFÂRȘITUL anului, Kiyoshi Tanimoto vizitase 256 de localități din 31 de state și strânsese cam zece mii de dolari pentru biserica sa. Înainte de a se întoarce acasă, Marvin Green a menționat întâmplător că intenționa să renunțe la vechiul lui Cadillac verde. Prietenul său l-a rugat atunci să-l doneze bisericii din Hiroshima și, prin intermediul unei cunoștințe japoneze din domeniul expedițiilor, Tanimoto a aranjat transportarea fără taxe a automobilului în Japonia.

Întors acasă la începutul anului 1950, Tanimoto le-a telefonat primarului Hamai și guvernatorului prefecturii, Tsunei Kusunose, solicitându-le sprijinul oficial pentru ideea sa privind un centru dedicat păcii. Cei doi l-au

refuzat. Printr-un cod al presei și alte măsuri, generalul Douglas MacArthur, comandantul suprem al forțelor de ocupație, interzisese răspândirea sau susținerea oricăror materiale privind consecințele bombardamentelor efectuate asupra orașelor Hiroshima și Nagasaki – inclusiv „consecința” unei dorințe pentru pace – și, în mod evident, oficialitățile au considerat că centrul propus de Tanimoto putea crea necazuri guvernelor locale. Tanimoto a perseverat, apelând la sprijinul unor cetățeni de vază, care, după ce Norman Cousins a înființat în New York o Fundație a Centrului Păcii Hiroshima în vederea strângerii de fonduri americane, au înființat centrul în Hiroshima, având ca bază biserica lui Tanimoto. La început, centrul n-a găsit multe de făcut. (Abia ulterior, după ce în parc fuseseră construite Muzeul Memorial al Păcii și Sala Memorială a Păcii, iar în oraș începuseră să fie organizate conferințe internaționale anuale, animate – și uneori turbulente – pe subiecte de pace, au fost recunoscute, cel puțin de către unii locuitori ai Hiroshimei, primele inițiative ale lui Kiyoshi Tanimoto care au generat astfel de evenimente, ca și curajul lui de a ignora restricțiile impuse de Mac Arthur.)

Cadillacul a sosit, iar fericitul pastor s-a hotărât să facă o plimbare, dar, pe când suia pantele de la Hijiyama, în estul orașului, a fost oprit de un polițist și arestat pentru conducere fără permis. Printr-o întâmplare, el începuse să slujească în calitate de capelan al Academiei de Poliție și superiorii secției în care a fost adus l-au văzut, au izbucnit în râs și l-au lăsat să plece.

* * *

ÎN VARA anului 1950, Cousins l-a invitat pe Tanimoto să revină în Statele Unite pentru al doilea turneu de prelegeri, ca să strângă bani pentru World Federalists, pentru adopțiile morale și pentru centrul păcii, iar la sfârșitul lunii august pastorul a pornit din nou la drum. Ca și înainte, Marvin Green a pus totul la punct. De data aceasta, Tanimoto a vizitat 201 localități din 24 de state, pe parcursul a opt luni. Momentul de vârf al turneului (și posibil al întregii lui vieți) a fost o vizită la Washington, aranjată de Cousins, unde, pe 5 februarie 1951, după ce a luat prânzul împreună cu membrii Comitetului pentru Afaceri Externe al Camerei Reprezentanților

din Congres, el a rostit rugăciunea de deschidere pentru sesiunea de după-amiază a Senatului:

Tatăl nostru care ești în ceruri, îți mulțumim pentru binecuvântarea pe care ai dat-o Americii, îngăduindu-i să clădească în acest ultim deceniu cea mai măreață civilizație din istoria omenirii... Îți mulțumim, Doamne, că Japoniei i s-a îngăduit să se numere printre norocoșii destinatari ai generozității americane. Îți mulțumim Ție că poporului nostru i-a fost acordat darul libertății, îngăduindu-i-se să se ridice din cenușile ruinei și să renască... Dumnezeu să-i binecuvânteze pe toți membrii acestui Senat!

A. Willis Robertson, senatorul de Virginia, s-a ridicat și s-a declarat „uluit, dar în același timp mișcat” că un om „pe care am încercat să-l ucidem cu o bombă atomică s-a adresat Senatului și, preamărind același Dumnezeu pe care-L slăvim noi, l-a mulțumit pentru măreața moștenire spirituală a Americii și apoi l-a rugat să-i binecuvânteze pe toți membrii Senatului”.

* * *

CU O ZI înainte ca bomba atomică să fie aruncată asupra Hiroshimei, edili orașului, temându-se de raiduri cu bombe incendiare, mobilizaseră sute de eleve să ajute la demolarea de case și curățirea unor coridoare de foc. Ele s-au aflat sub cerul liber în momentul exploziei, și puține au supraviețuit. Dintre supraviețuitoare, multe au suferit arsuri grave și ulterior au avut cicatrice cheloide hidoase pe fețe, brațe și mâini. La o lună după întoarcerea din a doua lui călătorie în SUA, Tanimoto a început, ca proiect al centrului pentru pace, un curs biblic pentru o duzină dintre aceste fete – Societatea Fetelor Cheloide, cum le-a numit el. A cumpărat trei mașini de cusut și a pus fetele să lucreze într-un atelier de croitorie la etajul altui proiect de-al său: un cămin pentru văduve de război. A solicitat municipalității fonduri pentru operații de chirurgie plastică a Fetelor Cheloide, dar a fost refuzat. S-a adresat atunci Comisiei Victimelor Bombei Atomice, care fusese înființată pentru a studia efectele ulterioare ale radiațiilor bombeii – efecte pe care aceia care luaseră decizia aruncării bombeii nu reușiseră să le prevadă. CVBA i-a reamintit că se ocupa de

cercetări, nu de tratamente. (Din acest motiv, CVBA a fost profund disprețuită de hibakusha, care spuneau că americanii îi priveau ca pe niște cobai de laborator.)

În Hiroshima, a sosit în vizită Shizue Masugi din Tokio, care dusesse o viață extrem de neconformistă pentru o japoneză din epoca respectivă. De profesie jurnalistă, măritată și divorțată din tinerețe, ea fusese ulterior amanta a doi romancieri faimoși, pentru ca mult după aceea să se mărite din nou. Scrisese nuvele despre iubirile amare și singurătățile amare ale femeilor, iar acum avea o rubrică editorială pentru femei părăsite în dragoste, în marele cotidian *Yomiuri Shimbun* din Tokio. Avea să se convertească la catolicism înaintea morții, dar a cerut să fie înmormântată în templul Tokeiji, un centru Zen întemeiat în anul 1285 de un călugăr care le compătinea pe femeile cu soți cruzi și care decretase că orice asemenea femeie care se refugia în templul lui și devenea călugăriță se putea considera divorțată. În drum spre Hiroshima, ea l-a întrebat pe Kiyoshi Tanimoto care ar fi fost prioritatea pentru femeile hibakusha. El a propus chirurgia plastică pentru Fetele Cheloide. Shizue Masugi a început în *Yomiuri* o campanie pentru strângerea de fonduri și, în scurt timp, nouă fete au fost duse la Tokio pentru a fi operate. Ulterior, alte douăsprezece au fost duse la Osaka. Spre marea lor întristare, ziarele le-au numit *Genbaku Otomey* o expresie care a fost tradusă în engleză, literal, ca „Fecioarele bombei atomice”.

* * *

În octombrie 1952, Marea Britanie a efectuat primul test al unei bombe atomice, iar Statele Unite au efectuat primul test al unei bombe cu hidrogen. În august 1953, Uniunea Sovietică a testat de asemenea bomba cu hidrogen.

* * *

OPERAȚIILE ESTETICE din Tokio și Osaka n-au fost pe de-a întregul încununate de succes și, într-o vizită făcută la Hiroshima, Marvin Green, prietenul lui Kiyoshi Tanimoto, s-a întrebat dacă n-ar fi fost posibil ca unele fete să fie duse în America, unde tehnicile de chirurgie plastică erau mai avansate. În septembrie 1953, Norman Cousins a sosit în Hiroshima

împreună cu soția lui pentru a aduce fonduri de adopție morală. Tanimoto le-a prezentat câteva fete, cărora le-a vorbit despre ideea lui Marvin Green. Fetele au fost încântate.

După plecarea lor, în biroul primarului a avut loc o ședință neplăcută la care s-a discutat repartizarea fondurilor de adopție morală. Cousins adusese 1500 de dolari, dar s-a dovedit că 200 de dolari erau destinați pentru șase orfani nominalizați în mod explicit, 65 de dolari fuseseră alocați Fecioarelor, iar 119 dolari fuseseră cheltuiți de Tanimoto în magazinul Fukuya, pentru serviete pe care Norman Cousins să le dăruiască directorilor a șase orfelinate. În felul acesta mai rămâneau 1165 de dolari, adică numai doi dolari și șaptezeci de cenți pentru fiecare dintre cei 410 orfani. Oficialitățile municipale, care considerau că ele conduceau proiectul, au fost furioase în privința sumelor scăzute de Tanimoto. Într-un reportaj de la ședința respectivă, ziarul *Chugoku Shimbun* din Hiroshima a scris: „Rev. Tanimoto a răspuns: «În această privință, am urmat instrucțiunile domnului Cousins, nu propriile mele dorințe».”

În ultima vreme, Tanimoto se învățase cu criticile. Îndelungatele lui absențe din biserică pentru călătorii în SUA îi aduseseră porecla de „pastorul bombei atomice”. Medicii din Hiroshima doriseră să știe de ce Fecioarele nu erau operate în orașul lor. Și de ce numai fete? De ce nu și băieți? Unii considerau că vedeau prea des în ziare numele reverendului Tanimoto. Cadillacul enorm nu fusese privit cu ochi buni, deși în scurt timp s-a dovedit o rablă și a trebuit dus la fier vechi.

* * *

Pe 1 martie 1954, ambarcațiunea Lucky Dragon No. 5 a fost împrăștiată cu precipitații radioactive provenite de la un test american desfășurat în atolul Bikini.

* * *

NORMAN COUSINS a plecat la New York pentru a susține ideea Fecioarelor, iar la sfârșitul anului 1954, doctorul Arthur Barsky, șeful secției de chirurgie plastică din spitalele Mount Sinai și Beth Israel, și doctorul William Hitzig, internist la Mount Sinai și medicul personal al lui Cousins, au sosit în Hiroshima pentru a alege dintre Fecioare pe cele cu șanse mari

de a fi ajutate de chirurgia estetică. Dintre numeroasele fete desfigurate din oraș, doar patruzeci și trei s-au prezentat pentru examinare. Medicii au ales douăzeci și cinci.

Pe 5 mai 1955, Kiyoshi Tanimoto a decolat cu fetele de pe aeroportul Iwakuni într-un avion militar de transport al Statelor Unite. În vreme ce Fecioarele erau instalate la familiile din New York care aveau să le găzduiască, pastorul a fost purtat pe Coasta de Vest, pentru un nou turneu de strângere de fonduri. Printre alte escale de pe itinerarul lui s-a numărat cea din seara de miercuri 11 mai, din studiourile NBC din Los Angeles, unde, îi dăduse Cousins de înțelese, urma să i se ia un interviu pentru televiziunea locală, care ar fi fost util proiectului.

În seara aceea, oarecum derutat, domnul Tanimoto a fost instalat în fața proiectoarelor și a camerelor TV într-un decor similar unui living. Un gentleman american, pe care abia îl întâlneau și care i se prezentase ca fiind Ralph Edwards, a zâmbit larg și, întorcându-se către obiectivele camerelor de luat vederi, a rostit, adresându-se unui număr estimat de patruzeci de milioane de americani care-l urmăreau în serile de miercuri:

— Bună seara, doamnelor și domnilor, și bine ați venit la „Aceasta este viața ta”! Ticăitul pe care-l auziți pe fundal este un ceas care numără secunde până la ora opt și cincisprezece minute dimineața, în ziua de 6 august 1945. Iar alături de mine se află un domn a cărui viață a fost schimbată de ultimul ticăit al acelui ceas, când a ajuns la opt și un sfert. Bună seara, domnule. Vreți să ne spuneți cum vă numiți?

— Kiyoshi Tanimoto.

— Care este ocupația dumneavoastră?

— Sunt preot.

— Și unde locuiți?

— În Hiroshima, Japonia.

— Unde vă găseați pe 6 august 1945, la ora opt și un sfert dimineața?

Tanimoto n-a avut ocazia să răspundă. Ticăitul a devenit tot mai tare, după care au bubuit talgerele.

— *Aceasta* este Hiroshima, a spus Edwards în timp ce pe ecranele telespectatorilor creștea un nor-ciupercă, și, în secunda aceea fatidică din ziua de 6 august 1945, a luat naștere un nou concept de viață și moarte. Iar subiectul principal din seara aceasta – dumneavoastră, domnule reverend Tanimoto! – a fost o parte din conceptul acela, o parte care nu bănuia

absolut nimic... Domnule reverend, ne vom apleca asupra firului vieții dumneavoastră după un minut, timp în care crainicul nostru Bob Warren le va transmite un mesaj cu totul special fetelor din public.

Ceasul funest al catastrofei, neauzit acum, a ticăit alte șaiszeci de secunde, în timp ce Bob Warren a încercat să înlăture oja Hazel Bishop de pe unghiile unei blonde; un efort complet lipsit de succes, deși recursese la un burete din plasă de sârmă, cu care reușise în trecut să curețe rugina de pe o tigaie.

Kiyoshi Tanimoto era total nepregătit pentru ceea ce a urmat. A stat locului, nemișcat, transpirat și mut, în timp ce viața i-a fost trecută în revistă în stilul caracteristic al faimoasei emisiuni. Pe sub o arcadă, în platou a apărut domnișoara Bertha Sparkey, misionara metodistă vârstnică, cea care, în tinerețea lui, îl învățase despre Hristos. A sosit după aceea prietenul său, Marvin Green, cu o glumă despre viața în școala de religie. Apoi Edwards a indicat în rândul spectatorilor din platou câțiva enoriași pe care Tanimoto îi avusese imediat după hirotonisire, în timpul unei scurte perioade petrecute în Biserica Independentă Japonezo-Americană din Hollywood.

A urmat după aceea momentul de șoc. Pe platou a intrat un american înalt și corpolent, pe care Edwards l-a prezentat ca fiind căpitanul Robert Lewis, copilotul bombardierului *Enola Gay* care îndeplinise misiunea bombardării Hiroshimei. Cu glas tremurător, Lewis a povestit despre zborul acela. Tanimoto a stat în scaun, cu chipul împietrit. La un moment dat, Lewis s-a întrerupt, a închis ochii și s-a frecat pe frunte, și patruzeci de milioane de telespectatori din toată țara au crezut că plângea. (Nu era așa. Consumase alcool înainte de emisiune. După ani de zile, Marvin Green i-a destăinuit tânărului jurnalist Rodney Barker, care scria o carte despre Fecioare, că Lewis îi speriasse pe producătorii emisiunii, deoarece nu apăruse după-amiază la repetiția tuturor participanților, mai puțin a lui Tanimoto. Se părea că se așteptase să primească un cec frumușel pentru prezența la emisiune, iar când aflase că nu va fi așa, începuse să cutureiere barurile. Green a mai declarat că el îl găsisse pe copilot la timp pentru a-i turna cafea pe gât înainte să înceapă transmisia.)

— Ați scris ceva în jurnalul dumneavoastră la momentul acela? a întrebat Edwards.

— Am scris „Dumnezeule, ce am făcut?”, a răspuns Lewis. Pe platou a apărut după aceea Chisa Tanimoto, cu pași nesiguri deoarece era îmbrăcată

în ceva ce nu purta niciodată acasă: un chimonou. În Hiroshima i se acordaseră două zile ca să-și facă bagajele – împreună cu cei patru copii ai lor – și să ajungă la Los Angeles, unde fuseseră închiși într-un hotel și izolați strict de soțul și tatăl lor. Pentru prima dată de când începuse emisiunea, fața lui Tanimoto s-a schimbat – în surprindere; părea să nu mai știe ce înseamnă plăcerea. Au fost apoi prezentate două Fecioare, Toyoko Minowa și Tadaki Emori, sub formă de siluete îndărătul unui ecran translucid, iar Edwards a apelat la telespectatori pentru donații în folosul operațiilor Fecioarelor. În cele din urmă, cei patru copii ai lui Tanimoto – fiica Koko, care fusese prunc în momentul exploziei bombei atomice, acum în vârstă de zece ani, fiul Ken de șapte ani, fiica Jun de patru ani și fiul Shin de doi ani – au apărut în fugă și au sărit în brațele tatălui lor.

* * *

TELEGRAMĂ STRICT SECRET

DE LA: TOKIO
CĂTRE: SECRETARUL DE STAT

12 MAI 1955

AMBASADA SUA ÎMPĂRTĂȘEȘTE ÎNGRIJORAREA WASHINGTONULUI CĂ PROIECTUL FETELE DIN HIROSHIMA VA GENERA PUBLICITATE NEFAVORABILĂ...

TANIMOTO ESTE PRIVIT AICI CA UN VÂNĂTOR DE PUBLICITATE. POATE ÎNCERCA SĂ PROFITE DE CĂLĂTORIE PENTRU A STRÂNGE FONDURI PENTRU CENTRUL MEMORIAL DE PACE HIROSHIMA, PROIECTUL LUI FAVORIT. NU CREDEM CĂ ESTE COMUNIST SAU CĂ ARE SIMPATII COMUNISTE, DAR POATE DEVENI LESNE SURSA UNEI PUBLICITĂȚI DĂUNĂTOARE...

Prin servietă diplomatică:

SECRET

Reverendul Tanimoto este văzut ca un individ cu vederi anticomuniste și probabil sincer în eforturile lui de a le ajuta pe fete... Cu toate acestea, în dorința de a-și amplifica prestigiul și propria importanță, el poate, în mod ignorant, inocent sau deliberat, să urmeze o linie de stânga...

RALPH J. BLAKE
CONSUL GENERAL SUA, KOBE

ÎNTORCÂNDU-SE PE Coasta de Est după emisiune, Robert Lewis, care demisionase din Air Force și lucra ca manager de personal la fabrica de bomboane newyorkeză Henry Heide, a fost convocat la Pentagon, unde a căpătat o muștruliuială zdravănă din partea Departamentului Apărării.

* * *

FAMILIA TANIMOTO a rămas în Statele Unite pentru restul turneului de prelegeri ținute de Kiyoshi, care l-a purtat prin 195 de localități, în 26 de state. Emisiunea TV a adus aproximativ cincizeci de mii de dolari, iar el a mai strâns alte zece mii de dolari prin chete și colecte. Chisa Tanimoto și copiii au petrecut o vară minunată la o casă de oaspeți de la ferma lui Pearl Buck în districtul Bucks, statul Pennsylvania.

Pe 6 august, a zecea comemorare a bombei de la Hiroshima, Tanimoto a depus o jerbă de flori la Mormântul Soldatului Necunoscut din cimitirul Arlington. În aceeași zi, în Hiroshima, departe de el, a început o autentică mișcare japoneză pentru pace, în urma furiei declanșate de incidentul *Lucky Dragon*. Cinci mii de delegați au participat la prima Conferință mondială împotriva bombelor atomice și cu hidrogen.

Familia Tanimoto s-a întors în Japonia în luna decembrie.

* * *

KIYOSHI TANIMOTO fusese aruncat din cursul liniștit al vieții într-o adevărată vâltoare. În cadrul turneelor lui americane, el etalase o energie remarcabilă pentru un hibakusha, vorbind seară de seară pe itinerariile obositoare. Realitatea era că, de câțiva ani, fusese purtat pe apele înspumate ale energiei feroce a lui Norman Cousins. Acesta îi oferise momente

amețitoare, care-i hrăniseră vanitatea, dar acum preluase controlul acțiunilor pastorului. Tanimoto începuse totul în beneficiul Fecioarelor, însă descoperise că, deși banii strânși de „Aceasta este viața ta” aveau să achite cheltuielile operațiilor estetice, toate sumele pe care le colectase în acest turneu, cu excepția a o mie de dolari, aveau să fie controlate tot din New York. Cousins ocolise centrul pentru pace din Hiroshima și tratase direct cu municipalitatea; Tanimoto implorase trecerea proiectului adopțiilor morale sub aripa centrului, dar rolul lui se dovedise a fi de cumpărător de serviete. Lovitura finală a sosit când cenușa Fecioarei Tomoko Nakabayashi, care murise sub anestezie în Spitalul Mount Sinai, a fost înapoiată părinților ei din Hiroshima, dar Tanimoto nici măcar n-a fost invitat la funeralii, care au fost conduse de vechiul lui prieten, părintele Kleinsorge. Iar după ce s-au întors acasă și, în mod surprinzător, s-au trezit obiectul nu doar al curiozității publice, ci și al invidiei și disprețului, Fecioarele s-au opus inițiativelor publicitare ale lui Tanimoto de a le organiza într-un „Club Zion” și s-au îndepărtat de el.

Tanimoto nu și-a găsit rolul nici în mișcarea japoneză pentru pace, deoarece lipsise din țară în momente cruciale din dezvoltarea ei și, în plus, religia lui creștină îl făcea suspect în ochii grupărilor radicale aflate în prima linie a activității antinucleare. În timpul ultimei sale călătorii în SUA, se înființase organizația națională Nihon Gensuikyo, Consiliul japonez împotriva bombelor atomice și cu hidrogen, A urmat apoi un val de acțiuni care au forțat Dieta să voteze îngrijirea medicală pentru hibakusha. Ca mulți hibakusha, Tanimoto a fost dezgustat de accentuarea coloraturii politice a acestor acțiuni, și s-a ținut departe de mitingurile din Parcul Păcii la următoarele comemorări.

* * *

Pe 15 mai 1957, Marea Britanie a efectuat primul test al bombei cu hidrogen, pe insula Christmas, din Oceanul Indian.

* * *

KOKO, FIICA lui Kiyoshi Tanimoto, care fusese un prunc pe 6 august 1945, se prezentase aproape anual pentru control medical la CVBA condusă de americani. În general, sănătatea ei fusese bună, deși, ca mulți hibakusha

care fuseseră prunci în momentul exploziei bombei, creșterea îi fusese evident oprită. Acum, adolescentă la liceu, s-a dus din nou la control. Ca de obicei, s-a dezbrăcat într-un separeu și a îmbrăcat o cămașă de noapte albă, de spital. După ce a fost supusă mai multor analize, a fost dusă într-o încăpere puternic luminată, unde exista un podium jos; pe peretele din spatele lui era trasat un carioiaj de măsurători. Fata a stat cu spatele lipit de perete, atât de orbită de lumini, încât nu putea să vadă dincolo de ele; a auzit glasuri discutând în japoneză și americană. Un glas i-a cerut în japoneză să-și scoată cămașa de noapte. S-a supus, și după aceea a rămas locului parcă o eternitate, cu lacrimi șiroindu-i pe obraji.

Koko a fost atât de speriată și de rănită de experiența aceea, încât n-a putut-o povesti nimănui timp de douăzeci și cinci de ani.

* * *

ÎNTR-O ZI de la sfârșitul lunii august 1959, o fetiță a fost lăsată într-un coșuleț în fața altarului bisericii lui Kiyoshi Tanimoto. Un bilet prins pe scutecul ei anunța că se numea Kanae, că se născuse pe 28 aprilie și continua: „Mă tem că n-o pot ține pentru moment. Dumnezeu s-o binecuvânteze! Puteți avea grijă de ea în locul meu?”

În vara petrecută la ferma lui Pearl Buck, copiii Tanimoto se jucaseră cu duzina de orfani, în majoritate asiatici, pe care autoarea americană îi luase sub aripa ei. Familia fusese impresionată de generozitatea scriitoarei și acum a decis să păstreze și să crească fetița care îi fusese încredințată.

* * *

Pe 13 februarie 1960, Franța a testat o armă nucleară în deșertul Sahara. Pe 16 octombrie 1964, China a efectuat primul său test nuclear, iar pe 17 iunie 1967 a detonat o bombă cu hidrogen.

* * *

KOKO A PLECAT cu tatăl ei în Statele Unite în 1968, pentru a se înscrie la Colegiul Centenar pentru Femei din Hackettstown, statul New Jersey. Tanimoto mai fusese în SUA în anii 1964–1965, când vizitase instituția unde fusese el însuși educat, Universitatea Emory, apoi se întorsese acasă,

cu un ocol prin Europa. Făcuse o altă călătorie în Statele Unite în 1966, când primise o diplomă onorifică de la Colegiul Lewis and Clark. Koko s-a transferat până la urmă la Universitatea Americană din Washington, D.C. Acolo s-a îndrăgostit de un american de origine chineză și s-a logodit cu el, dar tatăl băiatului, un medic, a pretextat că, deoarece fusese expusă bombei atomice, nu putea să aibă copii normali și a interzis căsătoria.

După întoarcerea în Japonia, Koko s-a angajat la compania de forări petroliere Odeco din Tokio. Nu a spus nimănui că era hibakusha. După multă vreme, a găsit pe cineva căruia i s-a putut destăinui: prietenul cel mai bun al prietenului ei, cu care s-a și măritat până la urmă. A avut un avort, pe care ea și familia l-au atribuit efectelor bombei. Împreună cu soțul ei, Koko a mers la CVBA pentru a-și controla cromozomii și, deși nu s-a găsit nimic anormal, au decis să nu mai încerce să aibă alt copil. După un timp au adoptat doi copii.

* * *

MIȘCAREA ANTINUCLEARĂ JAPONEZĂ a început să se scindeze la începutul anilor 1960. Gensuikyo, Consiliul japonez, a fost dominat inițial de Partidul Socialist Japonez și de Sohyo, Consiliul General al Sindicatelor. În 1960, Gensuikyo a încercat să blocheze revizuirea Tratatului de Securitate dintre SUA și Japonia, pe temeiul că încuraja renașterea militarismului în Japonia, moment în care grupuri mai conservatoare au format Kakkin Kaigi, Consiliul Național pentru Pace și împotriva Armelor Nucleare. În 1964, a urmat o scindare și mai profundă, când infiltrarea de comuniști în Gensuikyo a determinat retragerea socialiștilor și a sindicatelor, care au format Gensuikin, Congresul Japonez împotriva Bombelor Atomice și cu Hidrogen. Pentru Tanimoto, ca și pentru majoritatea hibakusha, conflictele acestea au atins apogeul absurdității când Gensuikin a susținut că toate națiunile ar trebui să pună capăt testelor, în timp ce Gensuikyo a afirmat că Statele Unite desfășurau teste pentru a se pregăti de război, pe când Uniunea Sovietică efectua teste pentru a asigura pacea. Scindarea a persistat și, în fiecare an, cele două organizații au ținut conferințe separate pe 6 august. Pe 7 iunie 1973, Kiyoshi Tanimoto a scris în editorialul „Eseul de seară” din *Chugoku Shimbun*:

În ultimii ani, de câte ori se apropie 6 august, se aud glasuri care se lamentează că și anul acesta evenimentele comemorative vor fi organizate de o mișcare pentru pace divizată... Sentința înscrisă pe cenotaful memorial – „Odihniți-vă în pace, pentru că greșeala nu va fi repetată” – întrupează speranța înflăcărată a rasei umane. Atracția Hiroshimei... n-are nicio legătură cu politica. Când străinii sosesc în Hiroshima, îi auzi adesea spunând: „Politicienii din toată lumea ar trebui să vină aici și să examineze problemele politice ale lumii, stând în genunchi în fața acestui cenotaf.”

* * *

Pe 18 mai 1974, India a efectuat primul său test nuclear.

* * *

ÎN PREAJMA celei de-a patruzecia comemorări a exploziei bombei atomice, centrul pentru pace Hiroshima continua să existe nominal în casa Tanimoto. Proiectul său principal din anii 1970 fusese aranjarea de adopții de orfani și prunci japonezi abandonați, care nu avuseseră nimic de-a face cu bomba atomică. Părinții adoptivi se găseau în Hawaii și în Statele Unite continentale. Tanimoto a mai întreprins trei călătorii pentru a ține prelegeri: în Statele Unite continentale în 1976 și 1982, și în Hawaii în 1981. În 1982, s-a retras de la amvon.

Kiyoshi Tanimoto trecuse de șaptezeci de ani. Media vârstei la hibakusha era de șaizeci și doi de ani. În 1984, *Chugoku Shimbun* a efectuat un sondaj printre hibakusha rămași în viață, și 54,3% au declarat că, în opinia lor, armele nucleare vor mai fi utilizate. Tanimoto citea în ziare că Statele Unite și Uniunea Sovietică urcau constant treptele pieptișe ale intimidării nucleare. Ca hibakusha, el și Chisa primeau alocații pentru îngrijirea sănătății, iar bărbatul avea dreptul la o pensie modestă din partea Bisericii Unite a Japoniei. Locuia într-o casuță cochetă, dotată cu aparat de radio și două televizoare, mașină de spălat, aragaz electric și frigider, și avea un automobil Mazda micuț, fabricat în Hiroshima. Mânca prea mult. Se scula în fiecare dimineață la ora 6 și se plimba o oră cu cățelul lui lănos, Chiko. Începuse să se miște mai greoi. Memoria lui, ca și a întregii lumi, devenea inconsistentă.

DESPRE AUTOR

John Hersey s-a născut în anul 1914, în Tientsin, China, unde a locuit până în 1925, când familia lui s-a întors în Statele Unite. A studiat la Yale și Cambridge, a fost o vreme secretarul scriitorului Sinclair Lewis, apoi a lucrat câțiva ani ca jurnalist, începând cu anul 1947, s-a dedicat în principal literaturii de ficțiune. A câștigat Premiul Pulitzer, a predat două decenii la Universitatea Yale și a fost președintele Ligii Autorilor Americani și prim-secretar al Academiei Americane de Arte și Litere. John Hersey a murit în 1993.

Observații

[← 1]

Podul lunii este un pod foarte arcuit, de multe ori construit din lemn, specific grădinilor din Japonia și China (n. red.).